

Додаток II. Стислий словник мови ієрогліфічної писемності майя

Жирним в словнику наведено транслітерацію ієрогліфічних записів, *курсивом* – латинізовану транскрипцію слів мови ієрогліфічної писемності майя; після двокрапки (:) наведено переклад, після косої риски (/) – відповідники з колоніальних та сучасних мов майя, у круглих дужках () наприкінці зазначається лексикографічне джерело для слів мови ієрогліфічної писемності.

Скорочення назв колоніальних та сучасних мов майя: ч. – ч'оль, члт. – ч'ольті, чрт. – ч'орті, чнт. – чонталь, цлт. – цельталь, цнд. – колоніальна цендаль, цоц. – цоціль, юк. – юкатекська, іца – іца, кіче – кіче, моп. – мопан, цут. – цутухіль, кан. – канхобаль, лак. – лакандон

Скорочення лексикографічних джерел слів мови ієрогліфічної писемності (зазначено номер у списку цитованої літератури): (LW1) – 39, (LW2) – 40, (B) – 26, (RHZS) – 42, (SchGr) – 84, (HK) – 57a.

А

a, 'a- : ти, твій (*преконсонантальний ергативно-посесивний займенник другої особи однини*), **a-wi-na-ke-na**, 'awinakeen: я твій служник (B)

a, *aj*: префікс імен чоловічого роду, що вказує на приналежність, **a-MUT**, 'a(j) mutuul: людина з Мутуля (Тікаля) (B)

-a,-'a': вода/ члт., чрт., юк. *ha* 'agua', **YAX-a**, *Yaxa*: "Зелена Вода", назва озера та міста (B)

ya-b'a-ki, *yab'a'k*: сажа, чорний порошок/ члт. *yabaac* 'tizne' (RHZS)

a-b'i, 'ab'i: кажуть; як кажуть/ члт. *abi* 'disen que' (B)

a-b'i-ch'i-la, 'aj b'ich'iil: "той, хто робить вишукані речі" (?), титул/ юк. *bich* 'fino, delgado', *inui* *переклади*: "людина з Біч'ііля" (D. Stuart)

ACH-cha, *ach*: пеніс (діалектний варіант)/ юк. *ach* 'membrum virile', див. **AT** (B)

a-chi, **a-chi-ji**, 'aj *chij*: мисливець (букв. "господар оленя") (B)

a-ch'a, 'ach': зволожений, соковитий/ ч. *ach* 'mojado', чнт. *ach* 'mojado, húmedo', цлт. *ach* 'fresco', **ti-a-ch'a ka-ka-wa**, *ti* 'ach' *kakaw*: для соковитого какао (тобто, для м'якоті какао)

a-ha-, **a-ha-la**, **a-ha-li**, 'ah-: перемога, звияга, завоювання /члт. *ahali* 'venser', **hi a-ha-na**, *hi* 'ahana(j): тут він був переможений(B)

AHIIN, **a-AHIIN-na**, **AHIIN-na**, **AHIN-ni**, **a-hi** (скорочене написання), 'ahiin: ящір, крокодил

(*Crocodylus acutus*, *C.moreleti*)/ члт. *ahin* 'lagarto', ч. *ajin* 'cocodrilo de rio, cocodrilo de pantano' (B) інше читання **A[h]YIIN** (HK)

a-ja-, 'aj-: пробуджуватися/ юк. *ahesah*, *ahsah* 'despertar a otro', **a-ja-yi TOK'-b'a-TE'**, 'ajaay *tok' ba' te'*: пробудився списник

-a-ja-li-b'i, 'ajalib': посудина для напою, що збадьорює/ див. *aj-*, **ya-ja-li-b'i**, *yajalib'*: його посудина для напою, що збадьорює (E.Boot)

AJAN, **AJAN-na**, 'Ajan: Качан, ім'я бога кукурудзи/ прото-чоль **ajän* 'elote', 'roasting ear of maize'

AJAW, **a-AJAW**, **AJAW-wa**, **a-AJAW-wa**, **a-ja-wa**, 'ajaw: (1) владар, цар/ члт. *ahau* 'señor', юк. *ahav* 'rey o emperador, monarca, principe o gran señor', кіче *ahau* 'el casique o señor', **K'UH(-lu)-AJAW(-wa)**, *k'uhul* 'ajaw: священний владар, титул правителя міста-держави за Класичної доби; (2) двадцятий день "місяця" майя (B)

AJAW-le-le, **AJAW-le²**, **AJAW-le**, 'ajawlel: правління, царювання/ юк. *ahawliil* 'regia o real cosa' (B)

AJAW-li, 'ajawil: владарювання, панування (B)

a-je-ne, 'ajen: назва ритуального предмета (?), **HUX-a-je-ne**, *Hux* 'Ajen: "Три Ахени", назва ритуального танцю, **a-je-ne OL-la MAT**, 'Ajen 'O'l Mat: Ахен Оль Мат, ім'я правителя Паленке

-a-je-se, 'ajes: пробуджувати/ див. 'aj-, **xa-a-je-se yo-OL-la**, *xa* 'ajes *yo'l*: ще будуть пробуджені їхні серця (D. Stuart)

AJ-la-ja, 'aj-laj: мрець, небіжчик /цоц. *laj* 'be dead', *lajel*, 'death' (D. Stuart)

а-К'УН-НУ'N, **а-К'УН-НУ'N-на**, **а-К'УН-на**, 'ajk'uhu'n: "господар священного паперу", титул вельмож *інший переклад* "зберігач, хранитель"/члт. *chuhnan* 'guardar algo, esconder', титул вельмож (D. Stuart)

а-ра-ч'а-ва-лі, 'ajrachwaal: титул в Ель-Пальмарі

АК, 'ak: (1) вид рослин, трава, що росте в саванні, *Andropogon sp./ юк. ak* 'zacate o gramínea de tallo alto, hoja ancha, que se cría en las sabanas y suele usarse para cubrir casas', (2) саванна, степ/члт. *ac* 'yerba de la sabana', 'sabana', **АК-на-NAL-IXIM**, 'Akanal 'Ixim: "Степова Кукурудза", ім'я божества в Паленке

-а-ка-та-, 'akta-: залишати, облишати/чрт. *a'kta* 'leave alone, forget about, abandon, neglect, turn loose, permit, unload, unhand, free (as a captured animal), abstain from', *aktan* 'renunciar, dejar, apartar, evitar, abandonar', **ya-ka-ta-ji K'UH-AJAW-le**, *yaktaaj k'uh(ul) 'ajawle(l)*: він залишив священне царювання (B. McLeod)

АКУУМ?-СНАА[h]К, **АКУУМ?-СНАА[h]К-кі**, **АКУУМ?-мі-СНАА[h]К**, **а-ку-мі СНАА[h]К**, 'Akuum Chaa[h]k: ім'я божества (так званий "G1" ?)

A[h]K, **а-ка**, **а-ку**, 'a[h]k: черепаха, зокрема, центральноамериканська річкова черепаха (*Dermatemys mawii*)/ ч. *ajk* 'turtle, tortuga', юк. *ak* 'tortuga, galápagos', цлт. *ahc* 'tortuga', чнт. *ac* 'tortuga blanca, tortuga aplanada' (B)

A[h]KAN, 'a[h]kan: (1) шум, ревіння/члт. *ahcan* 'bramar', ч. *ajcōn* 'gemido', юк. *akan* 'bufar algunos animales y bramar; aullar las palomas; gemir y gemido; el zumbido y ruido de la flecha o piedras', (2) звук мушлі, **ye-ta-la ya-АК-на**, *ye[h]tal yakan*, "випробування звуку мушлі такого-то"; **A[h]KAN**, **а-А[h]KAN-на**, **А[h]KAN-на**, 'A[h]kan (3) ім'я божества хмільного напою та сп'яніння/ юк. *Akan* 'el dios del vino que es Vaco' (B)

A[h]KAN-на-YAX-НА', 'A[h]kan Yaxha': "Акан Першої Вологи", ім'я божества (B)

а-ку-му-чі СНАА[h]К, 'Akmuuch Chaa[h]k: "Акмууч Чаак", ім'я божества в Паленке (B)

АК', **а-АК'**, 'ak': індик/ч. *ak'ach* 'guajolote', **СНАК АК'-РААТ ку-уу**, **СНАК-а-к'-а-РААТ ку-уу**, *Chak 'Ak' Paat Kuу*: Чак Ак' Паат Куй, "Великий Індик зі спиною пугача", ім'я правителя Ла-Корона

A[h]K', **а-А[h]K'**, 'a[h]k': дар, дарунок/чрт. *ahk'* 'a giving or offering, ceremonial sacrifice', **u-ya-k' u cha-ki**, 'uya[h]k Chaa[h]k: дарунок Чаакові такого-то (B)

A[h]K'-, 'a[h]k': давати, приносити, вручати, жертвувати, дарувати/члт. *acun* 'dar', чрт. *ahk'u* 'give, yield, furnish, sacrifice', *ahk'un* 'entregar, dar, prestar, regalar', **ya-k'a-wa**, **ya-АК'-wa**, *ya[h]k'aw*: він пожертвував (B)

АК'АВ-б'а, **а-к'а-б'а**, 'ak'ab': (1) ніч, темрява/члт. *acab* 'noche', чрт. *ahk'ab* 'night', юк. *ak'ab* 'noche o de noche' (2) нічний, **а-к'а-б'а-ка-уо-ма**, 'ak'ab' kayom: "Нічний Рибалка", ім'я божества (див. *k'inil kayom*), **ya-k'a-b'a**, *yak'ab'*: його ніч (B) (3) нічне пильнування (вид ритуальної практики, ?)

а-к'е, 'Ak'e': Ак'е, назва царств Лаканха-Бонампак (?) та Німлі-Пуніт (B)

а-А[h]K'-но-ма, 'a[h]k'no'm : той, хто дарує, офірує (LW1)

-а-к'о-ла, 'ak'ol (?): образ, різьблене зображення божества, **Т'АВ'-уі ya-k'о K'INICH-YAX-K'UK'-МО'**, 't'abaay yak'o(l) K'inich Yax K'uk' Mo', "створено образ сонцевидого Йаш К'ук' Мо"

а-АК'-та, **а-к'а-та**, *ak'at*: танець/члт. *acut* 'baile', чрт. *ak'ut* 'ceremonial dance' (B)

АК'-та-жа, **а-АК'-та-жа**, 'ak'taj: танцювати (B)

-а-к'у-ту-у, *yak'tu'*: офіра, букв. "річ-дарунок", **ya-k'у-ту-у**, *yak'tu'*: офіра такого-то (B)

АL, 'al: дитина (для матері)/чрт. *uy-ar* 'one's (woman's) child, her son, its young', ч. *al* 'cria', 'son', юк. *al* 'hijo o hija de la mujer y cualquier animal hembra', **ya-la**, **ya-'AL**, **ya-'AL-la**, **ya-la**, *yal*: дитина такої-то (B)

-a-la-, *'al-* : кидати, викидати/ чрт. *ara* 'force out, expel', *aran* 'anything thrown or expelled', **ya-la-ja**, **ya-AL-ja**, *yalaaj*: він викинув його, **ya-AL-ji-ya-tu-u-k'a-b'a**, *yaljiiy tuk'ab'*: він викинув його своєю рукою (B)

a-la-wa, *'alaw*: майданчик для гри в м'яч/ чрт. *aras* 'juguete', *arasi* 'play with', ч. *alas* 'juego'. Див.: *halab'*, *halaw*. (B)

a-LAY, **a-LAY-ya**, **a-la-LAY-ya**, **a-la-ya**, *'alay*: ось, ось він/ іща *a'la* 'this, that, there', юк. *lay* 'esto, éste', *-a* 'denota que lo demostrado o el lugar es el más cercano o próximo' (B)

-a-le-je-, *-alej* : викидати, **ya-le-je**, *yalej*: він викидав їх

a-ma-la, *'amal*: ряпуха (B)

AN, **a-AN-na**, *'an*: вирізьблювати/ цлт. *anaghon* 'labrar maderá' (B)

a-na-b'i, *'anaab/ 'anib'*: скульптор, різьбяр/ цлт. *anaghel* 'carpintero', **ya-na-b'i**, **ya-a-na-b'i**, *yanaab/ yanib'*: різьбяр такого-то (B) (інший переклад: 'той, хто йде', 'посланець', Д.Беляев)

AN-nu, **a-nu**, *'a'n*: буття, існування/ ч. *an*, *añöch* 'hay' (HK), **u-B'AAH-hi-li a-nu**, *'ub'aahil 'a'an*: тіло буття, втілення

a-AA[h]N-na, **a-ni**, *'aa[h]n* : йти, рухатися/ члт. *ahnes* 'aser correr', чрт. *ahn* 'a running, a race', *ahnih* 'run, flow', **a-A[h]N-na ti-YAX-TE' cha-ki**, *'a[h]n ti yaxte' Chaa[h]k*: йде на дерево сейби Бог Дощу (Wald)

-a-na-ta-, *-anat-*: допомагати/ юк. *anat* 'ayudar, favorecer', **ya-na-ta-ji**, *yanataaj*: цьому допомагав

a-na-yi-TE', *'Anayte'*: Анайте, назва місцевості (B)

a-pa-, *ap*: тримати, споряджати (інструменти для кровопускання) / цоц. *hap* 'hold up, hold aloft', цлт. *japel* 'ofrecer', **a-pa-ja KOKAN**, *'a[h]pah kokan*, споряджено вістря для кровопускань (Grube)

-a-si-, *-aas*: гра, втіха (?) / чрт. *as* 'play, banter', *asar* 'a game', **to-TO'K'-ya-si-'AJAW-wa**, *To'k' Yaas 'Ajaw*, "Кременевий Ніж – Втіха (?) Владаря" (титул в Йула), **ТОК'-ya-si-K'INICH**, *To'k' Yaas K'inich*, "Кременевий Ніж – Втіха (?) Сонцеликого" (ім'я персонажа) (B)

ААТ-ta, **ААТ-ti**, *'aat*: пеніс/ ч. *at* 'penis, pene' (див. АСН)

a-AT, *'at*: мити, обмивати/ члт. *atel* 'bañadura', *atez* 'bañar a otro', чрт. *atih* 'bathe, wash', **ya-ta-ji**, **ya-ti-ji**, *yatij*: вони обмили їх (B)

a-ta, **a-ta-na** (I), *'atan*: одружуватися, брати шлюб/ юк. *atansah* 'tomar esposa', **a-ta K'UH K'AWIIL AJAW-le**, *'ata(n) k'uh K'awiil 'ajawle(l)*: бере шлюб божественний K'авііль під час владарювання, **AJ-a-AT-na cha-ki**, *aj 'atan Cha[h]k*: Чаак, який одружується

a-AT-na (I), *'atan*: дружина, товариш/ юк. *atan* 'mujer casada, denotando cuya es', **ya-AT-na**, *yatan*: його дружина; **ya-TAN-li**, *yatanil*: дружина такого-то (B)

-АТИК?, **-АТИК?-ki**, **-a-ti-ki**, *-atik*: (1) квітка, пагін (?) (B), (2) дитина, нащадок, **u-TAAL-ka-b'a ma-ta-wi-la u-B'AAH-u-CH'AB'-li HUX-ya-ATIK? IXIM**, *'utaal kab' Matawiil 'ub'aah 'uch'ab'il hux yatik 'Ixim*: торкнулося землі в Матавілі тіло його створіння (з) трьох пагонів (?) Бога Кукурудзи

АТОТ, **ya-АТОТ**, **ya-АТОТ-ti**, *yatoot*: будинок (діалектний варіант, див. *'otoch*, *'otoot*) (B)

a-ts'a-mi, *'ats'aam*: сіль/ члт. *atzam* 'sal', чрт. *atz'am* 'salt', **AJ-a-ts'a-mi**, *aj-ats'aam*: торговець сіллю (S.Martin)

a-wa-ya, *'away*: тут, ось тут/ імовірно з чрт. *vai* 'aquí' та юк. *-a* 'denota que lo demostrado o el lugar es el más cercano o próximo'(B)

a-w-, *'aw-*: ти, твій (превокальний ергативно-посесивний займенник другої особи однини); **a-wi-chi-NAL**, *'awichnal*: перед тобою, **a-wo-la**, *'awol*: твоє серце (B)

B'

b'a, *b'a'*: перший, старший/ цлт. *ba* 'principio o primero', цоц. *ba* 'best, first in everything, the first', члт. *baxan* 'primero', **b'a-AJAW**, *b'aah 'ajaw*: старший владар, **b'a-AL**, *b'a' 'al*: старша дитина, первісток, **b'a-IXIK-ki**, *b'a' ixik*: перша жінка, (2) вперше, спочатку, **b'a-ch'a-ka-ja u-K'AB'**, *b'a'*

ch'a[h]kaj 'uk'ab': першою була відрубана його рука (B)

b'a-b'a-, *b'ab'*:- лити, проливати/ юк. *bab 'verter'*, **b'a-b'a-ja** **CHAK-che-le**, *b'ab'aj 'Ix Chel'*: пролито (дощ) Великою Райдугою

B'AAH, *b'aah*: (1) туса (вид гризунів, *Orthogeomys spp.*) / члт. *bah 'rata'*, чрт. *bah 'taltuza* (a small brown burrowing animal of several varieties)', юк. (*ah*) *ba 'topo, tuza'* (2) голова (абсолютна форма: **B'AAH-si**, *b'aahis*) / цнд. *ba 'head'*, *bail 'face'*, цоц. *bail 'face'*, (3) істога, річ / чрт. *bah 'a being'*, **u-CHA'-OL-b'a-hi**, *'ucha' 'olb'ah*: його другий м'яч (букв.: "його друга річ-м'яч") (4) тіло, особа / чрт. *bah 'body, self'*, юк. *ba 'aque'*, (5) зображення, образ (абсолютна форма: **B'AAH-AJ**, *b'aahaj*), **u-B'AAH-hi**, **u-b'a-hi**, *'ub'aah*: його зображення, його образ, **u-b'a-hi-li**, *'ub'aahil*: зображення такого-то, образ такого-то (B), **u-B'AAH-hi-la yo-OTOOT-ti NAAH-HA'-NAL K'IN-ni-chi**, *'ub'aahil yotoot Naah Ha'nal K'inich*: зображення житла Нах Ханаль К'ініча, **B'AAH-hi-li A'N**, *b'aahil 'a'n*: уособлення, втілення (особа, яка під час ритуалу представляє божество), **u-B'AAH-hi-li a-nu IX-UH**, *'ub'aahil 'a'n 'Ix 'Uh*: уособлення Богині Місяця

B'AAJ, **B'AAJ-ji**, *b'aj*:- розбивати, трощити/ юк. *bah 'clavar con martillo'*, чнт. *baje' 'clavar, martillar'*, **b'a-la-ja**, *b'a(aj)laj*: трощити вщент

B'AAJ-CHAN-na-K'AWIIL, **B'AAJ-ji-CHAN-na-K'AWIIL**, **b'a-la-ja-CHAN-na-K'AWIIL**, *B'a(aj)laj Chan K'awil*: "Розтровошено Небеса К'авіілем", ім'я правителя Дос-Пілас (B)

b'a-ji-, *b'aj*:- відбуватися за звичаєм, відбуватися певним чином/ юк. *bayhal 'ser así o semejante'*, *'siempre estarse o haserse así'*, *bailkumah 'perseverar'*, **b'a-ji-ya u-CH'AB'-ya-AK'AB'**, *b'ajiyu 'uch'ab' yak'*: за звичаєм відбулися його жертва, його нічне пильнування

B'AAK, *b'aak*: захоплювати у полон, робити бранцем/ юк. *baksah'tah 'vencer o cautivar en guerra'*, **u-B'AAK-wa**, *'ub'aakwa(j)*: він полонив його, **B'AAK-na-ja**, *b'aa[h]knaj*: він був захоплений у полон, **B'AAK-wa-ja**, *b'aa[h]kwaj*: він був захоплений у полон (B)

B'AAK, **B'AAK-ka**, **b'a-ka**, **b'a-ki**, *b'aak*: (1) кістка/ чрт. *b'ak 'hueso, esqueleto, calavera'*, ч. *bac 'hueso'*, юк. *b'aak 'hueso'*, (2) полонений, бранець/

юк. *baksah 'vencido o cautivo así, despojo de los enemigos, esclavo o esclava habido en guerra'*, **u-b'a-ka**, **u-b'a-ki**, *'ub'aak*: бранець такого-то, **а-НУК-В'ААК**, *a(j)-huk-b'aak*: господар сімох бранців (B)

B'AAK, **B'AAK-la**, *B'aakuul*: Бакууль, назва царства зі столицею Лакамха-Паленке (B)

b'a-KAB', **b'a-ka-b'a**, **b'a-ka-KAB'**, *b'a[h]kab'*: (1) Бакаб, титул правителя, "головний у країні" (?) (B) (2) ім'я божества, *'Entre la muchedumbre de dioses que esta gente adorava, adoravan quatro llamados Bacab cada uno dellos. Estos dezian eran quatro hermanos a los cuales puso Dios quando crio el mundo a las quatro partes del, sustentando el cielo no se cayesse'* (Landa).

B'AAK-la-WAY-ya-la, *B'aakal Wayal*: "Кістяний Чаклун", титул у Лакамха-Паленке (варіант)(B)

B'AAK-le, **b'a-ke-le**, *b'akel*: кістяний, **B'AAK-le-(wa)-WAY-la**, *B'aakal Wayal*: "Кістяний Чаклун", титул у Лакамха-Паленке (B)

B'AAK-mu-ti-la, *b'aakmuutil*: назва птаха, човнохвостий гракл / члт. *bacmut '(el) sanate'*, цоц. *bak mut 'bone-bird'*, *'skinny-bird'* (D. Stuart)

b'a-ku, *b'a'k*: юнак, дитина / юк. *ah bak 'niño o muchacho pequeño'* (B)

b'a-la-, *b'al*:- ховати/ ч. *bajlel 'ponerse (el sol)*, 'юк. *bal 'esconder, abrigar y encubrir debajo de algo o detrás de algo'* (B), **u-b'a-la-wa**, *'ub'alaw*: він сховав його

B'A[h]LAM, **B'A[h]LAM-ma**, **b'a-la-ma** *b'a[h]lam*: ягуар (*Felis onca Goldmani*) / члт. *bahlan 'tigre'*, чрт. *b'ahram 'onza'*, ч. *bajlum 'jaguar'*, юк. *baalam 'jaguar'* (B)

B'A[h]LAM-ma-AJAW, *B'a[h]lam Ajaw*: Балам Ахав, ім'я правителя Тортугеро (B)

b'a-na, *b'an*: (1) множина, кількість (у рахунку днів)/ юк. *ban 'montón de cosas menudas'*, (інший переклад – "одиниця" від ч. *bajñel 'solo'*, A.Lacadena) (2) багато/ юк. *ban 'mucho o muchos'*, ч. *böjñel 'mucho'*, **lu-k'u b'a-na**, *luk'u 'b'an*, "ковтай багато!"

b'a-ta-b'a, *b'atab'*: батаб, титул правителя підпорядкованого поселення (у Комалькалько)/

юк. *batab* 'cacique', **CHAN-CHUWEN-AJ-PET-ni ti-i b'a-ta-b'a**, *Chan Chuwen Aj-Peten Tii'* *b'atab'*: Чан Чувен, правитель поселення Острівного Узбережжя

b'a-TE', **b'a-TE'-e**, *b'ate'*: старійшина роду, букв. "головний (у) дереві" (В)

b'a-TUN-nu, *b'atun*: (1) назва рослини/ юк. *baatun*, *Anthurium tetragonum* (2) родове ім'я в Шкалумк'іні (В)

B'A'TS', **b'a-ts'u**, *b'a'ts'*: мавпа-ревун (*Alouatta pigra*)/ члт. *batz* 'mono barbado', юк. *baatz'* 'saraguato, mono aullador' (В)

b'a-ts'a-ma, *b'a(l)ts'am*: церемоніймейстер/ юк. (*ah*) *balts'am* 'representante de comedias, comediante'

B'AAX, **b'a-xi**, *b'aax*: кварц/ цоц. *bax* 'quartz, crystal', юк. *baxil* 'marmol', **B'AAX-WITS**, *B'aax Wits*: Бааш Віц, „Кварцеві Гори”, стародавня назва Шультуна, **IX-b'a-xi wi-tsi-AJAW**, *'Ix B'aax Wits 'Ajaw*: Владарка з Бааш Віц (Chr. Prager)

b'a-ya, *b'ay*: (1) так, відповідно; дійсно так (В)/ юк. *bay* 'así, como, así como, conforme', (2) такий, **b'a-ya ni-b'u-ku UH-ja**, *b'ay nib'u[h]k 'uhaj*: такими є мій одяг та намисто, *інший переклад*: де? / ч. *baqui* '¿dónde?', чнт. *bajca* '¿dónde?' (Д.Беляєв, А.Давлетшин)

b'i, *b'i'*: ім'я, **u-b'i-li**, *'ub'i'il*: ім'я такого-то (В)

b'i-ch'i-la', *B'ich'il*: Біч'іль/Бік'іль', назва місцевості в Йокібському царстві, **AJ-b'i-ch'i-la**, *aj-b'ich'il*: біч'ілець, людина з Біч'ілю

b'i-hi, *b'ih*: (1) дорога, шлях/ члт. *bihil* 'camino', чрт. *bihir* 'road, trail, route', ч. *bij* 'camino'(2) рядок писемності, **ta-ta-b'i**, *tat b'ih*: товстий рядок, **ch'o-ko-na ta-ta-b'i**, *ch'oko'n tat b'i(h)*: вилучимо товстий рядок (В)

b'i-na, *b'iin*: вести, приводити (пізн.)/ юк. *binsah* 'hacer ir, llevar o traer', **u-b'i-na K'UH SAK-IXIK**, *'ub'iin k'uh Sak Ixik*: приводить бога Діва

b'i-POL, *b'ipol*: майданчик для гри в м'яч, **HUX-a-ha-la b'i-POL**, *Hux 'Ahal B'ipol*: „Майданчик Трьох Перемог”, назва міфологічної місцевості

b'i-TAL, **b'i-TAL-la**, *B'ital*: Біталь, назва міста між Наранхо і Тікалем (В)

b'i-TUN-ni, *b'itun*: дорога із твердим покриттям, поверхня із твердим покриттям, майданчик/ члт. *bitum* 'patio', **K'UH-lu-a-K'A[h]K'-k'a-b'i-TUN-ni**, *k'uhul 'aj k'a[h]k' b'itun*: божественний господар вогняного майданчику (В)

B'IX, **b'i-xi**, *-b'ix*: суфікс для рахунку по п'ять і по сім, **JO'-b'i-xi**, *jo'-b'ix*: п'ять порохованих (днів) (В)

b'i-B'IX-, *b'ix-*: йти/ члт. *vixnel* 'уг', чнт. *b'ixe* 'іг', **b'i-B'IX-na**, **b'i-xi-na**, *b'ixiin*: він йшов, **b'i-B'IX-ni-ya**, *b'ixniiy*: він прийшов (D.Stuart), або **b'i-XIN-na** (HK)

B'IX-O[h]L, **b'i-xi-O[h]L**, *B'ixohl*: назва вісімнадцятого місяця року, юк. *Kumk'u* (BiroGrofeMcLeod)

b'o-b'o, *b'o[h]b'*: койот/ чрт. *b'ohb'* 'coyote' (LW2)

b'o-he-a-b'i, *b'oh-*: бити, ранили/ юк. *boh* 'golpear', 'herir con la mano': **b'o-he-a-b'i**, *b'ohab'*: є побитим

b'o-la-yi, **b'o-la-ya**, *b'olay*: маленький ягуар, хижак/ юк. *bolay* 'nombre genérico a todo animal bravo y que mata' (В), **SAK-b'o-la-ya**, *sak b'olay*: білий хижак

B'OLON, *b'olon*: (1) дев'ять/ члт. *bolom* 'nueve', чрт. *b'oromte* 'nueve', ч. *bolomp'ejl* 'nueve', юк. *bolon* 'nueve' **B'OLON-AJAW-NAAH**, *B'olon 'Ahaw Naah*: "Будинок Дев'яти Владарів" (назва споруди в Тікалі) (В)

B'OLON K'AWIIL, *B'olon K'awiil*: Дев'ятий К'авііль, ім'я божества (В)

B'OLON-K'IN-ni-b'a, *B'olon K'inb'aah*: Дев'яте Тіло Сонця – К'авііль, ім'я божества (В)

B'OLONLAJU'N, *b'olonlaju'n*: дев'ятнадцять (В)

B'OLON-TE'-WITS, *B'olonte' Wits*: Болонте Віц, "Дев'ять Гір" (назва місцевості поблизу Копана) (В)

B'OLON-TS'AK, *b'olon ts'ak*: вічний/ юк. *bolon ts'akab* 'perpetuo, eterno' (**pe**)-**ka-ja tu-chi-chi B'OLON-TS'AK AJAW cha-ki**, (*pe*)[h]kaj

tu'chich b'olon ts'ak 'ajaw Chaa[h]k: викликано для його віщування вічного владаря Чаака

B'OLON-yo-OK-TE'-K'UH, *B'olon Yokte' K'uh*: Божественний Болон Йокте (ім'я божества), варіанти: **B'OLON-OK-TE'-K'UH**, **B'OLON-OK-TE'**, *B'olon 'Okte' K'uh*, *B'olon 'Okte'* (B)

b'o-t'a-, *b'ot'*:- розглядати, роздивлятися/ цоц. *bot'el 'staring'*, *bot'k'ij 'stare fixedly*, expose (buttocks)', **a-LAY-ya b'o-t'a-ja yu-xu li-li u-k'a-li ta-u-B'U[h]LUCH-TUUN-ni**, *'alay b'o[h]taj yu-xulil 'uk'aal tu b'u[h]luch tuun*: ось розглянуто різьблення кімнати в одинадцятому році (A.Lacadena)

b'u-b'a, *b'ub'*: річ циліндричної форми, колона/ юк. *bubul 'cilíndrico'*, *bubuluk 'cosa larga, redonda u rolliza como columna'* (B)

b'u-B'UCH-, *b'uch*:- вміщуватися, розміщуватися/ ч. *buchtöl 'sentarse'*, *buchchokon 'sentar'*, **b'u-B'UCH-wa-ni**, *b'uchwaan*: він розмістився (HK)

b'u²-lu, *b'ub'ul*: циліндричний, витягнутої округлої форми (B)

b'u²-lu-NA', *b'ub'ulha'*: (1) водяна комаха, пуголовок/ ч. *bujb 'renacuajo'*, *bub 'renacuajo'*, (2) Бубульха, місто в регіоні П'єдрас-Неграс п'ять (B)

b'u-ji, *b'uij*:- вирізьблювати, виготовляти з твердого матеріалу/ юк. *buh 'hender; rajar; cortar'*, **u-b'u-ji-ya**, *'ub'uijiyu*: він вирізьбив їх (B)

b'u-ku, *b'u[h]k*: одяг/ члт. *buc 'гора'*, чрт. *bujk 'tela, гора'*, ч. *buijköl 'camisa'*, юк. *buuk 'гора'*, **ni-b'u-ku**, *nib'u[h]k*: мій одяг (B)

b'u-ku-, *b'u[h]k*:- одягатися/ члт. *buquin 'subrig con gora'*, **b'u-ku-yi**, *b'u[h]kiyu*: він одягнувся (B)

b'u-ku-tsu, *b'ukuts*: вид какао, що походив із регіону Аканкех на Юкатані (HK)

b'u-ku-TUN-ni, *B'uktuun*: Буктуун (місто в регіоні Йашчілана) (B)

b'u-la, *b'u'l*: квасоля/ члт. *bul 'frisol'*, ч. *bu'ul 'frijol'*, юк. *bu'ul 'frijol'*, **ka-b'u-la**, *kab'u'l*: наша квасоля (B)

b'u-lu, *b'ul*:- занурювати/ юк. *bul 'sumir en el agua algo'* (B)

B'ULUK, */b'u-lu-ku*, *b'uluk*: одинадцять/ юк. *buluk 'once'*, ч. *buluch 'once'* (B)

b'u-t'u-, *b'ut'*:- (1) наповнювати, заповнювати/ члт. *butul 'lleno'*, чрт. *bu'ht' 'stuffing, filling, anything used for filling in'*, ч. *but' 'llenar'*, юк. *but'ah 'henchir, rellenar, embutir'*, (2) закривати (заповнюючи)/ юк. *but' bak' 'encorar la herida'* (3) ховати небіжчика, **u-b'u-t'u-wa**, *'ub'ut'uuw*: він поховав його (B) (LW1)

b'u-ts'a-ja, *b'uts'aj*: дим; димний/ члт. *butz 'humo'*, чрт. *butz' 'smoke, incense, steam, vapor, a smoking or incensing'*, ч. *buts' 'humo'*, юк. *buts' 'humo'* (B)

b'u-ts'a-ha-SAK-chi-ku, *B'uts'aj Saak Chi'k*: Димний Білий Коаті, (ім'я правителя Паленке) (B)

CH

CHA', *cha'*: (1) два/ члт. *cha-sit 'dos'*, чрт. *cha'te 'dos'*, *cha' 'two, second'* (2) удруге, знов (B)

CHA', *cha(j)*: збовтувати (?)/ члт. *chagh 'enjuagar como jicara echándole piedrecitas dentro'*

cha-b'a, *cha(n)b'ah*: видовище, свято, див. **CHAN** (II) (Boot2005)

cha-b'i, *chaab'*: (1) бджола, мед/ члт. *chab 'asucar'*, чрт. *chab' 'panela, miel'*, *'dulce'*, ч. *chab 'miel'*, (RHZS) (2) мурахоїд/ юк. *chab 'oso hormiguero'* (B)

cha-chi, *chaach*: кошик/ члт. *chachib 'coladera'*, чрт. *chajchib' 'colador'* (B)

cha-hu-ku, *chahuk*: грим/ члт. *chahac 'гауо'*, ч. *chajk 'гауо'* **cha-hu-ku-NAAH**, *Chahuk Naah*: "Будинок Громових Розкотів" (назва споруди в П'єдрас-Неграс) (B)

ШАК-, *chak*:- очищати від покриву, кожури тощо (?)/ ч. *chakal 'desnudo'*, **ШАК-li-b'i**, *chaklib'*: очищений (інший переклад: "зв'язаний, обв'язаний", E.Boot)

ШАК, **ШАК-ka**, **cha-ka**, *chak*: (1) червоний/ члт. *chac-chac 'bermejo'*, чрт. *chak 'red, reddish'*

redness', (2) великий/ юк. *chak* 'muу o mucho' (B, RHZS)

ШАК-ААТ, ШАК-ААТ-ta, *Chakat*: Чакаат, назва 3 місяця року майя/ ч. *Chak-k'at*, к'ек'чі *Chakat* (B)

ШАК-che-le, *Chak Chel*: Чак Чель, "Велика Райдужниця", ім'я богині (B)

ШАК-ch'o-ko, *chak ch'ok*: "великий юнак", царевич (B)

ШАК-ЕК', *chak ek'*: "Велика Зоря", назва Венери (B)

ШАК-НА', ШАК-НА'-а, *Chak Na'*: Чак Ха, назва місцевості (B)

ША[h]К, ША[h]К-ki, cha-ki, chaa[h]k, Chaa[h]k: (1) дош/ ч. *chajk* 'rayo (se cree que defiende a las colonias de espíritus malos)', юк. *chaak* 'lluvia' (2) бог дощу/ юк. *Chaak* 'fue un hombre así grande que enseñó la agricultura, al cual tuvieron después por Dios de los panes, del agua, de los truenos y relámpagos, así se dice' (Diccionario de Motúl), **ШАК-cha-ki, Chak Chaa[h]k**: Червоний Чаак (східний), **К'АН-cha-ki, K'an Chaa[h]k**: Жовтий Чаак (південний), **ІК'-cha-ki, Ik' Chaa[h]k**: Чорний Чаак (західний), **САК-cha-ki Saak Chaa[h]k**: Білий Чаак (північний) (B)

ШАК-ka-la, *chakal*: червонуватий (B)

ШАК-ka-la-ТЕ', *chakalte'*: чікосапоте, назва дерева/ чрт. *chakar te'* 'cedar' (B)

ШАК-li-b'i, *chaklib'*: панель, букв. „річ, що висить” (MathBiro)

ШАК-SIHOM-ma, *Chak Siho'm*: Чак Сіхоом, назва одинадцятого місяця року майя/ чоль, к'ек'чі *Chak* (B)

ШАК-ТЕ'-е, *chakte'*: назва дерева/ чрт. *chak te'* 'brazil (large tree with red fibrous wood used for dying maguey fibers)' (B)

ШАК-XIB'-ША[h]К, *Chak Xib' Chaa[h]k*: Червоний Муж Чаак, ім'я божества (B)

ШАК-xi-wi-te-i, *Chak Xiwte'i'*: Чак Шівтеі (ім'я чужинського божества у Дрезденському кодексі,

імовірно відповідає центральномексиканському Шіутекутлі) (B)

cha-la-b'a TUUN-ni, chalab' tuun: прозорий камінь/ члт. *chalan* 'cosa clara', чрт. *charan* 'thin, clear, strained; be thin or clear'

cha-ma-la, chamal: шелепа/ юк. *chamil* 'muelas', чрт. *cha' m* 'muela' (MathBiro)

ШАМ-, ШАМ-mi-, cha-ШАМ-mi, cham-: помирати/ члт. *chamel* 'muerte', чрт. *cham* 'dying, death', *chamay* 'die', ч. *chömel* 'morir', **ШАМ-mi-ya, chamiiy**: він помер (B)

ШАМ-mi-ya, chamiiy: смерть/ чрт. *cham* 'dying, death', **u-ШАМ-mi-ya ШАН, uchamiiy Chan**: смерть Чана

ШАН(I), ШАН-na, chan: (1) чотири/ члт. *chan* 'cuatro', чрт. *chante'* 'four', ч. *chömp'ejl* 'four' (B)

ШАН(II), ШАН-na, cha-ШАН, cha-na, chan: (1) небо/ ч. *chan* 'cielo', (2) небесний, **ШАН-na-ША[h]К, Chan Chaa[h]k**: "Небесний Бог Дощу" (складова царських імен), (3) верхній, горішний/ члт. *uti chanil otot* 'alto de la casa', ч. *chan* 'alto', **ШАН-NAL-la-K'UH, ШАН-la-K'UH, ШАН-la-K'UH, chanal k'uh**: верхні боги, позначення певної категорії божеств (B)

ШАН (III), ШАН-na, chan: змії/ члт. *chan* 'culebra', чрт. *chan* 'snake, long worm (generic)' (B)

ШАН-na (I), ШАН-nu, chaan: (4) період зі 144000 днів (так званий "бак'тун") (B)

ШАН (II), chaan: видовище, церемонія/ чрт. *cha'an* 'ceremony', юк. *cha'an* 'mirar o ver cosas vistosas como misa, juegos, bailes', **u-B'AAH ti-ШАН-na-li, 'ub'aah ti chaanil**: зображення під час видовища такої-то

ШАН, cha-ШАН, ШАН-nu, cha-ШАН-nu, cha-nu, cha'n: господар, власник/ч. *cha'an* 'master, owner', *cha'anin* 'adueñarse', **u-cha-ШАН-nu u-JOL-mo, 'ucha'n 'Ujol Mo'**: господар бранця на ім'я Ухоль Мо (B)

ШАН-la, ШАН-NAL, ШАН-na-NAL, chanal: верхній, горішний, небесний, **ШАН-NAL-la-K'UH, ШАН-la-K'UH, ШАН-la-K'UH, chanal k'uh**: верхні боги, позначення певної категорії божеств, **ШАН-na-NAL i-ka-tsi KAB'-la i-ka-**

tsi, chanal 'ikaats kab'al 'ikaats: небесна данина, земна данина (B)

CHAN-na-CH'EEN-na, CHAN-CH'EEN, *chan ch'een:* "верхня печера", "верхнє поселення", позначення певної категорії поселень або частин поселень, пор. *kab' ch'een, u-ti-ya-LAKAM-HA'-CHAN-na-CH'EEN-na, u[h]tiyu Lakam Ha' chan ch'een:* це сталося в Лакам Ха у верхньому поселенні (B) *інший переклад:* "всесвіт" (букв. "небеса і печери"; D. Stuart)

CHANLAJU'N, *chanlaju'n:* чотирнадцять (B)

CHAN-na-a-ku *Chan Akuul:* Чан Акууль, "Небесна Черепаха", родові ім'я в Нах-Туніч (B)

CHAN-wi-ti-ki, *Chan Witik:* Чан Вітік, одна із стародавніх назв Копана (B)

CHAN-k'u-NAL, *Chan K'un'al:* Чан К'уналь, назва поселення, згадана в Тоніна, **AJ-CHAN-k'u-NAL,** *'aj Chan K'un'al:* уродженець Чан К'уналя

cha-pa-ta, cha-CHAPA[h]T-ti, CHAPA[h]T-tu, cha-pa-tu, *chapa'[h]t:* багатоніжка, сколопендра / члт. *chapaht 'sientopies (gusano largo i delgado)',* чрт. *chapaht 'insect said to resemble the centipede',* ч. *chapaht 'centipede',* юк. *chapat 'ciempiés'* (B)

CHAPA[h]T-CHAN, CHAPA[h]T-tu-CHAN, *chapa'[h]t chan:* вид багатоніжок (B)

cha-ta, cha-TAN-na, cha-TAN, chat, chatan: Чата(н), назва місцевості чи народності на півночі Петену/півдні Юкатану, **K'UH-cha-ta-wi-WINIK-ki, K'UH-cha-TAN-na-wi-WINIK-ki, K'UH-cha-TAN-WINIK,** *k'uhul chat winik, k'uhul chatan winik:* "священна Чатанська особа", титул (B)

cha-ya, chay: риба/ члт. *chai 'pescado',* чрт. *chay 'fish (generic),* ч. *chöy 'pescado'* (B)

che, che': вказівна частка: ось сказано; отже/ члт. *che 'dice',* чрт. *che' 'decir',* **che-ta-K'IN-ni-che-ta-НАВ',** *che' ta k'in, che' ta haab':* сказано у (той) день, сказано у (той) рік (B)

che-e, che': дерево (діалектний варіант)/ члт. *che 'madero'* (B)

che-b'u, che-e-b'u, cheb': (1) тростина/ ч. *chejp 'bambú (planta)',* (2) тростинка чи пензель для письма, юк. *cheeb 'pluma o pëndola, aderezado para escribir y pincel de pintor'*(B)

che-e-na, che-na, che'en: ось сказано, ось записано (*вказівна частка*)/ ч. *che'en 'así dice (al repetir lo que ha dicho otra persona)',* **che-e-na-tu-b'a-ki,** *che'en tub'aa[h]k:* ось сказано на його кістці, **che-e-na-ti-yu-xu-lu,** *che'en ti uxul:* ось сказано на його різьбленні, (B) **u-B'AAH-a-KAB'-CH'EEN-che-e-na,** *'ub'aah 'akab' ('a)ch'een, che'en:* (це) зображення твоєї країни, твого поселення, так сказано, **che-he-na ITSAMNAH-KOKAAJ ti CHAN-TE' CHUWEN-na,** *chehen 'Tsam Kokaaj ti' chante' Chuwen:* сказано Іцам Кокаахом чотирьом Чувенам (B)

che-ka-, chek-: знаходити, зустрічати/ чрт. *cheksun 'declarar, anunciar',* *chektes 'aparecer,* юк. *chektah 'buscar',* **che-ka-ja yi-chi-li CHAN-na-TE a-AJAW-wa,** *che[h]kaj yichil Chante' Ajaw:* його зустріли серед Чотирьох Владарів

che-le, chel: веселка/ юк. *chel 'arco iris'* (B)

che-le-we, chelew: той, хто вміщує вгорі, розміщує вгорі/ чрт. *che'r 'montado'* (LW1)

che-le-we-CHAN-na-K'INICH, *Chele[h]t Chan K'inich:* "Той, хто вміщує вгорі небеса - Сонцевидий", особисте ім'я правителя Йашчилана Іцам-Кокаах Балама IV (B)

chi, chi': (1) хмільний напій з агави, **a-chi, aj chi':** п'яниця, (2) солодкий/ члт. *chichi 'dulce',* чрт. *chi' 'sweetness, freshness, sugar, sweet'* (B)

chi-b'a, chi'b'-: зникати (?)/ юк. *chibil k'in 'eclipse de sol',* **mi-na-chi-b'a, miin chi[h]'b'a(j):** у небутті зникло

chi-chi, chich: промова, повідомлення, провіщання/ юк. *chich 'el tema del predicador', 'razón que uno dice',* **chi-chi-wi-WINIK-ki, chich winik:** розповідач (B)

chi-hi/chi-ji, chih/chij: (1) агава/ ч. *chij 'maguey, pita',* чрт. *chih 'fiber',* (2) солодкий (RHZS) (3) пульке, хмільний напій з агави, **ti-u-UCH' CHI-hi, ti'uch' chih:** випивши пульке (4) пити пульке, бенкетувати: **u-B'AAH-hi ta-chi-ji SI[h]Y-ya-ja K'WIIL,** *'b'aah ta chij Si[h]yaj K'awiil:* ось зображення під час бенкетування Сийах К'авііла

CHIJ, CHIJ-ji, chi, chi-ji, chij: олень (*Odocoileus virginianus*)/ч. *chijmay* 'venado común', *chi, chij* 'carnero, oveja', чрт. *chij* 'mula, bestia, caballo' (B)

CHIJ-hi-li, chi-hi-li, chijil: оленина (B)

chi-ji-li-ta-CHAN-na, chi-ji-TAL-CHAN-na,
Chijil Tal Chan: "Олень, який Йде в Небесах",
дух-покровитель Калакмуля (B)

chi-ji-la-ma, chijlam: промовець/ юк. *chilam* 'intérprete', *chila'ntah* 'tomar por medianero o intercesor que hable por él' (B)

chi-ka, chik-: відзначати, знаходити/ юк. *chika'an* 'lo que está señalado o registrado'; 'visible, patente, manifiesto', **chi-ka-ja UH-IXIK, chi[h]kaj** 'Uh 'Ixik: знайдено Місячну Пані

chi-ka-b'a, chikab': вид кам'яної булави, **u-chi-ka-b'a u-... HUK-CHAPA[h]T WAK-KAB' WINIK-NAL K'UH-SA AJAW, `uchikab' 'U... Huk Chapa[h]t Wak Kab' winiknal k'uh(ul) Sa(l) 'ajaw:** кам'яна булава У... Хук Чапата, людини з Вак Кабу, священного Сальського владаря

chi-ka-ja, chikaj: назва дерева, "пало мулато"/ юк. *chakaj* 'palo mulato' (B)

chi-ku, chi'k: коати (*Nasua narica*)/ члт. *chiic* 'pizote', юк. *chi'ik* 'nombre genérico de los tejones; también se les llama pizote y coatí' (B)

CHIK-ni, CHIK-ki-ni, Chikin: Чікін, назва 6 місяця року майя/ члт., ч., к'ек'чі *Chichin* (B)

chi-ku-NAA[h]B', Chi'k Naa[h]b': Чікнааб, стародавня назва Калакмуля (B)

chi-K'IN, chi-K'IN-ni, chik'in: захід (у посткласичних записках)/ юк. *chik'in* 'el poniente u occidente, donde se pone el sol' (інший переклад – "схід", Eric Boot)

chi-li-ka-yu, chilka'y: манаті, ламантин (*Trichechus manatus*)/ юк. *chil, chiil* 'manatí' (B)

chi-li-TUN-ni, chi'iltuun: кам'яне кільце (на майданчиках для гри в м'яч), букв. „ротовий отвір - камінь”, **u-chi-li-TUN-ni, 'uchi'iltuun:** кам'яне кільце такого-то (НК)

chi-CHIM-mi = CHAM- (діалектний варіант) (НК)

CHIT, CHIT-ta, CHIT-ti, chi-ti, chit: (1) спільний; **u-CHIT-CH'AB', u-CHIT-ta-CH'AB', u-CHIT-ti-CH'AB', 'uchit ch'ab':** спільне створіння (позначення дитини щодо одного з батьків); (2) схожий, подібний (?)/ юк. *ket* 'junto', 'cosa igual, pareja' (B. McLeod) *иниий переклад* „батько, бог-покровитель”/ юк. *kit* 'termino reverencial para padre'

CHITAM, CHITAM-ma, chitam: пекарі (Tayassu pecari, T. tajacu)/ чрт. *chitam* 'pig, any pig-like animal' (B)

chi-ti-ni, chitin: вівтар вогню/ юк. *citin che* 'árboles de que se hace buen carbón', звідки припускається **citin* = 'вогнище' (Д.Беляев), **pu-lu-yi u-chi-ti-ni-li HUX-LUT-ti, puluuy 'uchitinil Hux Luut:** запалено підземний вівтар вогню Трьох Близнят; інший переклад: „парова лазня” (Child)

chi-wo-jo, chiwoj: отруйний павук/ ч. *chiwoj* 'tarántula', чрт. *chiwiuh* 'tarántula', юк. *chiwoh* 'araña ponzoñosa' (B)

CHOK-, CHOK-ka-, CHOK-ko-, cho-ka, cho-ko, chok-: кидати, розкидати/ члт. *choco* 'arogar', чрт. *choki* 'throw out or away', **u-CHOK-wa, `uchokow:** він розкидав їх, **u-CHOK-o-ma, 'uchoko'm:** він розкидає їх, **CHOK-ka-ja, cho[h]kaj:** їх розкидано(B); **CHOK-no-ma, chokno'm:** такий, хто розкидає (Lacadena, Wichman)n

CHOK-ko-la, choko'l: кидання, розкидування (LW1)

chu, -chu': річ, предмет, **u-K'AN-na-chu, 'uk'anchu':** коштовна річ такого-то (B)

chu-b'a-la, chu-b'a-la-che-b'u, chub'al, chub'al cheb': скринька для пензля та фарби (B)

chu-chu, chuch: нитки для ткання/ юк. *chuch* 'urdideras para telas, madeja o manojo de hilos' (B)

chu-ku-, chu-ka-, chuk-: схоплювати, захоплювати/ члт. *chuclu* 'asirse', чрт. *chuk* 'seizure, capture', ч. *chuku* 'agarrarlo', юк. *chuk* 'asir', prender', **u-chu-ku-wa, 'uchukuw:** він захопив його, **chu-ka-ja, chu-ku-ja, chu-ku-ka-ja chu[h]kaj:** його схоплено (B)

CH'

chu-lu-ku, *chuluk*: зморшкуватий /чрт. *chuluk* 'wrinkle, wrinkled' (D.Stuart) **chu-lu-ku-TO[h]LOOK** (?), *Chuluk To[h]look* (?): 'Зморшкуватий Василіск' (юнацьке ім'я правителя Паленке)

CHUM[mu]-b'i, *chumib'*: місце для сидіння/ *chumlib* 'asiento, silla', ч. *chumliböl* 'habitación', члт. *chun-tal* 'asiento' (B)

CHUM[mu]-li, *chumuul*: посідати місце, сидіти, сидати/ члт. *chunwanen* 'yo estuve', чнт. *chumtä* 'sentarse', *chumjatz'än* **CHUM[mu]-wa-ni-ya**, *chumwaniiy*: він сів, *sentar, poner en un asiento, asentar*', ч. *chumul* 'residente', **CHUM[mu]-wa-ni-ya**, *chumwaniiy*: він сів, **u-B'AAH-hi-ti-CHUM[mu]-li**, 'ub'aah ti' *chumuul*: ось зображення, як він сів (B)

chu-ni, *chuun*: охороняти, зберігати (?)/ члт. *chunan* 'guardar algo, esconder', або ж початок, причина/ юк. *chun* 'causa o principio, u origen' (B) або ж сидати/ див. **CHUM[mu]-li**

chu?-ni-k'u, *chun'k'u(l)*: барабан/ юк. *tunk'ul* 'tambor de madera utilizado por los antiguos mayas' (B)

CHUWAAJ, **CHUWAAJ-ji**, 'Ik' *Chuwaaj*: Чувах, ім'я божества мандрівників і купців, див. **IK'-CHUWAAJ**

CHUWEN, **CHUWEN-na**, **CHUWEN-ne**, *chuwen*: майстер, ремісник / юк. (*ah*) *chuen* 'artífice oficial de algún arte', **SAK-CHUWEN**, **SAK-CHUWEN-ne**, *Saak Chuwen*: Білий Майстер (титул правителів Наранхо), **CHAN-CHUWEN**, **CHAN-CHUWEN-na**, *Chan Chuwen*: Чан Чувен, "Чотири майстри", ім'я в Комалькалько (B)

chu-yu, *chuy*: шити/ члт. *chuiu* 'coser gora', чрт. *chuyu* 'coser', юк. *chuy* 'coser, border, labrar en general', **u-chu-yu JUUN-AJAW CHAK-IX che-le AJAW**, 'uchuy Juun 'Ajaw Chak Ix Chel 'ajaw: шиють Хуун Ахав та Владарка Великої Райдуги, **u-chu-wa ya-ta-na ITSAMNA-na**, 'uchu(y)uwu yatan 'Itsamna': зшила дружина Іцамни, (B)

CH'A[h]B' (I), **ch'a-CH'A[h]B'**, **CHA[h]B'-b'a**, **ch'a-b'a**, *ch'a[h]b'*: створіння, породження/ юк. *ch'ab* 'criar, hacer de nada', **u-CH'A[h]B'**, 'uch'a[h]b': створіння такого-то (позначення дитини стосовно батька); створення, **u-si-hi-u-ch'a-b'a**, 'usih 'uch'a[h]b': дар створення такого-то (те саме), **u-si-hi-u-chi-ti-CH'A[h]B'-b'a**, 'usih 'uchit ch'a[h]b': дар – спільне створіння (те саме) (B)

CH'A[h]B' (II), **ch'a-CH'A[h]B'**, **CHA[h]B'-b'a**, **ch'a-b'a**, *ch'a[h]b'*: піст, жертва, ритуальне самомордування/ ч. *ch'abb'* 'dieta en ayunas', *ch'ajb'* 'ayunar, ayuno', юк. *ch'ab* 'hacer abstinencia', **a-CH'A[h]B'**, 'ach'a[h]b': твоя жертва (B)

CH'A[h]B'-AK'AB', *ch'a[h]b' 'akab'*: піст та ніч (вид ритуальної практики, ? *інше тлумачення* видіння, галюцинації, в яких являлися потойбічній істоті) **u-CH'A[h]B'-AK'AB'-li**, 'uch'a[h]b' 'akab'il': піст та ніч такого-то, **ma-CH'A[h]B'-ma-AK'AB'**, *ma'cha[h]b' ma'ak'ab'*: немає посту, немає нічного пильнування *інший переклад* сила, могутність (HK)

CH'A[h]B'-ne, *ch'a[h]ben*: творець, **YAX-CHIT-CH'A[h]B'-ne ka-KAN**, *Yax Chiit Ch'a[h]b'en Kan*: Пращур-Творець Змій, ім'я божества

ch'a-ho-ma, **ch'a-ho-(ma)**, *ch'ahom*: "Муж, Чоловік", титул правителів/ члт. *chahom* 'mansebo', **ch'a-ho-ma-TAK**, *ch'ahomtak*: ""чоловіки (B) або ж той, хто розкидає куріння, див. **ch'a-ja-TE'**

ch'a-ja, *ch'aj*: піноле (рідка каша з підсмаженого кукурудзяного борошна, як правило, підсолоджена)/ члт. *cha pinol de maíz*', чрт. *ch'ah pinol*' (Д.Беляєв, А.Давлетшин)

ch'a-ja, *ch'aj*: гіркий, пряний/ члт. *chaic* 'amargo', чрт. *ch'ah* 'bitterness', **ti-ch'a-ja-u-lu**, *ti' ch'ah 'ul*: дляпряного атоле (B)

ch'a-ja, **ch'a-ji**, **ch'a**, *ch'aaj*: див. **ch'a-ja-TE'**, *інший переклад*: краплина/ юк. *ch'ah* 'gota de agua, orina, o de otro liquor' (B)

ch'a-ja-TE', *ch'aja(l)te'*: вид духмяної гуми для спалення у пожертву/ юк. *chahalté*: 'Dava el sacerdote a los señores que pusiessen en el brasero mas ensienso de lo que llamamos *chahalté*' (Landa)

ch'a-JUL-lu-TE', *Ch'ajulte'*: Чахульте, стародавня назва сучасного городища Ель-Рейнадо (D. Stuart)

CH'AK, *ch'ak*: (1) рубати; вбивати, вражати (ворога), (2) обрубувати, обтісувати/ див члт. *chaquib* 'hacha', чрт. *ch'aki* 'cut or hack, chop down, wound', **CH'AK-ja**, **CH'AK-ka-ja**, *ch'a[h]kaj*: він був зарубаний (уражений), **CH'AK-ka-ja TE'-e**, *ch'a[h]kaj te'*: обтісано дерево (B)

CH'AM, **CH'AM-ma**, **ch'a-CH'AM**, **ch'a-ma**, *ch'am*: брати, взяти/ члт. *cham-a* 'tomar', чрт. *ch'amin* 'grasp, pick up, gather', ч. *ch'om* 'tomar', **u-B'AAH-hi-ti-ch'a-ma**, *'ub'aaah ti' ch'am*: ось зображення, коли він узяв, такого-то, **ni-CH'AM-wa**, *nich'amaw*: я взяв його, **u-CH'AM-wa**, *uch'amaw*: він узяв його (B)

ch'a-CH'AMAK, **ch'a-ma-ka**, *ch'amak*: лисиця (Urocion cinereoargentus)/ юк. *ch'amak* 'zorra' (B)

ch'a-ta, **ch'a-ti**, *ch'aat*: карлик, горбаль/ юк. (*ah*) *k'at* 'enano', іца *ajkat* 'enano' (B, RHZS)

CH'EEN, **CH'EEN-na**, *ch'en*: (1) печера./ члт. *chen* 'cueva, hoyo', чрт. *ch'en* 'hole, cave, canyon, arroyo, valley, cavity', ч. *ch'en* 'cueva, hueco hondo', юк. *ch'e'en* 'pozo', **u-ti-ya-tu-CH'EEN**, *'utiyy tuch'een*: це сталося в його печері, (2) поселення (B)

ch'i-hi-ya, *ch'ihiiy*: згасати (?) (термін, що позначає невидимість Місяця)/ чнт. *ch'ijcāban* 'estarse quieto, callarse, aquietarse, sosegarse', *ch'ijcolan* 'aquietarse', юк. *ch'il* 'quieto, llamado, sosegado'

ch'i-ki, **ch'i-ku**, *ch'ik*: протикачка, вістря для кровопускань/ юк. *ch'ik* 'cuenta para heridas', *ch'ikah* 'hincar como quiera, ч. *ch'ik*, 'meter instrumento requeño en un agujero', **u-ch'i-ki B'AAK**, *'uch'ik b'aak*: кістяна протикачка такого-то

CH'OH, *ch'oh*: щур/ юк. *ch'o* 'ratón', чрт. *ch'o'k* 'rat, any rat-like animal' (B)

ch'o-ja, *ch'o'j*: немовля, новонароджений/ юк. *ch'oo*, *aj ch'oo* 'niño requeño'

ch'o-ko, **CH'OK-ko**, *ch'ok*: (1) юнак, молодик/ члт. *choc* 'hijo, hija', 'niño, niña', чрт. *ch'ok* 'green,

unripe, young, new, newly-born', **IXIK-ki-ch'o-ko**, *'ixik ch'ok*: дівчина, царівна, (2) молодший член царського роду, царевич, **ch'o-ko-ta-ki**, **ch'o-ko-TAK-ki**, *ch'oktak*: юнаки, **CHAN-ti-ki-li-ch'o-ko-TAK-ki**, *chantikil ch'oktak*: "Чотири Юнаки", назва групи божеств, (2) молодий, незрілий (B)

ch'o-ko-le, *ch'oklel*: сан царевича (RHZS) або молодість, незрілість (B)

ch'o-ko-WINIK-ki, *ch'ok winik*: (1) молодик, (2) титул (B)

ch'o-ma-, *ch'om-*: протинати, вражати/ юк. *ch'omol* 'agujero requeño' (B)

ch'o-ya-, *ch'oy-*: питати, прохати/ юк. *ch'oytah* 'solicitar, rogar, pedir rogando', **ch'o-ya-ja u-MU'K-ka**, *ch'o[h]yaj 'umu'k*: запитано його пророцтво *иниий переклад* рухатися (Sanz González), здійснитися, з'явитися/ чнт. *ch'oye* 'levantarse' (Gronemeyer)

ch'u?-b'a-, *ch'ub'-*: вручати, доручати, довіряти чийсь турботі, піклуванню/ чрт. *ch'ujb'a* 'guardar, cuidar', *ch'ujb'ar* 'cuido', юк. *k'ub* 'entregar, dedicar, ecomendar', *k'uben* 'encomendar algo a alguno', **ch'u?-b'a-ja tu-k'a-b'a 7-ti-ki-li ch'o-ko-TAK-ki**, *ch'u[h]b'aj tuk'ab' huktikil ch'oktak*: його було довірено рукам сімох юнаків (Ю. Полюхович)

Е

e, 'e': (1) зуб/ члт. *e* 'diente', чрт. *eh* 'tooth', **IX CHAK BOOK(?)-ki ye XOOK-ki**, *Ix Chak Book(?) Ye Xook*, "Жінка – Великий Пахучий(?) Зуб Акули", ім'я цариці в Копані; (2) твердий шматочок, скалок (3) вістря, **WUK-ye to-k'a**, *Wuk Ye To'k'*, "Сім Шматочків Кременю", ім'я міфологічного персонажа.

e-E[h]B', **E[h]B'-b'u**, **e-b'u**, **e-b'a**, *'e[h]b'*: сходи/ члт. *eeb* 'escalera', **ye-b'u**, *yeb'*: його сходи, **ye-b'a-li**, **ye-b'u-li**, *ye[h]b'il*: сходи такого-то, **OCH-E[h]B' ta-NA'**, *'och 'e[h]b' ta'ha'*: він прийшов по сходах у води (B)

E[h]B'-TUUN-ni, *'E[h]b'tuun*: Ебтуун, назва міста на Юкатані, **i-IX-TOON-E[h]B'-TUUN-ni K'UH-lu-AJAW**, *'Ix-Toon 'E[h]b'tuun k'uhul'ajaw*: Іш-Тоон, священна Ебтуунська владарка

ye-b'e-ta, ye-b'e-te, yeb'et: посланець такого-то/
члт. *ebet* 'mensagero' (B)

ye-b'e-we, yeb'ew: він приніс/ члт. *ebet*
'mensagero', **ye-b'e-we yu-xu-lu SAK-İKIN-ni**
XİTAM-TOK' K'UH-cha-TAN-na WINİK-ki,
'*yebew yuxul Sak İkin Xiitam Tok' k'uhul Chatan*
winik: приніс своє різьблення Сак Ікін Шіітіам
Ток', священний Чатанський муж

e-ka-tsi, 'ekats: (1) вантаж, оберемонок (2) данина
(діалектний варіант зі Шкалумк'іна), див.: *'ikats,*
'ikits (B)

e-ke-, 'ek-: вміщувати, вставляти, ставити/ ч.
ecechocon 'colocar (boca arriba)', чрт. *ek'maih*
'settle', **e-ke-wa-ni-ya, 'ekwaniy:** було поставлено
(B)

e-ke-li-b'i, 'eklib': поставлена, встановлена річ (B)

EK', e-k'e, 'ek': зоря/ ч. *ec'* 'estrella, юк. *ek'*
'estrella, lucero', члт. *halal ec* 'cometa' (B)

EK' b'a-la-ma, 'Ek' B'a[l]am: Ек' Балам, місто на
Північному Юкатані

EL-le, 'el-: підпалювати, запалювати вогонь,
освітлювати вогнем/ юк. *el* 'arder, quemar', чрт.
e'ron 'alumbrar (el sol)', **EL-AJ-NAAH, 'ehlaj**
naah: було запалено вогонь у будинку (формула,
що описує ритуал присвяти нової будівлі) (B)

EL-K'IN, 'elk'in: схід (за Класичної доби) (B)

EM-ke, 'emek: вторгтися, нападати, **EM-ke u-**
NAAH-u-TOK'-PAKAL, 'emek 'unaah tok' pakal:
вторгалася його перша зброя (B)

EM-ke, e-mi-, 'em-: сходити, спускатися/ члт.
em-el 'bajar', чрт. *ehm* 'a descent, a going down', юк.
em 'bajar', **e-mi-ya, 'emiy:** він зійшов, **ye-ma-, yem:**
сходження такого-то; **EM-ye, 'emey:** він зійшов
(B)

-e-ma-la, -emal: схил, **ye-ma-la-K'UK-LAKAM-**
WITS, yemal K'uk' Lakam Wits: "Схил великої
гори Кецаля", назва місцевості в Паленке (B)

E[h]M, E[h]M-ma, E[h]M-ma-cha, 'e[h]m,
'e[h]mach: єнот (Procyon lotor)/ чрт. *ejmach*
'mapache', ч. *ejmech* 'mapache', юк. *ee'much*
'animal cuadrúpedo del tamaño de un perro
doméstico, de color negro' (M. Zender)

E[h]M, 'E[h]m(al): Ем(аль), назва царства на
Північному Юкатані/ пор. юк. *Emal, K'UH*
E[h]M AJAW-wa xa-MAN-na KALOOM b'a-
ka-b'a, k'uh(ul) 'E[h]m(al) 'ajaw xaman kaloom(te')
b'akab': священний Емальський владар,
північний калоомте' та бакаб

-e-te-K'ABA, -etk'aba`: тезка, той, хто має те
саме ім'я/ юк. *etk'aba`* 'de un mismo nombre con
otro, o pariente muy remoto de solo nombre', **ye-te-**
K'ABA-İL u-MAM, yetk'aba'il `umat: тезка
свого діда (Zender, Guenter)

-E[h]T?-te', -e-he-TE', -e[h]te: робота (що
потребує зусиль), випробування, доручення,
подвиг, воєнна здобич, трофей/ ч. *e'tel* 'trabajo,
encargo', чрт. *eht* 'a trying, trial, test', *eha* 'try, test',
ehatan 'probar, saborear', **YE[h]T?-te', ye-YE[h]T?-**
te', ye-YE[h]T?-te'-je, ye-he-TE', ye[h]tej, ye[h]te':
воєнна здобич такого-то (про бранців) (інші
переклади: "робити разом", Е.Бут; "схожість,
подібність", Н.Грюбе)

e-ts'e-, 'ets'-: ставити, встановлювати/ юк. *ets'ah*
'afijar o afirmar o asentar alguna cosa que quede
firme', **e-tse-wa-ni, 'etswaan:** поставлено

e-wi-tsi, 'ewits: Евіц (назва міста, що згадується в
Ушмалі), **e-wi-tsi-AJAW-wa, e-wi-tsi-a-AJAW-**
wa, 'Ewits 'ahaw: Евіцьський правитель (B)

Н

HA', HA'-a, -a, ha': вода; водойма, ріка/ члт. *ha*
'agua', чрт. *ha* 'water, stream, body of water, rain,
spirit of water and bodies of water, juice or sap of
fruits, vegetables, and plants, soup, plant excretion,
liquid', юк. *ha* 'agua', **YAX-HA', Yaxha':** Йашха,
"Зелена Вода", топоніми у Петені; **LAKAM-HA',**
Lakamha': Лакамха, "Велика Вода", стародавня
назва Паленке, **K'IN-a', K'ina':** К'іна, "Тепла
вода", топонім на середній Усумасінті (B)

ha-, ha-: тривати, мати місце/існувати тривалий
час/ чл. *hal*, 'a long time', *hal'an* 'tardarse', **ha-jo-**
ma u-to-ma CHAN-AJAW hux-UN-wa, hajoom
`u[h]toom chan `Ajaw hux Uniw: він існуватиме
довгий час, доки не настане день 4 Ахав 3
К'анк'ін (D. Stuart)

ha-a, ha': цей, це (вказівний займенник) (B)

HA'-K'IN-XOK-ki, *Ha' K'in Xok*: "Водяне Сонце – Акула", ім'я правителя П'єдрас-Неграс (B)

HA'-a-la, **HA'-la**, **HA'AL**, *ha'al*: дощ/ ч., юк. *haal* 'luvia', **HA'-la-wi-WINIK-ki**, *Ha'al Winik*: "Дошовий Чоловік" (ім'я духа-супутника) (B)

HAB', *hab'*: чагарник, невисока рослинність/ *hab* 'búsqueda' (B)

HAAB', **HAAB'-b'i**, *haab'*: рік із 365 днів/ члт. *hab* 'año', чрт. *jab* 'edad, año, tiempo', ч. *jab* 'año', юк. *ha'ab* 'año', **HAAB'-li**, *haab'il*: рік, період часу (B)

HAB'-na-la, *Hab'nal*: Хабналь (стародавня назва Чічен-Іца)/ юк. *Uuc Yab'nal*, Чічен-Іца (B)

HAB'-ta, **HAB'-ta-la**, *hab'at*, *hab'tal*: посланець, служник, працівник/ члт. *abatil* 'mensajero, correo' (B)

HA'-HA'AL, *haha'al*: сезон дощів (HK)

ha-i, *ha'i*: він той, який (відносний займенник)/ пор. члт. *haine* 'este, esto, aquel, aquello' (B)

HAL, *hal-*: казати, оголошувати/ члт. *hala* 'ser dicho', юк. *a'al* 'decir, mandar, aconsejar', *halmah* 'decir', **HAL-ji-ya**, *haljiyu*: оголошено, **ya-la-ji-ya ts'u-nu² ti-ITSAMNA-KOKAAJ**, *yalajiiyu ts'unun ti 'Itsamna-Kokaaj*: сказав колібрі Іцамна-Кокааху (B)

HALAB', **HALAB'-b'i**, **ha-HALAB'-b'i**, *halaab'*: майданчик для гри в м'яч (B)

HALAW, **HALAW-wa**, **HALAW-la-wa**, **ha-HALAW-wa**, *halaw*: майданчик для гри в м'яч (діалектний варіант) (B)

ha-ma-, *ham-*: (1) розкривати/ ч. *jamö* 'destaparlo', *jamöl* 'abierto', (2) розв'язувати, **ha-ma-li-ya u-SAK-HU'N-na**, *hamaliyu 'usakhu'n*: було розв'язано його білу налобну пов'язку, (3) розкладати/ ч. *jömchocon* 'acostar', *jömtöl* 'acostarse' (B)

ha-ma-li-b'i, *hamlib'*: розкладена річ (B)

ha-o-b'a, **ha-o-b'i**, **ha-o-b'o**, *ha'ob'*: вони ті, які (відносний займенник) (B)

ha-ta, *ha't*: ти, ти той, який (відносний займенник) (B)

he-na, *hen*: класифікаційний суфікс для рахунку одного дня(?) (MathBiro)

hi, *hi*: тут, ось тут (вказівний займенник) (B)

hi-b'i, *hi[h]b'*: освітлювати/ чрт. *jijb'es* 'alumbrar', *jijb'i* 'relampaguear'

hi-li-, *hil-*: ставити, залишати/ чрт. *hihr* 'any thing left or left over, remainder', члт. *hil-pael* 'descansar', ч. *jijlel* 'descansar', **hi-li-o-ke**, *hiliyu ok*: він залишив слід (букв.: він поставив ногу); **hi-li-yo-ke**, *hiliyu yok*: він поставив свою ногу (B)

hi-na, *hiin*: цей, це той/ *jini* "éso, ésa, éste" (особисто-вказівний займенник), **ji-na PAT-ta b'u-ni-ya**, *hiin patb'uniiyu*: вони ті, які створювали

hi-na-ja, *hinaj*: насіння/ члт. *ynah* 'zemilla', чрт. *hinah* 'seed, cultivated milpa, young maize plants, sprouting maize, piece of planted ground', **B'OLON-ji-na-ja**, *b'olon hinaj*: багато насіння (Grube)

HIX, **hi-HIX**, *hix*: оцелот (Leopardus pardalis)/ к'ек'чі *ish* 'jaguar' (B)

HIX-li, *Hixil*: Хішіль (місцевість неподалік Тікаля), **HIX-li-AJAW**, *Hixil ajaw*: Хішільський владар (B)

HIX-WITS, **HIX-wi-WITS**, *Hix Wits*: Хіш Віц (місцевість на середній Усумасінті) (B)

HO', **ho-i**, *ho'*: п'ять/ члт. 'oo, чрт. *jo'te* 'cinco'

HO'-CHAN-na, *Jo' Chan*: Хо Чан, "П'яті Небеса", міфологічна місцевість (B)

ho-b'i, *hoob'*: вправна, мудра, **IX-ho-b'i**, *ix-hoob'*: мудра жінка (титул)/ юк. *hob'on* 'habil, ingenioso y sabio' (N.Grube) (B)

HO'-HU'N-na, *ho' hu'n*: "(з) п'ятьма діадемами" (жіночий титул), **HO'-HU'N-na-K'UH-'IXIK**, *ho' hu'n k'uhul ixik*: священна господарка з п'ятьма діадемами (B)

HOL, **HOL-la**, *hol*: вхід, двері, двірний проріз/ юк. *hol* 'abertura, boca, entrada', *uhol na* 'la puerta de la casa' (B)

ho-mi, *hom*: тіщина, ущелина, вузька долина/ юк. *hom* 'sima, hoyo, brranca obscura' (B)

HO'-ya-ji, *ho'yaaj*: титул у Паленке, **CHUM-mu-li-ya-ta-HO'-ya-hi**, *chumuliiy ta' ho'yaaj*: вона сіла у сан *ho'yaaj*

hu-b'i, **hu-b'a**, *hub'*: (1) мушля/ юк. *hub* 'caracol, la trompeta o bocina del caracol', **ШАК-па-та-на TI'-b'u-li hu-b'i ta-ha-ta**, *chak patan ti'b'uul huub' ta' hat*: велика данина – просвердлена мушля для тебе (2) труба з мушлі (B)

HUK, *huk*: сім (інше читання – **WUK**)/ члт. *vc*, чрт. *ukte* 'siete' (B)

HUK-ШАРА[h]T-CHAN-K'INICH-AJAW, **HUK-ШАРА[h]T-tu-CHAN-na-K'INICH-AJAW-wa**, *Huk Chara[h]t Chan K'inich Ajaw*: Хук Чапат К'ініч Ахав, "Сім Сколопендр – Сонцеликий Владар", ім'я божества (B)

HUK-HA-NAL, *Huk Hanal*: Хук/Вук-Ханаль, назва місцевості на Юкатані, **u-mu-ka la-K'IN-ni HUK-HA-NAL**, *'umu'k lak'in Huk Hanal*: він віщує на сході в Хук-Ханаль

HUK-İK'-K'AN-NAL, *Huk Ik' K'a[h]nal*: Хук Ік' К'аналь, назва міфологічної місцевості (B)

HUK-si-pu, *Huk Siip*: Хук Сііп, "Сім Мсливців", ім'я бога-мисливця (B)

HUK-ye-to-k'a, *Huk Ye' To'k'*: Хук Йе' Ток', "Сім Вістер Кременя", ім'я божества (B)

HUKLAJU'N, *huklaju'n*: сімнадцять (інше читання – **WUKLAJU'N**) (B)

HUH, **hu-hu**, *huh*: ігуана (*Iguana iguana*, *Stenosaura similis*)/ чрт. *huh* 'iguana (generic), any large crested lizard', члт. *hu* 'yguana', (B)

HUL-li, **hu-li**, *hul-*: прибувати, приходити/ ч. *jule* 'llegar', юк. *hulel* 'venir', **HUL-li-ya**, **hu-li-ya**, *huliiy*: він прийшов (B)

HUL-O[h]L-la, *Hulohl*: назва вісімнадцятого місяця року/ члт. *Ulol* (*BiroGrofeMcLeod*)

HU'N (I), **HU'N-na**, **hu-na**, *hu'n*: (1) папір з лубу фікуса/ члт. *hun* 'papel', чрт. *jun* 'papel, libro, carta, amate (árbol)', ч. *jun* 'papel, libro, carta, amate

(árbol)', юк. *hu'un* 'papel' (2) книга (3) налобна пов'язка, діадема (B)

HU'N (II), *hu'n*: один (пізній варіант – ?)

HU'N-la, **hu-na-la**, *hu'nal*: налобна пов'язка, діадема (B)

HUT, **HUT-ti**, **HUT-tu**, *hut*: обличчя/чрт. *hut* 'face of person or animal, front side or surface', члт. *ut* 'cara' (абсолютна форма **HUT-si**, *hutis*), **HUL-li ta-ji u-HUT-ti TOK'-u-HUT-ti WAXAKLAJU'N u-B'AAH-KAN-na**, *huli taaj 'uhut tok' 'uhut Waxaklaju'n 'Ub'aaH Kan*: прийшли смолоскип – обличчя, кременеве вістря – обличчя Вісімнадцятиголого Змія (інше читання – **WUT**)

HUX, *hux*: (1) три/ члт. *ux* 'tres', чрт. *uxte* 'tres', (2) багато, **HUX-a-ha-la-AJAW-wa**, *hux 'ahal 'ajaw*: "Тричі Переможний Владар", ім'я легендарного павителя Копана (B)

HUX-a-ha-la-e-b'u, **HUX-a-ha-li-EB'**, *Hux 'Ahal E[h]b'*: "Сходи Трьох Перемог", назва міфологічного місця дял гри в м'яч (B)

HUX-a-ha-li-K'UH, *Hux 'Ahal K'uh*: "Три Переможні Боги", епітет богів "Паленкської тріади" (B)

HUX-B'A[h]LAM-ma, *Hux B'a[h]lam*: Хуш Балам, "Три Ягуари", ім'я правителя Комалькалько (B)

HUX-B'OLON-ШАА[h]K, *Hux B'olon Chaa[h]k*: "Третій з Дев'ятьох Чааків", ім'я божества в Паленке (B)

HUX-HAB'-TE', *Hux Haab'te'*: Хуш Хабте, назва місцевості в регіоні Ріо-Асуль (B)

HUX-JOL-TE', *Hux Jol Te'*: Хуш Хольте, "Дерево з Трьома Верхівками", назва будівлі в Чічен-Іца (B)

HUX-HU'N-na, *Hux Hu'n*: Хуш Хун, "Три Паперові Пов'язки, назва споруди в Йашчілані, **HUX-HUN-na-u-K'UH-K'AB'A'-yo-OTOT-ti**, *Hux Hu'n 'uk'uhul k'ab'a' yotoot*: Хуш Хун – священне ім'я його оселі (B)

HUXLAJU'N, *huxlaju'n*: тринадцять, **HUXLAJU'N-CHAN-na-KUY**, *Huxlaju'n Chan*

Kuy: "Пугач Тринадцятого Неба", ім'я божества (В)

HUX-TE'-HA', *Huxte' Ha'*: Хуште' Ха', "Три Ріки", ім'я божества (В)

HUX-TE'-K'UH, *Huxte' K'uh*: Хуште' Кух, "Три Боги", назва міста та царства між Тортугеро та Паленке, **a-HUX-TE'-K'UH**, *aj huxte' k'uh*: людина з Хуште' К'ух (В)

HUX-TE'-TUN-ni, *Huxte' Tuun*: Хуште' Туун, "Три Камені", стародавня назва Калакмуля чи його центральної частини (В)

HUX-WI'L, *hux wi'il*: достаток, добробут, букв. "багато їжі", **pe-ka-ja tu-chi-chi K'UH CHUWEN HUX-WI'L TS`AK-AJAW-wa yu-tsi-li**, *pe[h]kaj tu'chich K'uh Chuwen hux wi'l ts'ak 'ajaw yutsil*: викликано для його провіщення Божественного Ремісника, добробут у владаря-наступника, він добрий (В)

HUX-wi-ti-ki, *Hux Witik*: Хуш Вітік, стародавня назва Копана (В)

HUX-WITZ, **HUX-WITZ-tzi**, *Hux Witz*: Хуш Віц, "Три Пагорби", стародавня назва Караколя (варіант) (В)

HUX-WITZ-tzi-a, *Hux Witz'a*: Хуш Віца, "Ріка Трьох Пагорбів", стародавня назва Караколя (В)

J

ja-chi, **ja-cha**, *jach*: річ, прикрашена гравіруванням/ пор. цлт. *ghachuy* 'cortar pluma', **u-b'a-hi-tu-ja-chi**, *'ub'aah tu'jach*: його зображення на прикрашеній гравіруванням речі, **u-ja-chi B'AA[h]K-ki**, *'ujach b'aa[h]k*: гравірована кістка такого-то (В)

ja-ka-WITZ-li, *Jak Witzil*: топонім в районі Сейбаля (Schele, Mathews)

JAL-b'u, *jala'b'*: ткання/ цлт. *hal-bil* 'tegido', чрт. *har* 'weaving, braiding, netting, weaving technic' (В)

ja-a-na, *ja'an*: зять, шурин/ юк. *han suegro*, *yerno*, **u-ja-a-na AJAW**, *'uja'an 'ajaw*: зять владаря

ja-na, *han*: квітка/ цлт. *han* 'flor de la milpa', ч. *han* 'flor de maíz' (В)

JANAA[h]B', **ja-NAA[h]B'**, **ja-na-b'i**, *janaa[h]b'*: водяна лілея/ див. *naa[h]b'* (В) інший переклад: хижий птах (MathBiro)

JANAA[h]B' TI' O, *Janaa[h]b' Ti' 'O*: Ханааб Ті' О, ім'я правителя Хіш Віц

ja-sa-wa, *jasaw*: прапор (В) або ж розчищення (НК)

ja-sa-wa-CHAN-na *jasaw chan*: ритуальний предмет, "прапор небес", **AK'-ta-ja-ti-ja-sa-wa-CHAN-na**, *'ahk'taj ti jasaw chan*: він станцював із прапором небес (В)

ja-sa-wa-CHAN-K'AWIL, *Jasaw Chan K'awil*: "Прапор –небесний Бог Грози", ім'я правителя Тікаля (В)

ja-ta-, **ja-a-ta-**, *jat-*: розривати, проламувати/ цлт. *hata* 'hender', чрт. *hati* 'split, crack out', ч. *hat* 'rajar', **ja-ta-wi HA'-K'IN-XOOK**, *jataaw Ha' K'in Xook*: Ха' К'ін Шоок – той, хто розірвав

JATS' (I), *jats'*: списометальник, пристрій для кидання дротиків

ja-ts'a-, **JATS'** (II), *jats'-*: забитися, поранитися/ цлт. *hatz-a* 'asotar', чрт. *ha'tz* 'beating, striking', юк. *hats'* 'azotar', **ja-ts'a-yi**, *jats'aay*: він поранився (В); **JATS'- ni**, *jats'nii*: він став пораним; **ja-ts'a-na-ja**, *jats'haj*: його поранено (MathBiro)

JATS'-KUY, **ja-JATS'-ma-KUY**, *Jats'om Kuy*: Списометальник – Пугач, переклад імені теотіуаканського правителя

JATS'-no-ni, *jats'non*: такий, хто б'є, раниць (Zender)

ja-wa, *Jaw*: Хав (варіант назви 18-го місяця року майя) (В)

ja-wa-TE', **ja-TE'**, *hawa(n)te'*: керамічна посудина на трьох ніжках із розписом на внутрішній поверхні чаші, букв. "посудина з обличчям угору"/ ч. **jäv* 'face up' (В)

ja-ya, **ja-yi**, *jaay*: чаша, келих / моп. *jaay* 'tazón de barro', цоц. *jay* 'gourd, tortilla gourd', **u-ja-yi**, *'ujaay*: келих такого-то (В)

ja-ye-li, *jayel*: стихийне лихо, катастрофа, катаклізм/ юк. *hay kabil* 'destrucción del mundo; la destrucción total o aniquilamiento universal de las cosas; el fin del mundo', **si-li-ji K'UH ja-ye-li u-MUK-ka**, *sili j'uh jayel umuuk*: зруйновано бога, стихийне лихо – його віщування

je-le, **JAL**, **JEL-le**, *jel*: (1) змінювати, замінювати, оновлювати/ чрт. *here* 'substitute (for something else)', юк. *hel* 'mudar', *helep* 'cambiar de costumbres', (2) прикрашати/ чнт. *jele* 'adornar', **u-je-le-wa**, *'ujele*'w: він змінив (чи прикрасив) його; **JEL-ja**, **JEL-la-ja**, *jajaj*: він був оновлений (LW1)

ji-chi, *jich*: поверхня, обличчя/ юк. *ich* 'cara, vista', **yi-chi**, *yich*: його поверхня, **yi-chi-li**, *yichil*: поверхня такого-то (B)

ji-ki, *jik*:- топити (під час жертвопринесення)/ ч. *jik tö ja* 'ahogarse', цлт. *ghicaun* 'ahogarse', *ghicaulel* 'ahogamiento', цоц. *jik'av*, 'drown (person, animal, plant)'; **u-ji-ki ya-AT-li CHAA[h]K-ki**, *'ujik yaatil Chaa[h]k*: топить свою наречену-жертву Чаак

jo-ch'o, **jo-ch'a-**, *joch*'-: свердлити, висвердлювати/ цлт. *hocho* 'abugerear', юк. hoch 'barrenar o taladrar, horadar como quiera', **jo-ch'o-ji-ya**, *jo[h]ch'ohiiy*: його було висвердлено, **jo-ch'a to-ТОК' ITSAMNA-na**, *jo[h]ch'a(j) took* 'Itsamna': просвердлено кремінь Іцамной; видобувати тертям вогонь, **jo-ch'o-ja-K'A[h]K'**, *jo[h]ch'aj k'a[h]k'*: висвердлено вогонь, (B)

JOL, **JOL-lo**, **jo-lo**, *jool*: (1) голова/ цлт. *hol* 'cabeza', чрт. *hor* 'head, top, upper end', ч. *hol* 'cabeza', юк. *ho'ol* 'cabeza de cualquier animal', (2) череп, **JOL-K'UH**, *jolk'uh*: голова бога (вид ідолів) (B)

JOL-mi, *jooloom*: голова (RHZS)

jo-mo-, *jom*:- руйнувати/ цлт. *jom* 'desbaratarse', **jo-mo-yi**, *jomooy*: зруйновано, **jo-ma-la-ШАК-ki**, *Jomal Chaa[h]k*: "Руйнівний Чаак" (ім'я персонажа в Йашчїлані) (B)

jo-po, *jop*:- розпалювати/ юк. *hop* 'avivar el fuego, hacerlo brillar o que llevante llama' (інший переклад – накопичувати, нагромаджувати/ ч. *jop* 'juntar (una cosa seca)') **K'A[h]K'-jo-po-la-ja-CHAN-na-K'AWIL**, *K'a[h]k' Joplaj Chan K'awiil*: "Вогонь – те, що розпалює небесний Бог Грози", ім'я правителя Копана (B)

JOY, (I) [**jo**]JOY-, **JOY-ye-**, *joy*:- (1) зв'язувати, пов'язувати (2) натягувати сільці (3) одягати, **JOY-ja-ti-AJAW-le**, *jo[h]yaj ti'ajawlel*: одягнуто для владарювання, (4) або ж являтися, вступати (HK)

JOY, (II), *joy*: такий, що кружляє, оточує/ ч. *joy* 'relacionado con la forma de cercar', **JOY-B'A[h]LAM-ma**, *Joy B'a[h]lam*: Хой Балам, "Ягуар, який кружляє" (ім'я правителя Йашчїлана), **JOY-ЧИТАМ-a-ku**, *Joy Chitam A[h]k*: Хой Чітам Ак, "Пекарі, який кружляє – Черепаха", ім'я царевича в П'єдрас-Неграс (B)

JOY-CHAN-na, *Joy Chan*: Хойчан, стародавня назва царства Комалькалько (B)

ju-b'u-, *jub*'-: валити, завдавати поразки (на війні)/ ч. *jubi* 'bajarse', юк. *hub* 'desmoronar, derribar paredes', **ju-b'u-yi**, *jub'uuy*: його було повалено (B)

ju-chi, **ju-chu**, *ju[h]ch*: мушля/ ч. *juch* 'concha' (B, RHZS)

ju-ki, *juk*: човен, каное/ чрт. *juk* 'cauico', **SAK-ju-ki**, *sak juuk*: біле каное

JUKUUB', **ju-ku-b'i**, *jukuub*': човен, каное/ цлт. *hucub* 'barco', ч. *jukub* 'canoas, dugout canoe; cauico', **a-pa-ya-li-ju-ku-b'i**, *aj payil jukuub*': провідник каное (B)

JUL-, **JUL-lu**, *jul*:- кидати дротик, стріляти з лука (за післякласичних часів)/ чрт. *hur* 'throwing, hurling, a throw', **u-JUL-wa**, *'ujulu*'w: він кинув у нього дротик (B)

ju-lu, *jul*: дротик, спис, протикачка/ цлт. *hulu* 'flechar', чрт. *jur* 'tirar, apedrear', ч. *jul* 'tirar (con escopeta, piedra, tirador), ensartar', юк. *juul* 'enhebrar, ensartar, atravesar', **K'A[h]K'-la-ju-lu**, *k'a[h]k'al jul*: "вогняний дротик", вид смолоскипа (B)

ju-lu-B'AK, **ju-li-b'a-ki**, *hulb'aak*: кістяна протикачка, **u-ju-li-b'a-ki**, *'uhulb'ak*: кістяна протикачка такого-то (B)

ju-JUUL-pi, **JUUL-li-pi**, *Juulpi*': Хуульпі, стародавня назва царства Ішк'ун (B)

JUUN, JUUN-na, *juun*: один/ члт. *hun 'uno'*, ч. *jun 'one, uno'*, юк. *jun 'uno'* (B, RHZS)

JUUN-AJAW, *Juun 'Ajaw*: Хуун Ахав, ім'я божества / "tenian avia en este lugar un demonio principe de todos los demonios al cual obedecian todos y llamanle en su lengua *Hunhau*" (Landa), *Hum Ahav* 'lucifer, príncipe de los demonios'

JUUN-IXIM, *Juun 'Ixim*: Хуун Ішім, "Перша Кукурудза", ім'я бога кукурудзяного зерна

JUUN-JUUN-AJAW, *Juun Juun 'Ajaw*: Хуун Хуун Ахав, ім'я божества, батько Хуун Ахава (B)

JUUN-pi-ki-TOK', *juunpik tok'*: "вісім тисяч кременевих ножів", титул полководця в Чічен-Іца (B)

JUUN-TA[h]N, JUUN-TA[h]N-na, JUUN-ta-na, JUUN-TA[h]N-ni, *juunta[h]n*: турбота; предмет турботи, плекання, плеканець; дитина для жінки, **u-JUUN-TA[h]N-na**, *'ujuunta[h]n*: плеканець такої-то, **IX-JUUN-TA[h]N-ni-a-ku**, *'Ix Juunta[h]n A[h]k*: Іш Хуунтан Ак, "Турботлива Черепаха" (жіноче ім'я у П'єдрас-Неграс) (B)

JUUN-ta-YAL-CHAN, *Juun Tayal Chan*: Хуун Тайаль Чан, ім'я божества чи групи божеств

JUUN-WITS-li-CHAA[h]K-ki, *Juun Witsil Chaa[h]k*: Хуун Віціль Чаак, "Перший Гірський Чаак", ім'я персонажа в Йашчілані (B)

JUUN-ya-ja-wa-la-WINIK-ki, *juun yajawal winik*: "єдиний великий чоловік", титул в Чічен-Іца (B)

ju-pu-lu k'a-b'a, *jurul k'ab'*: браслет (букв. „те, що охоплює руку”)/ юк. *jur 'meter una cosa en otra'*, *jupeb 'vaina, estuche'*; **PAT-ya YAX-ju-pu-lu-k'a-b'a**, *patau yax jurul k'ab'*: створили зелений браслет (Ю.Полухович)

ju-su-wa, *jus-*: спускатися у щось; досягати чогось, спускаючись; бути похованим/ ч. *jus'an 'bajar'*, **ju-su-wa K'AWIL-K'INICH**, *jusuw K'awiil K'inich*: К'авііль К'ініч є тим, хто спустився; *інший переклад*: обмазувати (як тіло перед похованням) (MathBiro)

ju-tu-, *jut-*: руйнувати/ юк. *hut 'demoler, derribar cosas sobrepuestas, arruinarlas'*, *hutah 'desmoronar, arruinar, derribar edificios'*, **ju-tu-wi KAN-na EK'**, *Jutuww Kan 'Ek'*: Хутуув Кан Ек, "Небесна Зоря є

тією, що руйнує", ім'я північноюкатанського правителя

ju-yu, *juy*: розмішувати/ члт. *huuy 'mesclar meneando'*, юк. *huy 'menear alrededor, mecer algún licor'*, 'revolver a la redonda con cuchara o palo', **yu-ch'i-b'i ta-CHA' ta ju-yu CH'ICH'**, *yuch'ib' ta' cha' ta' juy ch'ich'*: келих такого-то для збовтування (?) та розмішування крові

I

i (I), *'i'*: і тоді; до того, як, **u-TS'AK-a B'U[h]LUCH-WINIK-ji-ya u-ti-ya i-u-ti LAJU'N-AJAW WAXAK-SAK-SIHO'M**, *'uts'aka' b'u[h]luch cha'laju'n winikjiy 'uu[h]tiy 'i'uu[h]t laju'n Ajaw waxak Sak-Siho'm*: проходження за порядком 11 (днів) і 8 двадцятків було від того, як це сталося, і тоді стався день 10 Ахав 8 число місяця Сак (B)

i, *'i'*: яструб/ юк. *i'*, *h-i'* 'gavilán' (B)

i-b'a-cha, *'ib'ach*: броненосець, армаділ (тварина, *Dasyus novemcintus*)/ члт. *ibach 'armado'*, чрт. *ib'ach 'armadillo'* (B)

IB', i-IB', *'ib'*: квасоля / юк. *ib 'frijoles grandes'*, чрт. *ihben 'spirit of beans'*, **yi-IB'-IL ja-yi**, *yib'il jaay*: посудина для квасолі (такого-то) (Токовінін)

i-b'i-li?, *'Ib'il*: Ібіль (місцевість поблизу Нах-Туніч), **K'UH-i-b'i-li?-WINIK-ki**, *k'uhul 'Ib'il winik*: священний Ібільський муж (титул), **K'UH-i[b'i]-li-a-ja-wa**, *k'uhul 'Ib'il ajaw*: священний Ібільський владар (B)

-i-cha-k'a, *-ichak'*: небіж, двоюрідний брат/ ч. *ichac' 'el hijo de hermana de mi padre'*

-i-cha-ni, *-ichaan*: брат матері, дядько по-матері, **yi-cha-ni AJAW**, *yichaan 'ajaw*: дядько владаря по-матері/ члт. *ichan 'tio'*, чнт. *ichan 'tío, suegro'* (B, RHZS)

i-chi, *'ich*: перець/ члт. *ich 'chile'*, чрт. *ich 'chilli, any chilli-like plant or fruit'* (B); **yo-to-ti yi-chi yu-ku-no-ma CH'EEN-na K'UH-ka-KAN AJAW**, *y-otoot y-ich Yuknoom Ch'een K'uhul Kanul Ajaw*: скриня для перцю Йукноом Ч'єена, священного Канульського владаря; **yi-chi-li ja-yi**, *yichil jaay*: посудина для перцевої підливки (такого-то)

i-chi-, *'ich-*: мати, отримувати, бути таким, що має, отримує / цлт. *ich* 'tomar, recibir mujer, tener', цоц. *ich* 'receive, take', **i-chi-ki u-ti-mi a-OhL-la**, *'ichik utim a(w)ohl*: нехай би мало задоволення твоє серце

i-chi-ki, *'ichki(l)*: омовіння/ юк. *ichinah* 'bañarse' (B)

i-chi-la, *'ichiil*: у (про час)/ юк. *ichil* 'entre, dentro', **i-chi-la-B'ULUK-TUN-ni-ta-AJAW-wa**, *'ichiil b'uluk tuun, ta (juun) Ajaw*: в одинадцятому році у двадцятиріччі (1) Ахав (B)

yi-chi-NAL, **yi-chi-NAL-la**, **yi-chi-na-la**, *-ichnal*: перед, перед лицем когось, **a-wi-chi-NAL**, *'awichnal*: перед твоїм лицем, перед тобою (B)

i-chi-ya, **i-chi-ma**, *'ichiüy, 'ichiim*: чапля, **a-ku-la i-chi-ya**, *'A[h]kuul 'Tchiüy*: "Черепаша-Чапля", міфологічний персонаж у Паленке; **a-ku-la i-chi-ma LAKAM-ma**, *'A[h]kuul 'Tchiim Lakam*: "Черепаша-Чапля Великий", ім'я персонажа

I[h]CH'AK, **I[h]CH'AK-ki**, **yi-ch'a-ki**, *'i[h]ch'aak*: пазур, лапа з пазурами/ чнт. *ich'äc 'uña*, 'garra', чрт. *ejch'ak 'uña, garra*, юк. *üch'ak 'uña*, **YI[h]CH'AAK-B'A[h]LAM**, **YI[h]CH'AAK-ki-B'A[h]LAM-ma**, **yi-ch'a-ki-B'A[h]LAM**, *Yi[h]ch'aak B'a[h]lam*: Йіч'аак Балам, "Кіготь Ягуара", ім'я правителя Сейбаля (B, RHZS)

-i-ji, *-ij*: раніше; тому; **CHA'-b'i-ji**, *cha'b'ij*: двома днями раніше, **B'OLON-ni-ji**, *b'olonij*: дев'ятьма днями раніше (B)

-i-ji-ya, *-ij-iy*: тоді були, були до того **B'OLON-ni-ji-ya**, *b'olonijiy*: дев'ять днів були до того, **HUKLAJU'N-ni-ji-ya**, *huklahunijiy*: сімнадцять днів були до того (B)

i-ka-tsi, *'i[h]kaats*: оберемок, вантаж, данина /ч. *ihkats* 'bundle; cargo', див. **e-ka-tsi** (B, RHZS)

i-ki, *'ikii(n)*: сова/ юк. *icin, icim* 'lechuza' (RHZS)

i-ki-tsi, *'ikits*: вантаж, данина, див. **i-ka-tsi** (B)

i-ko-ma, *'ikoom*: «Сова» (?), титул чи родове ім'я; **IX-i-ko-ma**, *Ix Ikoom*: ім'я правительки Ель-Перу-Вака

IK' (I), *ik'*: повітря, дихання/ чрт. *ik'* 'air, atmosphere', ч. *ic'* 'aire, viento', юк. *ik'* 'espíritu,

aliento, **IK'-K'UH**, *Ik' K'uh*: "Вітряний Бог", ім'я божества вітру

IK' (II), *ik'*: чорний/ цлт. *ic-iqu-ic* 'negro, negra'. чрт. *ik'* 'black, dark, black color', **IK'-xi-wa-TUN-ni**, *Ik' Xiiw Tuun*: "Чорний Камінь-Страхіття", ім'я божества (B)

IK'-AAT, **IK'-AAT-ta**, *'Ik'at*: Ік'ат, назва 2 місяця року майя/ ч. *Ik'-k'at*, к'ек'чі *Ik'at* (B)

IK'-CHUWAAJ, *'Ik' Chuwaaj*: Ік' Чувах, ім'я божества мандрівників і купців/ "... у rogando al Dios que llamaban *Ekchuah* los volviese con bien a sus casas" (Landa), "...luego vino *Echvah*, que es Espíritu Santo, y hartó la tierra de todo lo que había menester" (Cogolludo)

IK'-SIHO'M, **IK'-SIHO'M-ma**, **i-ki-SIHO'M-ma**, *Ik' Sihom*: Ік' Сіхом, назва 9 місяця року майя/ ч. *Ik'*, кек'чі *Sihora* (B)

IK'-MIIN, **IK'-MIIN-na**, **IK'-mi-MIIN**, **IK'-mi-na**, *'Ik' Miin*: ім'я божества (A. Давлетшин)

IK'-la, *'ik'(a)l*: завтра, наступного дня/ чнт. *ic'ä* 'mañana' (RHZS)

IL-, **IL-la-**, **IL**, **-i-li-**, **i-la-**, *'il*: дивиться на щось, когось/ цлт. *illa* 'ver', чрт. *ir* 'see, look attention', юк. *il* 'ver, mirar, observar', **yi-la-ji**, **yi-li-a-ji**, *yilaaj*: він дивився на це, **yi-li-wa**, *yiliiw*: він дивиться на це, **i-la-ja**, **IL-li-a-ja**, *'ilaj*: було видно; **IL-ni-ya**, *'ilniy*: стало видно (B)

IL-TUN-ni, *'iltun*: кам'яний трон або лава (B)

i-ni, *'in*: я, особистий ергативний займенник першої особи однини, **ma-i-ni-k'a-ti**, *ma'in k'ati*, я не хочу (B)

i-pi, *'ip*: сила, міць (B)

i-pi-, *'ip*: посилюватися / цлт. *ypaghtez* 'dar fuerzas', *ypaghon* 'tomar fuerzas', цлт. *yepta* 'haser fuersa', **B'OLON-i-pi-na-ja SAK-B'AA[h]K-NAAH-CHAPAT**, *b'olon 'ipnah Sak B'aa[h]k Naah Chapa[h]t*: удев'ятеро посилилася Білокісткова Перша Сколопендра

i-si, *'is*: батат, солодка картопля/ цлт. *iz* 'camote', чрт. *is* 'sweet potato', юк. *iz* 'camote', **i-si u-lu**, *'is 'ul*: атоле з бататами (B)

-i-ta-, *-ita-*: супроводжувати, бути разом із кимось / члт. *etoc* 'amigo, compañero', *etoqui* 'acompañar', юк. *et* '[partícula que] compuesta con verbos indica compañía, hacer juntamente o en compañía lo que ellos importan', **yi-ta-ji**, **yi-ta-je**, **yi-ta-ja**, *yitaaaj*: він супроводжував його, його супроводжував, **yi-ta-ji-ya**, *yitahiyy*: він супроводив його, його супроводив (B)

yi-ta-HUL, *yitahul*: попутник (B)

yi-TA[h]N-na, *ihta'n*: брат щодо сестри або сестра щодо брата/ чрт. *ihta'n* 'sibling (also loosely, 'relative)'

i-tsa, *'its*: заворожений, зачаклований/ какчікель *its* 'hechicería, brujería', **i-tsa-a**, *its-a*:заворожена вода (B)

i-tsa-, **-i-tsa-a**, *'itsa*: назва народності в Мотульде-Сан-Хосе та Чічен-Іца, імовірно тотожні іца Юкатану та Петену, **JUUN-TSAK-TOK'-K'UH-i-tsa-AJAW**, *Juun Tsak Tok' k'uh(ul) 'itsa 'ajaw*: Хуун Цак Ток', священний владар Іца; **IX-[i?]tsa**, *'ix-'itsa*: жінка з Іца; **a-hi-tsa-a AJAW**, *aj-itsa 'ajaw*: владар людей іца (B)

ITSAM, *'itsam*: чаклун, чарівник (інший переклад: "ящір, ігуана"), **ITSAM-K'AN-A[h]K**, **i-ITSAM-K'AN-A[h]K**, *'Itsam K'an 'A[h]k*: Іцам К'ан Ак, ім'я божества та трьох правителів П'єдрас-Неграс

ITSAM-ma-la, *'Itsamal*: Іцамаль, назва міста на північному Юкатані, **ITSAM-ma-la-AJAW**, *'Itsamal 'ajaw*: владар Іцамаля

ITSAM-AAT, **ITSAM-AAT-ti**, *'Itsamaat*: Іцамаат, ім'я божества/ 'tenian los antiguos un idolo el mas celebrado, que se llamaua *Ytzmatur*' (Lizana)

ITSAM-TUN, *'Itsamtuun*: Іцамтуун, ім'я божества, **KAN-ITSAM-TUN**, *Kan-'Itsamtuun*: Четвертий Іцамтуун, ім'я божества, **HO'-ITSAM-TUN**, *Ho-'Itsamtuun*: П'ятий Іцамтуун, ім'я божества

ITSAMNA, **i-ITSAMNA**, **ITSAMNA-na**, **ITSAM-na**, *'Itsamna*: Іцамна, ім'я божества

ITSAMNA-KOKAAJ?, **ITSAMNA-KOKAAJ?-ji**, *'Itsamna Kokaaj?*: Іцамна Кокаах(?), ім'я божества/ 'Creían los indios de Yucathán que hauia vn Dios vnico, viuo, y verdadero, que dezian ser el

mayor de los Dioses ... De este dezian ... que tenía vn hijo a quien llamaban *Hun Ytzamna* ó *Yaxcocahmut*' (Cogolludo)

ITSAMNA-KOKAAJ?-B'A[h]LAM(-ma), *'Itsamna Kokaaj? B'a[h]lam*: Іцам-Кокаах Балам, ім'я правителів Йашчілана та Дос-Пілас (B)

-i-tsi-to-ka, **-i-tsi-to**, *'itstok*: вушні підвіски, **YAX-TI' CHAA[h]K u-K'UH-K'ABA yi-tsi-to-ka MUWAA[h]N-na**, *Yaxte` Chaa[h]k `uk`uh(ul) k`aba` yitstok Muwaa[h]n*: Йашті' Чаак, „Зелена Пащека Чаака” – священне ім'я вушних підвісок Муваана

ITS'AT-ti, **i-ts'a-ta**, **i-ts'a-ti**, *its'at*: мудрий/ юк. *its'at* 'astuto, cauteloso, mañoso, ábil, artista, industrioso, ingenioso para bien v para mal, y sabio assí' (B)

i-ts'i-ni, **i-ts'i**, **yi-ts'i-ni**, **yi-ts'i-na**, *'i[h]ts'i'in*: молодший брат/ члт. *ytzin* 'hermano menor, nieto', чрт. *ihz'in* 'younger, lesser, younger sibling, younger cousin', юк. *its'in* 'hermano o hermana menor', **i-ts'i-wi-WINIK-ki**, *i[h]tsi'ii(n) winik*: молодший брат (B, RHZS)

-i-ti-K'ABA, *-itk'aba`*: тетка, той, що має те саме ім'я/ юк. *etk'aba`* 'de un mismo nombre con otro, o pariente muy remoto de solo nombre', *yi-ti-K'ABA'-IL u-MAM a-ku-la MO NAA[h]B*, *yitk`abail `utam `A[h]ku`l Mo` Naa[h]b*, тетка свого діда Акуль Мо Нааба (D.Stuart)? lbd **-e-te-K'ABA**

i-wa, *'iwa(l)*: зараз, у цей час/ члт. *iwal* 'aora', показник сучасного прогресивного, юк. *iwal* 'hoy en todo el día', **a-LAY-ya u-tsi i-wa ta-li u-tsi**, *'alay 'uuts iwa(l) tali 'uuts*: ось добра річ, зараз йде добра річ

IX, **i-xi**, *'ix*: префікс, що вказує на жіночу особу/ пор. чрт. *ihch'ok* 'girl, unmarried girl', **IX-a-ku-la-pa-ta-ha**, **IX-a-ku-lu-pa-ta-ha**, *'Ix Akul Patah*: Іш Акуль Патах, ім'я цариці в Бонампаци, **IX-B'AAK-e-le**, *'Ix B'aakel*: Іш Баакель, ім'я знатної жінки зі Шкалумк'іна, **IX-CHAK-to-ko-CHAK**, *'Ix Chak Tok Chaa[h]k*: Іш Чак Ток Чаак, ім'я правительки в Ла-Корона (B)

IX-che-le, *'Ix Chel*: Іш Чель, "Райдужна", ім'я божества / "otro [ídolo] de otra grande Hechizera, que dezian inventó, o hallo entre ellos la medicina, y la llamaban *Yxchel*" (Cogolludo) (B)

IXIK, i-IXIK, IXIK-ki, i-IXIK-ki, 'ixik: жінка/ члт. *ixic* 'muger', чрт. *ixik* 'woman, of female sex', ч. *ixik* 'mujer' (RHZS)

IXIM, i-xi-ma, 'ixiim: (1) кукурудза/ члт., чрт., ч., юк. *ixim* 'mais', (2) ім'я бога кукурудзи, **AJ-i-xi-ma**, *aj-ixiim*: продавець кукурудзи

IXIM-te-le, IXIM-ma-TE-le, i-IXIM-te-le, 'iximtel: такий що відноситься до ішімте', "Кукурудзяного дерева", імовірно, міфологічного дерева, від якого походять усі плоди (S.Martin)

IX-KALOOM-TE', 'ix kalomte': жінка-калоомте або жінка з родини калоомте (титул) (B)

IX-ki-ch'o-ko, 'ixik ch'ok: дівчина (B)

IX-sa-ha-la, 'ix sahal: жінка-сахаль або жінка з родини сахал (B)

i-yu-wa-la, 'iyuwal: зараз, у цей час (частка, що утворює форми сучасного прогресивного)/ члт. *yual* 'actualmente' (B)

К

ka', *ka'*: Ка', назва міста в районі Кайаль, **K'UH-ka-AJAW-wa**, *k'uhul Ka' ajaw*: священний владар Ка' (B)

ka, *ka-*: ергативний присвійний займенник першої особи множини, ми, наш; **ka-b'u-la**, *ka-b'ul*: наша квасоля (B)

KA', **ka**, *ka'*: два (діалектний варіант) (B)

KAB' (I), **KAB'-b'a**, **ka-b'a**, **ka-b'i**, *kab'*: земля, країна/ юк. *kab* 'tierra, pueblo' (RHZS)

KAB'-b'a(II), **KAB'-b'i**, *kaab'*: (1) бджола, (2) мед/ юк. *kab* 'abeja, miel' (B)

KAB'-ji, *kab'i-*: дбати про щось, опікуватися чимсь / цоц. 'to tend (milpa), to govern', 'cuidar (al enfermo, paciente, a las ovejas etc); vigilar (al preso) **'u-KAB'-ji-ya**, **u-KAB'-ji**, **u-KAB'-ya**, 'ukab'jiyu: він подбав про це (B) інші переклади: 'спостерігати,наглядати'/ цоц. *chab'i* 'herd (sheep), watch' (David Stuart)

KAB'-la, *kab'al*: земний, нижній, долішній, **KAB'-la-K'UH**, *kab'al k'uh*: долішні боги, у протилежність *chanal k'uh*, **ka-b'a-la-pi-tzi-la**, *kab'al pitzal*: долішній гравець (позначення учасника ритуального змагання) (B)

KAB'-nu, *kab'a'n*: землетрус / члт. *kaban* назва чотирнадцятого дня двадцятиденки, аналогічного центральномексиканському дню „Землетрус”, *yu[h]klaj kab'an*: дуже трясє (букв. „трясється”) землетрус

KAJ-yi, ka-KAJ-yi, kajiiy: оселятися; засновувати поселення / юк. *kahal* 'hacer asiento, avencindarse en alguna parte', 'poblarse, hacerse morador de algún pueblo', **ka-KAJ-yi-ko-b'a-a**, *kajiiy Kob'a'*: він оселився в Коба; **KAJ-yi LAKAM-HA b'u-ts'a-ja-SAK-chi-ku**, *kajiiy Lakam Ha B'uts'aj Sak Chi'ik*: оселився в Лакам Ха Буц'ах Сак Чіік (А. Давлетшин)

ka-cha, *kach*: вузол, зв'язка/ чрт. *kachar* 'a knot, a tie, a cluster, anything bound or held' (B)

ka-cha-, *kach-*: зв'язувати, обв'язувати/ члт. *cach-a* 'atar', чрт. *kachi* 'tie, bind, knot, stack together', ч. *cöch* 'amarrar', (B), **u-ka-cha-wa**, 'ukachaw: він зв'язав його (LW1), **ka-cha-ja u-sa-ya HU'N**, *ka[h]chaj 'usay hu'n*: була обв'язана оболонка з паперу (поховальний згорток)

ka-ka-tu-na-la, *Kak(a)tunal*: Какатуналь, ім'я іноземного божества (імовірно науатль *Acatonal*) (B)

ka-ka-wa, ka²-wa, ka-wa, kakaw: какао, шоколад/ члт. *cacao* 'bebida', чрт. *kakaw* 'cacao (fruit and tree)', **yu-ta-la-ka-wa**, *yutal kakaw*: боби какао, **yu-ta-K'AN-na ka²-wa**, *yut k'an kakaw*: боби стиглого какао, **yu-ta-la tsi-hi ka-ka-wa**, *yutal tsih kakaw*: боби молодого какао, **yu-TAL-i-IXIM-TE-le ka-ka-wa**, *yutal iximtel kakaw*: боби какао, подібні до тих, що росли на первинному дереві (B)

ka-ka-wa-la, kakawal: шоколадний, **ka-ka-wa-la-u-lu**, *kakawal 'ul*: шоколадний атоле (рідка кукурудзяна каша з домішком какао) (B)

KAL, ka-la, ka-lo, kal-: відкривати, розкривати/ юк. *kal* 'cosa abierta y desembarazada', чрт. *karxin* 'rasparse' (B)

ka-la- (I), *kala(l)*: хмільний, п'янкий / члт. *calel* 'embriaguez', *kalem* 'embriagado', чрт. *karer* 'embriaguez, borracheria', юк. *calan* 'borracho', *calanil* 'borrachez', **u-UCH'-ni ti-ka-la ka²-wa**, 'uch'uun ti kala(l) kakaw: він той, хто випив хмільне какао

ka-la (II), *kal*: (1) відкривання, (2) отвір/ юк. *kal* 'agujero' (B)

-ka-le-TUN, *kaltun*: сокира (букв. "відкривачка каменя"), **u-ka-le-TUN**, 'ukaltuun: сокира такого-то (B)

ka-la-ke-ji-to-ТОК', *Kalkehtok'*: Калькехток', місцевість, згадана в Йула, передмісті Чічен-Іца (B)

KALO'M-ма, ka-KAL-ма, kalo'm: калоом, "могутність, потуга"/ юк. *kal* 'fuerza у poder hacer algo', титул правителів вищого рангу (B)

KALO'M-ТЕ', ka-KALO'M-ТЕ', KAL-ма-ТЕ', ka-KAL-ма-ТЕ', ka-lo-ма-ТЕ', kalo'mte': калоомте, титул правителів вищого рангу (B)

KAN (I), **ka-na**, *kan*: чотири (діалектний варіант)/ юк. *kan* 'cuatro' (B)

KAN-na (II), **ka-KAN**, *kan*: небо (діалектний варіант)/ юк. *kaan* 'cielo, arriba' (B)

KAN, KAN-na, ka-KAN (III), *kan*: змії (діалектний варіант)/ члт. *can-ti* 'vivora' (B)

ka-na-ka-ТЕ', ka-na-ka-te-e, ka'nak te': "Друге Дерево", титул (B)

KAN, KAN-la, ka-nu-la, Kan[u]l / Kanu'l: Канууль, назва царства зі столицею в Ц'ібанче, потім у Калак'мулі(LW1)

ka-se-wa, Kaseew: Касеев, 5 місяць календаря майя/ ч., покомама, к'ек'чі *Kaseew* (B)

КАУ, ka-ya, kau: риба (діалектний варіант)/ юк. *kau* 'pez' (B)

ka-ya-wa-ka, kaywak: назва нефритової платівки у формі сокирки, підвіска-,сокирка"(B)

ka-yo-ма, kayo'm: рибалка (B, LW1)

КЕН, ke-ji, kej: олень (діалектний варіант)/ члт. *quehei* 'venado, ciego', юк. *keh* 'venado' (B)

KELEM-ма, ke-le-ма, ke-le, kelem: юний, сильний/ члт. *quelen vinic* 'hombre de fuersas, grande, bien dispuesto', юк. *kelem* 'fuerte, recio, juventud', члт. *quelem* 'mozo por cazar' (RHZS)

ki, ki: серце/ чрт. *ki* 'heart', юк. *kil* 'el pulso'(B)

ki-KIM-la, kimiil: смерть (діалектний варіант)

ki-chi, kich: красуня/ юк. *kich cosa santa o buena, hermosa* '(Д.Беляев)

ki-si-ni, Kisin: Кісін, "Смердючий", ім'я одного з богів смерті/ члт. *quisin* 'diablo, demonio', юк., іца *kisin* 'demonio', *kis* 'pedo,peerse'(B, RHZS)

ki-ti, ki-ta, kit: батько, пан/ юк. *kit* 'termino reverenciado para padre', **u-ki-ti-KAN-le-ku-ТОК', u-ki-ti-ka-na-le-ku-ТОК', 'Ukit Kan Le'k Tok'**: Укіт Кан Леєк Ток', "Батько Чотирьох Облич (?) Кременя" (ім'я правителя Ек' Балама), **u-ki-ti-ко-уї, 'Ukit Kooy'**: Укіт Коой, "Батько роду Коой", ім'я, згадане на "Вазі з Сенота" в Чічен-Іца (B), **u-ki-ti-ТОК', 'Ukit Tok'**: Укіт Ток', "Батько Кременевого Ножа", ім'я правителя Копана, див.: *chit* (B)

ki-WI', kiwi(l): ачіоте, назва дерева/ чрт., іца *kiwi'* 'achiote (semi cultivated native tree, the seeds of the fruit of which are made into a red juice used for coloring foods)' (B)

ko-b'a, kob': попілясто-сірий/ юк. *kob* 'color seniciente' (B)

ko-b'a-a, Kob'a': Коба назва міста на північному Юкатані (B)

ko-b'a-la, kob'al: вид атоле (B)

ko-b'a-na, Kob'an: Кобан (назва місцевості в регіоні Дос-Пілас), **ko-b'a-na-AJAW, Kob'an 'ajaw**: Кобанський владар (B)

ko-b'o (I), *kob'*: родич, близнюк(?)/ юк. *kobol* 'cosa semejante'; **HUX-ko-b'o, Hux Kob'**: "Три Родичі", збірне ім'я головних богів Паленке

ko-b'o (II), *kob'-*: наслідувати, повторювати, уподібнюватися комусь (С. Helmke, Н. Kettunen, S. Guenter); **u-ko-b'o-wa u-KAB'-ji-ya HO'**

WINAL-НААВ'-АЈАВ К'ІНІСН-ЈАНАА[Н]В'-РАКАЛ, 'ukob'o'w 'ukab'jiyu ho' winalhaab' 'ajaw K'inich Janaa[h]b' Pakal: йому уподібнився, це зробив п'ятидвациричний владар К'ініч Ханааб Пакаль (LW1)

ko, ko(h): зуб/ чрт. ko' 'tooth, molar, beak of bird', юк. ko 'diente' (B)

КОН, ko, koh: пума (Puma concolor)/ юк. koh 'puma', 'leoncillo' (B)

КОНАВ-wa, ko-ha-wa, ko-o-ha-wa, kohaw: головний убір, шолом (B)

ko-ho-, koj-: бити, вражати/ юк. koh 'batir, golpear con mazo', **i-ko-ho-yi**, 'ikohoo: і тоді його було уражено (B); **ko-ji-ya**, kojii: він поранився/ уразився *інший переклад* падати, спускатися

ko-ko, kok: невелика черепаха/ ч. aj-kok 'tortuga chica', юк. kok 'tortuga terrestre', цлт. coc 'galápago', чнт. chön coc 'pochitoque' (RHZS)

КОКАН, **КОКАН-na**, kokan: (1) протикачка для кровопускань з шипа ската/ юк. kokan 'hueso de pescado en forma de una aguja áspera, que usan los indios para atravesar la piel que levantan en las partes enfermas de su cuerpo, para curarlas', **u-KOKAN-na yi-İK'-K'IN-ya a-ku B'A[h]LAM-ma K'IN-a-AJAW**, 'ukokan Yik'in Ya[h]ku(l) B'a[h]lam K'ina' 'Ajaw: „шип для кровопускань Йік'ін Йакууль Балама, владаря з К'іна” (напис на шипі ската з „Поховання 82” у П'єдрас-Неграс) (2) чоловічий дітородний член, **u-MOOK-IL ye u-KOKAN-na K'INICH-a-ku-la Mo'-na-b'i**, 'um'ookil ye' 'ukokan K'inich 'Akuul Mo' Naa[h]b': квітка з насінини дітородного члена К'ініч Акууль Монааба (інше читання – **СНОСНАН**) (А.Давлетшин)

ko-ko-ma, koko'm: Коком, родове ім'я (B, LW1, RHZS)

ko-ko-no-ma, ko[h]kno'm: наглядач/ члт. cohco 'guardar', kohko 'watch, guard, protect' (LW1)

ko-la, Kol: Коль (назва місцевості в регіоні Паленке) (B)

ko-lo-AJAW, Kol 'Ajaw: Коль Ахав, один із варіантів назви п'ятиденного періоду наприкінці року майя (B)

ko-lo²-TE', **ko-lo-TE'**, *Kololte'*: Колольте, місцевість у регіоні Тоніна (B)

ko-pe-ma, kope'm: мотузка, букв. "скручена, звита"/ юк. kop 'enroscar sogas y cordeles', **u-K'UH-K'AB'A-u-ko-pe-ma**, 'uk'uhul k'ab'a' 'ukope'm: "священне ім'я його мотузки" (Л.Бабоскін) , альтернативний переклад "згорток" (Grube)

ko-TE', *Ko(l)te'*: Ко(ль)те (назва місцевості в регіоні Йашчілана), **ко-ТЕ'-АЈАВ**, *Ko(l)te' 'ajaw*: владар Кольте (B)

ko-to, kot: кам'яна стіна, мур/ юк. kot 'pared o cerca de piedra sin barro' (Ю. Полухович), **chi-ku-NAA[h]B'-ko-to**, *Chiiknaa[h]b' kot*: чікнаабський (тобто, калакмульський) мур

ko-ts'o-la, kots'ool: згортатися, бути згорнутим/ юк. kots' enrollar, enroscar' (HK)

ko-xo-pi, *Koxop*: Кошоп, місцевість у регіоні Копана (B)

ko-yi, *Koyi*: Койі, родове ім'я в Чічен-Іца/ юк. koyi' 'patronimico maya'

ku-b'a, ku'b': проміжок, період часу/ цлт. *cuhb* 'el espacio que hay entre una cosa y otra', *z-cuhbabetel* 'la distancia de un trabajo a otro', **ОСН-tu-ku-b'a K'OJ(?) -IXIM**, 'och tuku'b' K'oj(?) *Ixim*: прийшов у свій проміжок часу Бог Кукурудзи (B)

ku²-la, **ku-la**, *Kukal*: Кукаль, назва місцевості в Центральному Петені, **K'UH-ku²-la-AJAW**, *k'uhul Kukal ajaw*: священний Кукальський владар (B)

ku²-la-NAL, *Kukulnal*: Кукульналь, назва місцевості (B)

ku-chu, *kuch*: ноша, вантаж, плід у жінки/ чрт. *kuch* 'carrying, transport, anything which carries or holds, womb, vagina', ч., юк. *kuch* 'carga' (B)

ku-chu-, **ku-cha**, *kuch-*: нести, **ku-cha-ja ya-AT-na HUK-AJAW**, *ku[h]chaj yatan Huk 'Ajaw*: принесено дружину Хук-Ахава, **u-ku-chu-wa i-ka-tsi**, 'ukuchuuw 'ikats: він приніс данину (B)

ku-K'UH (або **KUM?-K'UH**), *Ku(m)k'uh*: Кумк'у, назва 18 місяця року майя/ юк. *Kumk`u* (B)

ku-nu, ku-na, kun: піч, вогнище/ юк. *kuun* 'hogno en que hace tinta de humo' або платформа, місце для зберігання /ч. *kunil* 'plataforma para maíz', **u-ku-nu-li, 'ukunil:** вогнище/місце зберігання такого-то, **ni-ku-na, niku'n:** моє вогнище/місце зберігання (В)

ku-se-wa, Kuseew: Кусеев, варіант назви 5 місяця року майя (В)

ku-tsu, kuts: лісовий індик (*Agriocharis ocellata*)/ юк. *kuutz* 'pavo silvestre, pavo montés de esta tierra' (В)

ku-xa-, kux-: оживляти/ юк. *kuxtal* 'vivir, revivir, lograrse o gozarse la vida', *kuxkin* 'resucitar a otro', іца *kuxkintik* 'darle vida', чрт. *kuxu* 'dar a luz', *kuxbah* 'come to life', чнт. *kuxpan, kuxpesan* 'resucitar', **ku-xa-yi ma-CH'AB' ma-AK'AB'-IL jo-mo-wa sa-ta-wa ya-AJAW-wa-TE ch'a-ho-ma, kuxaay ma'ch'ab' ma'ak'ab'il, jomow sataw yajaw ch'aho'm:** оживлено позбавленого (участі) в офіреванні, у нічному пильнуванні, той, хто його зруйнував, хто його знищив – муж полководець

KUY, ku-yu, kuy: пугач/ юк. *ah kuy* 'una especie de buho', **HUXLAJU'N-CHAN-na-KUY, Huxlaju'n Chan Kuy:** "Пугач Тринадцятих Небес", ім'я божества, **pe-ka-ja tu-chi-chi HUXLAJU'N-CHAN-NAL-KUY, pe[h]kaj tu'chich huxlaju'n chanal Kuy:** викликаний для свого віщування мешканець тринадцятих небес Пугач (В)

К'

К'А-, k'a-: вмирати, букв. "закінчуватися" (?)/члт. *ca-pez* 'acabar', чрт. *k'a'* 'finish end', *k'a'pees* 'terminar, acabar', цоц. *k'a'* 'rot, dry up', **к'а-а-йі, k'aaу:** закінчено; **К'А'-уі u-SAK-МООК?-ІК'-ІЛ, k'aaу 'usak took 'ik'il:** зів'яла світла квітка дихання такого-то (формула, що описує смерть особи)

К'АВ', k'a-b'a, k'ab': (1) рука (абсолютна форма **к'а-б'а-сі, k'ab'is**)/ члт. *cab* 'mano', чрт. *k'ab* 'hand, arm, foreleg of animal, feeler of insect, branch, appendage, used by the hands, by hand', ч. *k'öb* 'brazo, mano', юк. *k'ab* 'mano, brazo, antebrazo', (2) гілка дерева (В, RHZS)

к'а-б'а-ла, k'ab'al: (1) ручний, (2) схожий на руку, **к'а-б'а-ла ХООК-кі, k'ab'al hook:** пловець акули (В)

К'АВ'А', К'АВ'А'-а, К'АВ'А'-б'а, К'АВ'А'-б'а-а, k'a-b'a-a, k'ab'a': ім'я/ члт. *caba* 'nombre', чрт. *k'aba'* 'personal name', юк. *k'aba* 'nombre' **u-К'АВ'А'-а, 'uk'ab'a':** його ім'я чи ім'я такого-то, **u-ch'o-ko-К'АВ'А', 'uch'ok k'ab'a':** його юнацьке ім'я (ім'я, яке людина мала до ініціації), **u-К'УН-К'АВ'А'-а, 'uk'uh(ul) k'ab'a':** його священне ім'я (тронне ім'я правителів) (В)

к'а-б'а, K'ayab': К'айяб, назва 17 місяця року майя/ юк. *K'ayab* (В)
К'АВ'-CHAN-ТЕ', k'a-b'a-CHAN-TE', K'ab' Chan Te': "Гілка Небесного Дерева", ім'я правителів Сак Ц'і (В)

К'А[h]К', К'А[h]К'-к'а, k'a-K'А[h]К', k'a-k'a, k'a[h]k': вогонь (у значенні "вогонь, видобутий конкретною особою" має абсолютну форму **к'а²-сі, k'a[h]k'is**), члт. *caac* 'fuego', чрт. *k'ahk'* 'fire, light, heat, inflammation, extreme fever' ч. *c'ajc'* 'fuego, calenture, luz', юк. *k'aak'* 'fuego o lumbre', 'hoguera', **ya-AJAW-K'А[h]К', yajaw k'a[h]k':** "Великий Вогонь", титул (В)

К'А[h]К'-jo-po-la-ja-KAN-na-K'AWIIL, K'a[h]k' Joplaj Kan K'awiil: К'ак' Хоплах Кан К'авііль, "Вогонь – те, що розпалює небесний К'авііль", ім'я правителя Копана (В)

К'А[h]К'-k'u-PAKAL, k'a-k'u-pa-ka-la, K'a[h]k'upakal K'awiil: К'ак'упакаль К'авііль, "Вогонь – щит К'авііля", ім'я правителя Чічен-Іца (В)

К'А[h]К'-ла, k'a[h]k'al: лютий, шалений/ юк. *k'ak'* 'sólega' (інший переклад – "вогняний") (В)

к'а-к'а-б'і-лі, k'a[h]k'b'il: вогнище, багаття (НК)

К'А[h]К'-NAA[h]B', k'a[h]k'naa[h]b': велика водойма (велике озеро, море, океан)/ юк. *k'ak'nab* 'mar' (В)

К'А[h]К'-NAL, К'А[h]К'-na-la, K'a[h]k'nal: місцевість, що згадується в написах з Ушмаля та Чічен-Іца (В)

К'А[h]К'-ne-ts'u-ts'i, K'a[h]k' Ne' Ts'uts': "Вогнохвостий Коаті", ім'я духа-супутника (В)

K'A[h]K'-TE', *k'a[h]k'te'*: лісова пожежа (букв. "вогонь у лісі") (B)

K'A[h]K'-TIL-wi CHAN-CHAA[h]k, **K'A[h]K'-ti-li-wi CHAN-CHAA[h]k** *K'a[h]k' Ti[h]liw Chan Chaa[h]k*: К'ак' Тілів Чан Чаак, "Вогонь, який є тим, що підпалює небеса – це Чаак", ім'я правителя Наранхо (LW1)

K'A[h]K'-TILIW-li-wi CHAN-na-YO'AAT, **K'A[h]K'-TILIW CHAN-YO'AAT**, **K'A[h]K'-ti-li-wi CHAN-na-YO'AAT**, *K'a[h]k' Ti[h]liw Chan Yo'aat*: К'ак' Тілів Чан Йо'аат, "Вогонь, який є тим, що підпалює небеса – це Йо'аат", ім'я правителя Кірігуа (LW1)

K'A[h]K'-u-K'IN-li CHAA[h]k, *K'a[h]k' 'Uk'inil Chaa[h]k*: К'ак' Ук'ініль Чаак, "Вогонь – Жар Чаака", ім'я божества, згаданого на сергах К'ініч Ханааб Пакала

K'A[h]K'-TI-SUTS', *K'a[h]k' Ti' Suuts'*: "Кажан з Вогняною Пашею", ім'я духа-супутника (B)

K'A[h]K'-u-TI' KAN-na, *K'a[h]k' 'Uti' Kan*: К'ак' Уті' Кан, "Вогонь – Паша Змія", ім'я правителя Копана (D.Stuart)

K'A[h]K'-u-TI' WITS' K'AWIIL, **K'A[h]K'-u-TI' WITS'-ts'i K'AWIIL**, *K'a[h]k' 'Uti' Wits' K'awiil*: К'ак' Уті' Віц' К'авііль, "Вогонь – Паша Водоспадного К'авііля", ім'я правителя Копана (D.Stuart)

K'A[h]K'-WE'?-CHITAM, *K'a[h]k' We' Chitam*: "Пекарі, який Поїдає Вогонь", ім'я духа-супутника (B)

K'A[h]K'-yi-pi-ya-ja-KAN-na-K'AWIIL-la, *K'a[h]k' Yipyaj Kan K'awiil*: К'ак' Йіпіях Кан К'авііль, "Вогонь – те, що посилює Небесний К'авііль", ім'я правителя Копана (B)

K'AL-, **K'AL-la-**, **k'a-K'AL-**, **k'a-la-**, *k'al*: (1) пов'язувати/ цоц. *k'al*, 'wrap; wrap self in one's blanket', кіче *k'al*, 'atar', *k'al wach*, 'corona o guirnalda para la cabeza de rosas o de plumas para bailar', **K'AL-ja-HU'N-na-tu-u-B'AAH-hi**, **K'AL-la-ja-HU'N-na-tu-u-B'AAH-hi**, *k'a[h]laj hu'n tu'b'aah*: пов'язано паперову повязку на його голову (2) являти, показувати, презентувати/кіче *q'alajisaj* 'declarar, manifestar' (LW1) або створювати/ члт. *cale* 'haser', ч. *c'öl* 'hacer (casa)', члт. *calel* 'labrador

o rozador'; **u-K'AL-wa TUN-ni**, *uk'ala'w tuun*: він явив стелу або він створив стелу

K'AL-, **K'AL-li-**, *k'aal*: приймати, отримувати, утримувати, притримувати/ чрт. *k'ar* 'getting, holding onto', *k'ari* 'hold, hold onto, keep', *ink'ar* 'holding on to, possessing', іца *k'a'löl* 'stick, get stuck, be trapped, be entangled', **K'AL-ja la-K'IN-ni LAJU'N-KAN-na CHAK-EK'**, *k'a[h]laj lak'in Lajuun Kan Ch'ak Ek'*: утримано на сході у (владаря) Десятого Неба Велику Зорю або створювати, приносити (як бджола мед) / ч. *k'a'r* 'be producing, be yielding'

k'a-le, **k'a-li**, *k'aal*: відокремлений простір, приміщення, кімната/ іца *k'al* 'recinto, cosa cerrada' (B, RHZS)

K'AL, **K'AL-li**, *k'aal*: двадцять/ юк. *k'al* 'veinte', 'cuenta de veinte' (B, RHZS)

K'AM, **k'a-ma-**, *k'am-*: одержувати брати, тримати/ юк. *k'am* 'aceptar, recibir', див.: *ch'am* (B)

K'AN, **K'AN-na** (I), *k'an*: (1) жовтий/ чрт. *k'an* 'yellow, yellowness, yellow color', ч. *c'ön* 'amarillo', юк. *k'aan* 'amarillo, cosa amarilla', (2) спілий, стиглий/ ч. *c'ön* 'maduro', чрт. *k'an* 'ripeness, fruition, finished state or condition', юк. *k'an* 'fruta madura o sazónada', **K'AN-na-ka-wa**, *k'an kakaw*: спіле какао (B)

K'AN-na (II), *k'an*: коштовний, коштовність, коштовне намисто/ юк. *k'an* 'piedra preciosa', 'cuzcas o piedras que servían a los indios de moneda y de adorno al cuello', чрт. *k'an* 'value'

K'AN, **K'AN-na**, *k'a[h]n*: лава, сидіння/ чрт. *k'ajn* 'silla, asiento, banca, mesa', юк. *k'aanche* 'banquillo, lugar donde se asienta algo, objeto o cosa que sirve para sentarse' (B)

K'AN-a-si-ya, **K'AN-a-ya**, *K'anaSI[h]Y*: К'анасій, назва 17 місяця року майя/ ч. *K'anasi*, к'ек'чі, покомам *Kanasi* (B)

K'AN-a-wa, *K'anaw*: К'анав, варіант назви 17 місяця року майя

K'AN-CHITAM, *K'an Chitam*: К'ан Чітам, "Жовтий Пекарі", ім'я правителя Тікала (B)

K'AN-HAL-b'u, *K'anj'alab'*: К'анхалаб, назва 1 місяця року майя (B)

K'AN-JAL-wa, *K'anjalaw*: К'анхалав, варіант назви 1 місяця року майя/ члт. *Sanhalib*, ч. *K'anhalaw*, покомама *K'anhalam* (B)

K'AN-K'IN, **K'AN-K'IN-ni**, *K'ank'in*: К'анк'ін, варіант назви 14 місяця року майя/ юк. *K'ank'in* (B)

K'AN-na-B'AAH, *K'an B'aah*: "Жовтоголовий", ім'я духа-супутника (B)

K'AN-na-b'a-CH'OH, *K'an B'a' Ch'oh*: "Жовтоголовий Щур", міфологічний персонаж (B)

K'AN-na-CHIT-li, *K'an Chitil*: К'ан-Чітіль, місцевість у регіоні Наранхо (B)

K'AN-na-hu-b'a-ma-ta-wi-la, *K'an Hub' Matawil*: К'ан Хуб Матавііль, міфологічна місцевість, що згадується в Паленке (B)

K'AN-na-JOY-CHITAM-ma, *K'an Joy Chitam*: К'ан Хой Чітам, "Жовтий Пекарі, який Кружляє", ім'я правителів Паленке (B)

K'AN-NAL-la-'e-b'u, *K'anal Eb'*: К'аналь Еб, місцевість у регіоні Копана (B)

K'AN-na-MO'-'o-B'ALAM-ma, *K'an Mo' B'alam*: К'ан Мо' Балам, "Жовтий Папуга - Ягуар", ім'я правителя Сейбаля (B)

K'AN-na-tu, *K'antu'*: К'анту', імовірна назва царства Караколь, **K'UH-K'AN-tu-ma-ki**, **K'UH-K'AN-na-tu-ma-ki**, *k'uhul K'antu' mak*: священний чоловік із К'анту' (інший варіант читання та перекладу: *k'uhul K'an tu'mak*: священний мудрець із К'ан) (B)

K'AN-na-TUN-ni, *k'antun*: різьблена кам'яна панель (B)

K'AN-TE' (I), *k'ante'*: сидіння, лава (B)

K'AN-TE'(II), *k'ante'*: назва дерева, *Gliciridia sepium* (B)

K'AN-TE'-NAL, *K'antenal*: К'антеналь, назва місцевості на північному Юкатані (B)

K'AN-WITS-NAL, *K'an Witsnal*: К'анвіцналь, стародавня назва Уканаля, **K'AN-WITS-NAL-**

'AJAW-wa, *K'an Witsnal ajaw*: священний владар К'анвіцналя (B)

k'a-sa-, *k'as*: (1) ламати, розбивати, (2) розділяти (пізн.)/ чрт. *k'asi* 'break a thing, break in two', ч. *c'as* 'quebrar (palo, hueso)', **k'a-sa-ya**, *k'asay*: зламано, **HUX k'a-sa-ja u-chi-ji**, *hux k'asaj 'uchij*: на три (частини) розділено його оленя (B)

k'a-ti, *k'at*: хотіти, бажати/ члт. *catin* 'preguntar, pedir', чрт. *k'ahti* 'beg, ask for, borrow', **ma-i-ni-k'a-ti**, *ma'in k'ati*: я не хочу (B)

K'AWIL, **K'AWIL-li**, **K'AWIL-la**, **k'a-wi-la**, *K'awiil*: (1) К'авііль, ім'я божества (один з аспектів, імовірно – бог гроз та ураганів)/ 'Mandavales pues hiziesen un idolo que llamavan *Izamna-Kauil*' (Landa) (2) знак царської влади, скипетр у вигляді статуетки цього божества (B)

K'AWIL-CHAN(-na)-K'INICH(-ni)-chi, *K'awiil Chan K'inich*: К'авііль Чан К'ініч, ім'я правителя Пусільха (B)

K'AWIL-K'INICH, *K'awiil K'inich*: К'авііль К'ініч, ім'я правителя Дос-Пілас (B)

k'a-xi T'AN-ni, *k'aax t'aan*: укладати союз/ юк. *k'ax t'an*, 'aliarse; confederarse; concertarse; conjurarse con alguno o contra alguien; concertarse con otro o para algún negocio o para algo y hacer concierto y amistad', **k'a-xi-ya T'AN-ni B'U[h]LUCH-'CHIKCHAN'** **HUXLAJUUN-MUWAN-wa-ni UH-ti-ya TA[h]N-HA'-B'AK-la**, *k'aaxiiy t'aan b'u[h]luch-'Chikchan' huxlajuun-Muwa[h]n u[h]tiiy Ta[h]nha' B'akal*: було укладено союз в день 11 Чікчан 13 Муваан, це сталось у Танха' Баакаль (S. Gronemeyer)

k'a-ya-, **k'a-yo**, *k'ay*: співати/ члт. *cai* 'cantar', чрт. *k'ay* 'a singing, song', ч. *c'öyin* 'cantar', юк. *k'ay 'canto'* (B)

k'a-ya-ma, *k'ayam*: співак(?), титул у Чічен-Іца (B)

k'a-yo-ma, *k'ayom*: співак (B, LW1)

k'e-b'e-la-ja, *k'eb'laj*: вивергати, промовляти, вимовляти/ чрт. *k'e'b* 'deflation', *k'e'bmah* 'deflate, belch', **k'e-b'e-la-ja mu-ti u-to-jo-la**, *k'eb'laj muut 'utojo'*: промовлено віщування – його відповідь, **k'e-b'i-ji ti-CHAN**, *K'eb'ij Ti-Chan*, К'ебіх Ті-Чан,

'Виверження з Небес', ім'я сина правителя Ік'а (Мотуль-де-Сан-Хосе)

k'e-la, *k'eel*: лезо, інструмент для різьблення/ чрт. *k'er* 'divide by slicing, slash open', *k'erpen* 'cortar alrededor', **В'ААК-k'e-la**, *b'aak k'eel*: кістяне лезо

K'EW-we-la, *k'ewel*: шкура, шкіра/ чрт. *k'ewer* 'leather, skin, hide', *k'ewel* 'pellejo, piel o cuero de animal', іца *k'ewel* 'cuero, piel' (Д. Беляев), **K'IN-ni-TAN-na** **K'EW-we-la**, *k'intan k'ewel*: із сяючою на грудях шерстю (епітет персонажа в Паленке)

K'IN, **K'IN-ni**, *k'in*: (1) сонце, (2) день, у календарному рахунку, (3) доба, час/ члт. *quin* 'dia, sol', чрт. *k'in* 'day, sun, time, season, period' (4) свято/ чрт. *noh k'in* 'fiesta', ч. *q'uinijel* 'fiesta'(B)

K'IN, **K'IN-ni**, *k'i[h]n*: (1) гарячий, теплий/ чрт. *k'ihn* 'heat, warmth', юк. *k'iintah* 'calentar, entibiar' (A. Lacadena), (2) тепло, жар / члт. *quinquin* 'calor natural, caliente'

K'IN-a, *K'ina*: К'іна', назва частини царства П'єдрас-Неграс, **AJ-K'IN-a**, *aj-k'ina*: людина з К'іна' (B)

K'IN-AJAW-wa, *K'in 'Ajaw*: К'ін Ахав, "Сонце-Владар", ім'я бога Сонця (B)

K'IN-chi-li-KAB', *K'inichil Kab'*: К'інчиль Каб, назва місцевості та царства між Тікалем і Наранхо (B)

K'INICH, [**K'IN**]chi, **K'IN-ni-chi**, *k'inich*: сонцеликий, титул владарів, **K'INICH-a-ku-la-MO'-NAA[h]B'**, **K'INICH-'AK-la-MO'-NAB'**, *K'inich 'Akul Mo' Naa[h]b'*: К'ініч Акууль Монааб, ім'я трьох правителів Паленке, **K'INICH-B'AAK-NAL-la-CHAA[h]K**, **K'INICH-B'AAK-ki-NAL-la-CHAA[h]K-ki**, *K'inich B'aaknal Chaa[h]k*: К'ініч Баакналь Чаак, ім'я правителя Тоніна, **K'INICH JANAA[h]B'-PAKAL-la**, **K'INICH-ja-na-b'i-pa-ka-la**, *K'inich Janaa[h]b' Pakal*: К'ініч Ханааб Пакаль, ім'я правителя Паленке, **K'INICH-YAX-K'UK'-MO'**, *K'inich Yax K'uk' Mo'*: К'ініч Йаш К'ук' Мо', ім'я засновника династії правителів Копана (B)

K'INICH-pa-wi-WITS, *K'inich Pa' Wits*: К'ініч Па' Віц, стародавня назва Агватеки (B)

K'IN-NAL, *K'inal*: К'іналь, варіант стародавньої назви частини царства П'єдрас-Неграс, **a-K'IN-NAL**, *aj-k'inal*: к'іналець, людина з К'іна

K'IN-ni-B'ALAM, *K'in B'alam*: К'ін Балам, "Сонце-Ягуар", ім'я правителя Дос-Пілас (B)

K'IN-ni-li-ka-yo-ma, *K'inil Kayom*: "Денний Рибалка", ім'я божества, див. також: *Ak'ab' Kayom* (B)

K'IN-ni-MUWAN-wa-ni, *K'in Muwaa[h]n*: К'ін Муваан, "Сонячний Яструб", ім'я, що згадується в Нах-Туніч (B)

K'IN-TUN, **K'IN-TUN-ni**, *k'intun*: посуха/ ч. *q'uintunil* 'tiempo de seca' (B)

K'IN-TUN-HAB'-li, *k'intunhaab'il*: посуха; сухий сезон/ юк. *k'intunya'abil* 'verano, tiempo de seca' (LW1)

k'o-b'a, *k'o'b'a*: водойма/ юк. *k'ob'a* 'lago o laguna de agua; piélago de río'

k'o-b'a-TUUN-ni-li, *k'o'b'tuunil*: підставка для курильниці / юк. *k'ob'en tunich* 'las piedras del fuego sobre que ponen la olla que sirven de treu[e]des'

k'o-chi-yu, **k'o-cha** *k'o'ochiyy/k'ooch*: нести на плечах, зокрема, скриню з ідолами богів / юк. *k'och* 'llevar o traer sobre sí, en hombros'

k'o-to-yi, *k'otooy*: прийшов/ чрт. *k'oten* 'llegar', чл. *k'otel* 'llegar' (Stuart), **k'o-ta-ja**, *k'o[h]taj*: було приведено

k'u-b'a-, *k'ub'-*: вручати, розміщувати, класти юк. *k'ub* 'encomendar, depositar, entregar, ofrecer', **k'u-b'a-ja**, *k'u[h]b'aj*: її було покладено (B)

k'u-chi, *k'uuch*: гриф/ чрт. *k'uch* 'buitre grande (large vulture)' (B, RHZS)

K'UH, **k'u'**, **k'u-hu**, *k'uh*: бог, божество/ юк. *k'u* 'Dios', *k'uul* 'Dios o ídolo' (B)

K'UH, **K'UH-hu**, **K'UH-lu**, **K'UH-HUL**, **K'UH-hu-lu**, **k'u-u-lu**, *k'uhul*: священний/ юк. *k'uul*, *k'ulem* 'cosa divina o santa o sagrada', **K'UH(-lu)-B'AK(-la)-AJAW(-wa)**, *k'uhul B'aku'l ajaw*: священний Баакульський владар (титул правителів Паленке), **K'UH(-lu)-MUT-la-**

'AJAW(-wa), *k'uhul Mutu'l ajaw*: священний Мутульський владар (титул правителів Тікаля), **IXIK-k'u-la**, *'ixik k'u'ul*: священна жінка, (B)

K'UH(-lu)-KALOM-ma, *k'uhul kalom*: священний калоом, титул правителів (B)

K'UH(-lu)-WINIK-ki, *k'uhul winik*: священний муж, титул правителів в окремих державах (B)

K'UK', k'u-k'u, k'u², k'uk': кецаль (*Pharomachrus mocino*)/ члт. *cuc 'pluma verde'*, ч. *x-k'uk' 'quetzal'*, кіче *q'uuq' 'quetzal'* (B)

K'UK'-B'ALAM, K'UK'-B'A[h]LAM-ma, *K'uk' B'alam*: К'ук' Балам, "Кецаль-Ягуар", ім'я засновника династії в Паленке (B)

K'UK'-LAKAM-wi-WITS, *K'uk' Lakam Wits*: К'ук' Лакам Віц, назва гори в Паленке чи його околицях (B)

k'u-K'UK'UM, K'UK'-ma, *k'uk'um*: пір'я/ члт. *cicum 'pluma'*, чрт. *k'uk'um 'pluma'*, юк. *k'u'uk'um 'pluma de ave en general'*

K'UH-le-, *k'ul-*: шанувати, вшановувати/ юк. *k'ul 'adorar', 'adorar algún dios'*, **ka-K'UH-le-wi-ya, ka' k'ulewiiy**: і тоді його було вшановано, **wa-K'UH-le-wa-ki**, *wa' k'ulewaak*: хай буде його вшановано (B)

K'UH-mu-li, *k'u[h]muul*: кукурудза, підготовлена для виготовлення хліба (зварена у воді із вапном)/ юк. *k'u'um 'maíz cocido en el agua y cal preparado para moler y hacer de él tortillas'*, чрт. *k'u'm 'maize dough (masa), any kind of paste'* (S.Martin)

K'UH-ti-li-hi-HIX, *K'u[h]til Hix*: Кутіль Хіш, "Оцелот, який розчавлює", ім'я духа-супутника /див. **k'u-ti-ma**

K'UH-tsi, *k'uhts*: тютюн/ члт. *cuctz 'tabaco'*, чрт. *k'uhtz 'tobacco, cigar'*, ч. *k'uhtz 'tabaco, cigarro'*, юк. *k'uutz 'tobacco'* (RHZS)

k'u-la, k'u-la-b'u, k'u'l, k'u'la'b': багато (пізн.)/ юк. *k'ul 'muu, mucho'*, **k'u-la u-KAB'-b'a YAX-B'ALAM**, *k'u'l 'ukab' Yax B'alam*: багато меду в Йаш Балама

k'u-li-si, *k'uulis*: чоловічий статевий член/ члт. *kul "miembro viril"*, чрт. *k'ur "pene"* або анус,

дупа/ юк. *k'uul 'las partes genitales de la mujer y el ano'*, **pu-lu a-JOL u-ts'u a-wi-ti k'u-li-si, pulu' 'ajol 'uts'u' 'awij is**: нахили свою голову, понюхай свою сідницю і дупу

k'u-ti-ma, k'u-ti, *k'utim*: К'утім, "Такий, хто розчавлює", ім'я в Ель-Кайо/ юк. *k'ut 'machacar'* (B)

k'u-xa-ja, *k'uxaj*: укус/ чрт. *k'ux 'a biting or stinging, a gnawing, a sucking on'*, **k'u-xa-ja SAK CHUWEN**, *K'uxaj Sak Chuwen*: К'ушах Сак Чувен, "Укус Білої Мавпи", ім'я правителя Наранхо, **k'u-xa-ja B'A[h]LAM**, *K'uxaj B'a[h]lam*: К'ушах Балам, "Укус Ягуара", ім'я, згадане в Тоніна (B)

L

la-b'a, lab': старий, зношений, зіпсований/ юк. *lab 'cosa vieja y podrida o gastada'* (D.Stuart)

LAJCHA', *lajcha'*: дванадцять (B)

LAJU'N, LAJU'N-na, LAJU'N-ni, laju'n: десять/ члт. *lajun*, юк. *lahun 'diez'* (B)

la-ju-(na)-a, Laju'na': Десять Водойм, назва місцевості (B)

LAK, la-ka, lak: (1) таця, таріль, блюдо/ члт. *lac 'escudrilli, plato'*, юк. *lak 'taza de barro, plato o cazuela de barro'*, (2) цеглина, виріб із глини/ юк. *lak 'objeto de barro', 'ídolo de barro'* (B)

LAKAM-ma, la-LAKAM-ma, la-ka-ma (I), *lakam*: великий, широкий/ юк. *lakam 'cosa grande y gruesa'* (B)

la-LAKAM-ma, LAKAM-ma, la-ka-ma (II), *lakam*: титул, глава частини поселення (?)/, можливо від юк. *lakam 'los pendones o estandartes o banderas'*, члт. *lacam 'estandarte'*, тоб то, „те, що виставляє/має один прапор”, **ts'a-pa-ja u-pa-ta-na HUX-LAKAM-ma**, *ts'a[h]paj 'upatan hux lakam*: складено данину трьох лакамів (A. Lacadena)

LAKAM-HA', *Lakam Ha'*: Лакам-Ха, стародавня назва міста Паленке (B)

LAKAM-TUN-ni, LAKAM-ma-TUN, lakam tuun: "великий камінь", стела (LW1)

LAKAM-TUN, *Lakam Tuun*: Лакам-Туун, назва декількох міст у Петені, **K'UH-HUL-LAKAM-TUN-AJAW**, *k'uhul Lakam Tuun 'ajaw*: священний владар Лакам-Туун (В)

LAK-K'IN, **la-K'IN**, **la-K'IN-ni**, *lak'in*: схід (у післякласичних записах)/ юк. *lak'in* 'oriente' (інший переклад – "захід, Eric Boot)

LAM, **la-ma-**, *lam*: спливати, минати; зникати/ ч. *la:mel* 'pass, diminish', юк. *lam* 'perderse de vista', **TA[h]N-na-LAM-wa**, *ta[h]n lamaw*: середина, є тим, що минуло (позначення середини "двадцятиріччя")

la-ta, *lat*: (1) день, доба (вживається при рахунку календарних днів менше 20): **'OX-la-ta**, *ox-lat*: три дні), (2) класифікаційний суфікс календарних одиниць, **HO'LAJU'N-WAK-WINIK-la-ta-WAXAKLAJU'N-TUN-la-ta**, *ho'laju'n, wak winiklat, waxaklaju'n tunlat*: п'ятнадцять днів, шість двадцятків (днів), вісімнадцять років

la-tzi, *laats*: складати, класти одне на інше/ ч. - *lats* 'sufijo numérico para contar montones', *lōts* 'hacinar (leña, maíz)', 'amontonar', *a-la-tsi*, *aj-laats*: титул, "той, хто складає" (скарбник – ?) (В)

LAY, **LAY-ya**, **la-LAY-ya**, *lay*: ось/ юк. *lay* 'esto, éste' (В)

le-e, *le'*: петля, сілець/ юк. *le'* 'lazo, engano', **u-JOY ku-tsu u-le-e**, *'ujoy kuts 'ule'*: ловить індика його сільце (В)

le-ke, **le-ku**, *lek*: гарбуз, посудина з гарбуза (?)/ юк. *lec* 'jícara', 'calabazón no comestible redondo y de gruesa cortesa' або трава/ чрт. *lek* 'tipo de zacate', **YAX-le-ke HIX**, *Yax Lek Hix*: Йаш Лек Хіш, „Оцелот (з місцини) Зеленої Трави”, ім'я персонажа (A.Lacadena) або добро, чеснота/ цоц. *lek* 'good, well, fine, exact, careful, carefully, important, possible, easy good', *lekil* 'goodness'

le-k'a, *lek'*: нащадок, спадкоємець/ члт. *lecoghel* 'heredero', *xlecoghel* 'heredar', **u-le-k'a**, *'uleek'*: нащадок такого-то (запроваджує рахунок нащадків)

le-ma, *WIN*: кам'яна сокира-кельт, **i-PAT-ta-ni u-le-(ma)**, *'ipatani 'u-le'(m)*: до того, як створено

його кам'яну сокиру (напис на „Мічольському кельті”)(D.Stuart)

le-LETS, *lets*: (1) здійматися, сходити/ чрт. *letze* 'climb up, mount', (2) сходи/ ч. *letzi* 'escalera',

li-pi-ta-ja, *liptaj*: підніматися, вибиратися / юк. *lip* 'subir por algún árbol o pared' (MathBiro)

LOB', *lob'*: поганий, злий / члт. *lob* 'feo, malo', юк. *lob* 'cosa mala', 'bellaco y ruin'

LOB'-b'a-la, *lob'*: зло, лихо, шкода / юк. *lobil* 'daño, mal'

lo-che, *loch*: зігнутий, викривлений/ ч. *lochol* 'torcido (palo, camino, alambre)', юк. *loch* 'vuelta y comba que hace el madero', 'entortar lo duro', *enarcar y doblegar*' (MathBiro)

LOK'-, **lo-LOK'-**, **lo-k'o-**, *lok'-*: усувати(ся), забирати(ся), витіснити, змушувати піти/ чрт. *lok'* 'leaving, departure (salida), a coming up or out, escape', *lok'es* 'throw out, expel', *lok'oih* 'leave, go away', ч. *lok'i* 'salir', члт. *loquel* 'sacar', **LOK'-yi**, *lok'oy*: його було змушено піти, **lo-k'o-ma**, *lok'om*: той, який пішов, **u-lo-k'o-hi**, *'ulok'ooj*: він виніс його

lo-mu, *lom'*: спис, дротик/ юк. *lom* 'tiro de lanza o dardo', **b'a-lo-mu sa-ja-la**, *b'ah lom sajal*: головний спис - сахаль (MathBiro)

lu-k'u (I), *luk'*: (1) мул, (2) тиньк/ *luk'* 'lodo, barro' (В)

lu-k'u (II), *luk'*: пити, ковтати/ юк. *luk'* 'tragar sin masticar', **lu-k'u b'a-na**, *luk'u b'an*: ковтай багато! (В)

lu-ma, **lu-mi**, *luum*: земля, земна поверхня, ґрунт/ чрт. *lum* 'earth, soil, land (used only in compounds)', *rum* 'tierra, mundo, suelo, piso, lugar, terreno', ч. *lum* 'tierra, suelo', юк. *luum* 'tierra en general', 'tierra, suelo que pisamos', **lu-mi-li-pi-tzi-la**, *luumil pitzal*: ґрунтовий гравець (В)

LUUT?, **lu-LUUT?**, **lu-LUUT?-ti**, *luut?*: близнята/ юк. *lot* 'dos que nacen de un parto', **HUX-LUUT-ti**, *Hux Luut*: "Три Близнюки", збірна ім'я головних богів Паленке

M

ma, ma-a, ma': ні, заперечна частка/ члт. *ma* 'no, negation', чрт. *ma-* 'negative prefix', юк. *ma* 'no', **ma-i-ni-k'a-ti**, *ma* 'ink'ati': я не хочу цього, **ma-u-na-wa-ja**, *ma'una[h]waj*: він не був приведений/прикрашений (B)

ma-b'a, ma-b'i (I), *mab'*: скриня, шкатулка/ юк. *maben* 'caja, cofre' (B)

ma-b'i, Maab' (II): ім'я духа-покровителя (B)

ma-cha-, *mach-*: захоплювати, схоплювати/ чрт. *machi* 'pull off, pick off in strips', юк. *mach* 'asir o tomar con las manos, agarrar', **ma-cha-ja**, *ma[h]chaj*: він був схоплений (B)

ma-cha-ja, machaj: не, ні (частка заперечення)/ ч. *mach...-ic* 'forma negativa usada con verbos y atributivos'; чрт. *ma'chi* 'no' (MathBiro)

ma-ka-, *mak-*: (1) закривати, зачиняти/ члт. *maca* 'serrar'; чрт. *mak* 'an enclosing, a covering, anything which surrounds or encloses', **ma-ka-ja u-WAY-IL-yo-OTOOT**, *ma[h]kaj 'uwayil yotoot*: зачинено приміщення будинку такого-то, (2) покривати, (3) одружуватися (щодо нареченої; імовірно, описує один з епізодів весільного ритуалу) (B)

ma-ka, ma-ko (?), *mak*: покриття, віко, замковий камінь/ ч. *majc* 'tapa' (B)

ma-ka, ma-MAK-ka, MAK-ka, Mak: (1) вид черепах, (2) черепаший панцир, (3) Мак, назва 13 місяця року майя/ ч., юк. *Mak* (B)

ma-k'a, mak': їсти (м'яку чи соковиту їжу)/ члт. *maca* 'comer fruta, dulce i todo lo que se masca', чрт. *mak'uh* 'eat, munch', ч. *möc* 'comer (alimento blando)', **u-ma-k'a-wa-WAJ-ji**, *'umak' waaj*: він їсть хліб (B)

ma-ki, maak: особа, чоловік/ ч. *majqui* 'quién', юк. *mak* 'quién', **K'UH-K'AN-tu-ma-ki**, *k'uhul K'antu maak*: "священна особа з К'анту", титул правителя Караколя (B)

ma-la, mal: усередині/ ч. *mal otot* 'adentro de la casa'; **hu-li ma-la OTOOT-ti**, *huli mal 'otoot*: прийшов усередину будинку (B)

ma-le-le, ma[h]lel: приходити/ ч. *ma:lel* 'ir', 'go'

MAM, MAM-ma, ma-ma, mam: (1) дід по матері/ члт. *mam* 'abuelo, grandfather, nieto', чрт. *mama* 'kinship term including all blood and affinal male kin one generation above speaker, but excluding speaker's father, old man', (2) онук, син дочері, (3) предок, (4) ім'я божества, яке шанувували під час новорічних свят/ члт. *mam* 'ydolo'

MAN-ni, Man: Ман, стародавня назва Ла-Флориди (див. Намаан) (B)

MA'S, MA'S-su, ma-su, ma's: карлик, злий дух лісу/ юк. *mas* 'duende' (B)

ma-si-la, Ma[h]siil: Масііль, назва місцевості; **a-ma-si-la, 'aj-ma[h]siil**: людина з Масііля(LW1)

ma-su-la, Ma[h]su'ul: Масууль, стародавня назва Наачтуна (LW1), **ma-su-la-AJAW-wa, Ma'sul 'ajaw**: Маасульський владар (B)

MAT, ma-ta, ma-MAT, mat: баклан, *Phalacrocorax auritus floridanus* чи *Phalacrocorax olivaceus mexicanus*, або ж крохаль, *Lophodytes cucullatus*/ юк. *mach* 'cormorant', чонталь *mat* 'varios tipos de patos' (D. Stuart)

MAT, ma-MAT, MAT-la, Matal: Маталь, міфологічна місцевість, що згадується в Паленке (див. Матавііль), **K'UH-MAT-la-AJAW-wa, k'uhul Matal 'ajaw**: священний матальський владар (B)

ma-ta-na, ma[h]taan: дарунок, офіра (RHZS) або мисливська здобич/ ч. *majtan* 'regalo', юк. *maat* 'préstamo, dádiva, regalo', **chu-(ka)-ja ma-ta-na yu-tsi-li a-chi**, *chu[h](k)aj ma[h]taan yutsil aj-chi(j)*: схоплено мисливську здобич, добре для мисливця

ma-ta-wi-la, Mat[a]wiil: Мат[а]вііль, назва легендарної місцевості (LW1), **ma-ta-wi-(la)-AJAW(-wa), Matawil 'ajaw**: Матавіільський владар (B)

ma-TUN-'a, Matunha': Матунха, місцевість у регіоні Бонампака-Йашчілана (B)

ma-tsa, mats: мудрець, досвідчена людина/ див. *miyats*, **ma-tsa-i-ts'a-ti-wi-WINIK-ki, mats its'at winik**: досвідчений і мудрий муж (B)

ma-tsi-li, *ma'(u)tsil*: поганий, недобрий/ члт. *mautz* 'malo', **ma-tsi-li u-mu-ka**, *matsil 'umu`k*: недобре їхнє віщування (В)

МА'Х, **ma-МА'Х-xi**, **ma-xi**, *maax*: павукоподібна-мавпа (*Ateles geoffroyi*)/ ч. *max* 'mono araña, mico', чрт. *ma'x* 'monkey (generic)', юк. *ma'ax* 'mico, mono' (В, RHZS)

ma-xa-ma, *Махат*: Машам, стародавня назва Наранхо чи регіону Наранхо, **a-ma-xa-ma**, *'aj-taxat*: машамець, людина з Наранхо, **u-ti-ya-ma-xa-ma**, *'u[h]titiy Махат*: це сталосяв Машамі-Наранхо (В)

ma-xu, *ma'x*: щит/ юк. *maax* 'escudo' (В)

МАУ, **МАУ-ya**, **ma-ya** (I), *may*: олень (можливо, *Mazama americana*)/ юк. *ah may* 'venadillo', **IX-ma-ya-MO'-o-K'UK'**, *'Ix May Mo' K'uk'*: Пані Олень-Папуга-Кецаль (В)

ma-ya, **ma-yi-ji** (II), *may*: тютюн (розмолотий)/ члт. *may* 'tabaco', юк. *may* 'polvillo que sale del ají o chile y del tabaco', **AJ-ma-ya**, *'aj-may*: торговець тютюном, **PAT-la-ja yo-OTOOT-ti u-ma-yi-ji** **AJ-k'a-xa**, *patlaj yotoot mayij Aj-K'ax*: створено вмістище (букв. будинок) тютюну Ах-К'аша

МАУ-ya-, **ma-ya** (II), *may*: дар, дарунок (наданий), офіра/ члт. *maii* 'dadino, don, oferta', **u-МАУ-ya-li-b'a-ki**, *'umayil b'aak*: кістка - дарунок такого-то (В)

МАУ-yi-ji, **МАУ-ji**, *mayij*: дар, дарунок (отриманий), **K'AL-AJ-МАУ-ji**, *k'alaj mayij*: отримано дарунок

ma-yu-yu, **ma-yu²**, *маууу*: туман/ чрт. *маууу* 'neblina', 'kind of haze, smoke, or cloud that carries no moisture and settles on the mountain sides', **ma-yu-yu-K'AWIL**, *Маууу K'awil*: Майуй К'авііль, "Туман-К'авііль", ім'я скульптора з регіону Йашчілана – П'єдрас-Неграс

me-k'e-, *mek'*: обіймати, торкатися руками/ члт. *meque* 'abrasar', чрт. *mek'e* 'embrace, wrestle, carry in the arms or on the hip'

me-te, *met*: гніздо (круглої форми)/ ч. *met* 'nido'

МІН, **mi**, *mih*: (1) ніщо, (2) нуль, (3) заперечна частка, не, **mi-o-na-pa-ta**, *mihon pata(n)*, небагато данини (В, RHZS)

MIJIN, **mi-MIJIN**, **MIJIN-na**, *mijiin*: син (щодо батька)/ юк. *mejen* 'hijo hablando el padre', **u-MIJIN-na**, *'umijiin*, син такого-то

mi-mi, *mim*: мати батька, мати баби/ члт. *mim* 'abuela', юк. *mim* 'abuela paterna o bisabuela paterna' (В)

mi-so-na, *miso'n*: буревій, ураган, смерч/ юк. *mison* 'remolino, torbellino, huracan, tornado' (Ю.Полухович)

mi-si, *mis-*: очищати, розчищати/ члт. *mizu* 'barrer ojo', ч. *misujel* 'barrer', юк. *miis* 'barrer, limpiar', **mi-si-KAB'-ja u-KAB'-b'a ITSAMNA-na**, *miskab'aj 'ukab' 'Itsamna'*: очищено стільники Іцамни (В)

mi-xi-NAL, *Mixnal*: Мішналь, місцевість. що згадується в Йашчілані, **mi-xi-NAL-WINIK**, *Mixnal winik*: чоловік із Мішналя (В)

mi-ya-tsi, *miyats*: мудрець, досвідчена людина/ юк. *miats* 'sabio, docto, cientifico' (В)

МО', **МО'-o**, **mo-o**, **mo-o-o**, *mo'*: папуга-ара (*Ara macao*)/ члт. *mo* 'guacamaya', чрт. *mo* 'macaw, parrot' (В, RHZS)

mo-ko-chi, *mokooch*: зморшкуватий/ чрт. *mokoch* 'wrinkle, crumple'

mo-lo (I), *mol*: збір, збирання урожаю/ члт. *molo* 'congrejar', чрт. *mohr* 'pile, things brought together', *mol* 'juntar, allegar', 'cosa así allegada o juntada', **u-mo-lo K'IN-AJAW-wa K'A[h]K'-TE' u-mu-ka**, *'umol K'in 'Ajaw k'a[h]k'te' 'umuuk*, збирання урожаю Сонця-Владаря, лісові пожежі – його віщування

mo-lo (II), **mo-lo-la**, *Mol, Molol*: Моль, назва 8 місяця календаря майя/ ч., юк., к'ек'чі, покомам *Mol* (В)

mo-lo-wa, *Molow*: Молов, варіант назви 8 місяця календаря майя (В)

mo-o-la, *mool*: група людей, загін/ кіче *molom* 'gente acaudillada', **a-pa-ya-la-mo-o-la**, *aj payal mool*, провідник загону

mo-ni, *mon*: згущений мед/ юк. *tom* 'miel cuajada o azucarada', *mo-ni u-KAB'-b'a ti-o K'UH*, *moon*

'*ukab' ti'o' k'uh*: згущений мед – мед для бога О-К'у' (В)

МО'-о-АК-ШАК, *Mo' A[h]k Chaa[h]k*: Мо Ак Чаак, "Ара-Черепаха Чаака", ім'я правителя Ла-Мар (В)

мо-ра-на, мо-ра-ні, *Moran*: Мопан, місцевість у регіоні Нах-Туніч (В)

МО'-wi-WITS, мо-о-wi-tsi, *Mo' Wits*: Мо-Віц, "Гора-Папуга", гора в районі Копана (В)

mu-chi, *muuch*: ряпуха, **a-mu-chi**, *aj muuch*: ряпуха-самець/ члт. *ahmuch* 'sapo', ч. *ajmuuch* 'rana', юк. *much* 'sapo, rana' (RHZS)

mu-ku-, mu-ka-, *muk*: ховати (небіжчиків)/ члт. *mucu* 'enterrar', **mu-ka-ja, mu-ku-AJ**, *mu[h]kaj*: його було поховано (В)

MUK, mu-ku-, *muk*: могила, поховання/ чрт. *muk* 'burying, burial', **ye-b'u-li-u-mu-ku-li xu-ku-pi(?)-AJAW**, *Ye[h]b'il 'utumkil Хикуйр(?) 'ajaw*: "Сходи поховання Шукуупського (?) владаря", назва Великих Ієрогліфічних Сходів у Копані (В)

MUK-NAL, *muknal*: цвинтар, могильник (В)

mu-ku-yi, *mukuy*: горлиця/ чрт. *mukuy* 'tortola', ч. *mucuy* 'paloma', юк. *mukuy* 'tortola' (В, RHZS)

mu-ka, *mu'k*: провіщання/ юк. *muuc* 'noticias, anuncio, fama' (RHZS), **ЧАМ-la LOB'-b'a u-mu-ka**, *chamal lob'a(l) 'umu'k*: смерть і лихо – його провіщання

-mu-lu-, -mul: класифікаційний суфікс для рахунку покладених одна на одну речей/ чрт. *muhr* 'pile, heap, mound, ruyamid', **WAK-mu-lu-b'a-ha-li**, *wakmul b'ahil*: шість покладених одна на одну речей (В)

MUT, mu-MUT, MUT-tu, *mut*: пасмо, жмут волосся (В) *інше читання – KUK* (Д.Беляєв)

MUT, mu-MUT, MUT-tu, MUT-la, *Mutuul*: Мутууль, стародавня назва Тікаля **K'UH(-lu)-MUT-AJAW-wa**, *k'uhul Mutuul 'ajaw*: священний Мутуульський владар, титул правителів Тікаля і Дос-Пілас, **IX-MUT-la-AJAW**, *'ix Mutuul 'ajaw*: Мутуульська владарка (В) *інше читання – KUK* (Д.Беляєв)

mu-ti, mu-MUUT-ti, MUUT-ti, *muut*: (1) птах, віщий птах / чрт. *mut* 'bird (generic, but excluding vultures), birdlike', ч. *mut* 'pájaro', юк. *mut* 'faisán, ave' (2) знамення/ юк. *mut* 'nueva o fama, en buena y mala parte', **k'u-k'u u-mu-ti**, *k'uk' 'umuut*: кецаль – її знамення, (3) віщування, провіщання

MUUT-ti-ITSAMNA-KOKAAJ-ji, *Muut 'Itsamna Kokaaj*: Птах Ісамна Кокаах, ім'я божества, див. *Itzamna* (В)

mu-wa, *mu'wa(k)*: віщування, повідомлення/ юк. *mu'wak* 'nuevas o fama, en buena y en mala parte', **ku-tsu u-mu-wa UH-IXIK**, *kuts 'umu'w 'Uh 'Ixik*: індік –віщування Місячної Жінки (LW2)

MUWAA[h]N (I), MUWAA[h]N-ni, *Muwaah[h]n*: яструб/ чрт. *mwan* 'gavilán (grande)', іца *mujan* 'hawk', юк. *muwan* 'pájaro mitológico' (В)

MUWAA[h]N (II), MUWA[h]N-na, MUWAA[h]N-ni, mu-wa-ni, *Muwaah[h]n*: Муваан, назва 15 місяця року майя/ ч., юк., покомам *Muwan*, к'ек'чі *Muhan* (В)

mu-xu-ka-na, *Muxukan*: Мушукан, назва місцевості в Йокібському царстві

mu-yu, *muu*: кріль/ юк. *muu* 'conejo', **mu-yu u-ku-chu u-mu-ka UH-IXIK-ki**, *muu 'ukuch 'umu'k 'Uh 'Ixik*, "кріль – її вантаж, це віщує Місячна Жінка"

mu-MUYAAL-li, mu-MUYAAL, MUYAAL-la, MUYAL-ya-la, *muyaal*: хмара/ члт. *muyal* 'nube', юк. *muuyal* 'nube'(RHZS)

N

na', na': сферична чаша/ чрт. *na'* 'small olla' (В)

na-b'a, NA[h]B'-b'a, na[h]b': міра довжини, 21-23 см./ ч. *-ñajb* 'sufijo numeral para contar cuartas de la mano'; члт. *-nahb* 'medida del pulgar al dedo del corazón', юк. *naab* 'palmo, la cuarta parte de la vara castellana'; іца *naab* 'cuarta (vara)' (M.Zender)

na-b'i, NAA[h]B', NAAH-b'i, na-NAA[h]B'-b'a, naa[h]b': (1) водойма, озеро, океан/ ч. *ñajb* 'mar', члт. *nab* 'mar, océano'; **ta-OL-K'A[h]K'-NAA[h]B'**, *ta(n) (y)o'l k'a[h]k'naa[h]b'*: у глибині океану, (2) водяна лілея/ іца *naab* 'lotus, water lily' (В)

NAA[h]B'-, *naa[h]b'*:- лити, проливати у великій кількості, утворювати водойму, **NAA[h]B'-AJ CH'ICH'**, *naa[h]baj' ch'ich'*: утворено озеро крові (тріумфальна формула)

NAA[h]B'-NAL-la-K'INICH, *Naa[h]b'nal K'inich*: Океан Сонячного Сяйва, титул правителів Тікаля (B)

NAA[h]B'-TE', *naa[h]b'te'*: списоносець, списник/ члт. *ah-nabte* 'alguacil', юк. *ah nabte* 'lanza, hombre, que pelea con lanza'

na-chi, *nach*: нахилений. схилений/ чрт. *nach* 'leaning position, lack of balance' (B)

NAAH (I), **na-hi**, *naah*: перший/ чнт. *najtäcä* 'primero, primeramente', ч. *ñajan/ñaxan* 'adelante, primero' (B)

NAAH (II), **na-hi**, **na-ja**, **na**, *naah*: будинок (споруда, будівля)/ чрт. *naj* 'house', юк. *na* 'casa, no denotando suya' (B)

NAAH-CHAPA[h]T, **na-ha-cha-pa-ta**, *Nah Chapa[h]t*: Наах Чапат, "Перша Сколопендра", міфологічний персонаж (B)

NAAH-HO'-CHAN, **na-HO'-CHAN-na**, *Naah Ho' Chan*: Наах Хо Чан, "Будинок П'яти Височин", назва міфологічної місцевості (B)

NAAH-ka-KAN, **NAH-ka-KAN-nu**, **na-ka-KAN**, *Naah Kan*: Наах Кан, "Першозмій", міфологічний персонаж (B)

NAAH-KUUM, **NAAH-ku-ma**, **NAAH-KUUM-TE'**, *Naah Kuum Naah, Kuum Te*: Наах Куум(те), назва міста у північному Петені, сучасне городище Ушуль (Grube)

na-i, *nah*: будинок, будівля (B)

na-i-ki, *naik*: хай би, нехай би / члт. *naik* 'ojala'; **i-chi na-i-ki u-ti-mi a-OhL-la**, *i chi naik utim a(w)ohl*, "нехай би сталося задоволення твого серця"

na-ja, *naj*: корисна якість, оздоба, краса, те, що пасує (?)/ юк. *nah* 'ser digno, merecer', 'estar bien una cosa a uno', **u-ts'i-b'i-u-na-ja**, *'uts'i[h]b' unaj*: "його малюнок, його оздоба (?)", *иниий переклад*: те, що наповнює, задовільняє (?)/ ч.

ñaj'an 'llenarse (de comida), estar satisfecho' (Lacadena)

na-ja-yi, *najaay*: бути наповненим, задоволеним (Lacadena)

na-ka, *nak*: нападати, завойовувати/ цоц. *nak* 'to attack', 'lead a battle against', члт. *nacbal* 'batalla, pelea', *nacbaghon* 'batallar', *nacbal quinal* 'tiempo o lugar de batalla', **u-na-ka-wa**, *unaka'w*: він завоював його (LW1)

-na-ka, **-nak**: класифікаційний суфікс для рахунку бранців (MathBiro)

na-k'a, *nak'*:- наближатися; одружуватися/ юк. *nak* 'allegar, acercar'; **na-k'a-wa IX-TS'AK-AJAW**, *nak'aw Tx Ts'ak Ajaw*: одружилася (букв. "наблизилася") Іш Ц'ак Ахав

NAL (I), **na-la**, *nal*: кукурудзяний качан/ члт. *nal* 'masorca', чрт. *nar* 'maíz, mazorca', юк. *nal* 'elote, mazorca u planta de maíz'(B)

NAL (II), **na-NAL**, **NAL-la**, *nal*: північ (B)

na-ta, *nat*: розуміння, розум (?)/ чрт. *na't* 'belief, knowledge, knowing', ч. *ñatan* 'pensar, entender, inventar', юк. *na't* 'entendimiento, juicio, razon' (B)

NAM, **na-mu**, *na'm*: зникнення, затемнення/ чрт. *nam* 'disappearance, waning, vanishing, dearth, lack', юк. *namchahal* 'perderse de vista', **UH-il-na-mu**, **UH-NAM**, *'uhil na'm*: місячне затемнення, **K'IN-NAM**, *k'in na'm*: сонячне затемнення (C.Prager)

na-tsi-, *naats-*: наближати, доставляти/ члт. *natz-tez* 'acercar', юк. *nats'* 'acercar', **na-tsi na-ja-la yu-b'u TE-la**, *natsnajal yubteel*: доставлено тканину-йубте

na-wa-, *na[h]w-*: прикрашати/ члт. *naual* 'afeite, adornar, hermosear alguna cosa' або приводити, приносити/ юк. *nahal* 'llegar' (інший переклад: показаний/ **na'* 'to know (someone)', D.Stuart), **NAH-wa-ja**, **na-wa-ja**, *na[h]waj*: він був прикрашений/ приведений/ показаний

ne, *ne*: хвіст/ члт. *ne* 'cola de animal', чрт. *neh* 'tail', ч. *nej* 'cola', *ne* 'rabo, cola' (B)

ne-na, *ne[h]n*: дзеркало (напис на піритовому дзеркалі з Топоште)/ члт. *neen* 'espejo', юк. *nen* 'espejo para mirarse'

ni, ni: (1) я, ергативний займенник першої особи однини, **ni-CH'AM-wa**, *nich'amaw*: я отримав його, (2) мій, **ni-tu-pa**, *ni'tup*: мої серги (B)

ni-b'i, *nib'*: місце (?) (B)

ni-chi, *nich*: (1) квітка/члт. *nich* 'flor', чрт. *nichir* 'flor, flor de la milpa', ч. *i nich* 'flor de la planta o árbol' (2) син для батька (B)

NICH ma-ma, *nich mam*: родословне дерево, **u-b'a-hi NICH u-ma-ma LAJCHA' 'AK'B'AL'**, *'ub'ah 'unich 'utam Lajcha' 'AK'BAL'*: зображення родословного дерева предків Лахча Ак'бала (D.Stuart)

NICH-TE', **ni- NIK-TE'**, *nichte'*: квітка плюмерії (франжипані)/ члт. *nixte* 'flor (generico)', чрт. *unichir e te* 'flowers of a tree', юк. *nikte* 'flor de mayo', **u-k'a-ma ni-NICH-TE'**, *'uk'am nichte'*: він отримує квітку плюмерії (тобто, одружується) (B)

NICH-TE'-NAAH, *Nichte' Naah*: "Дім-Плюмерія", назва будівлі (B)

NOH, *noh*: правий/ члт. *u no cab* 'braso derecho', ч. *noj* 'derecho', юк. *noh* 'la mano derecha', **u-NOH-K'AB'-K'INICH**, *'Unoh K'ab' K'inich*: "Права рука Сонцеликого" (титул чи ім'я) (D.Stuart)

NOH, **NOH-lo**, **no-NOH-la**, *nohol*: південь/ юк. *nohol* 'sur' (B)

nu-chu-jo-lo, *nuch jol*: узгоджуватися/ юк. *nuch jo'l kan* 'concertarse con otro de hacer alguna cosa' (B)

nu-ku (I), *nuk*: великий за розміром, товстий/ члт. *nuc* 'grande', чрт. *nukta* 'grande', *nuk* 'cosa gorda, gruesa' (B)

nu-ku (II), *nuk*: покрив, одяг/ члт. *nuhkul* 'cuero', цоц. *nukul* 'pelt, skin (of animal)' (B)

NUM, **nu-mu-la**, *num*: більше, після (в календарних датах) / ч. *ñumel*, 'exceder', **WAXAK CHAN WINIK-ji-ya CHA'-HAAB-OB-ji NUM HUX-`AJAW` HUX SUUTS'**, *waxak chan winikjiyu cha' haabobjiyy num hux Ajaw hux Suutz'*: (через) 8 (днів), 4 двадцятки, 2 роки після дня 3 Ахав 3 Сууц' (Prager, Stuart)

NU'N, **nu-na**, *nu'n*: посередник, віщун, пророк, /юк. *ah nun* 'bozal que no sabe hablar la lengua de la tierra, o balbuciente, tartamudo, o rudo que no aprovecha enseñarle', **jo-JOY-ja-ti-nu-na**, *jo[h]yah ti' nu'n*: він був пов'язаний у сан пророка (B)

NU'N-(u)-JOL-CHAA[h]K-ki, *Nu'n Ujol Chaa[h]k*: Нун (У)холь Чаак, "Віщун – Голова Чаака", ім'я правителя Тікаля (B)

NU'N-u-JOL-K'INICH, *Nu'n 'Uhol K'inich*: Нун Ухоль К'ініч, "Віщун – Голова Бога Сонця", ім'я правителя Тікаля (B)

nu-pa-, *nup*: з'єднувати, об'єднувати; одружуватися/ члт. *nupu* 'juntar', чрт. *nupi* 'bring together, join, attach', чл. *nijpun* 'casarse', цлт. *nuhpun* 'casarse', тохолабаль *nupan* 'casarse'

nu-pa-ja, *nu[h]raj*: він був одружений (B)

nu-pu-lu, *nupul*: товариш, знайомий, **nu-pu-lu-B'A[h]LAM-ma**, *Nupul B'a[h]lam*: "Ягуар-Товариш", ім'я духа-супутника (B)

O

OCH-, **OCH-chi**, **o-chi-**, *och*: входити/члт. *ochel* 'entrar', чрт. *ochii* 'enter a thing or place', **OCH-chi-ya**, *ochiyy*: він увійшов, **OCH-u-CH'EEN-**, *och(i) 'uch'een*: він увійшов до своєї печери (тобто, могили) (B)

o-chi-KAN-nu, *'Ooch Cha'n*: Великий Змій, ім'я духа-супутника/ члт. *och kan* 'culebra una grande' (B)

o-chi-ma-xi, *'Ooch Maax*: Ооч Мааш, "Мавпа із Брязкалом", ім'я духа-супутника (B)/ пор. юк. *och* 'vnos cascauelillos pequeños'

OCH-K'IN, **OCH-K'IN-ni**, *ochk'in*: захід (у класичних записах)/ члт. *och-quin* 'al poner de el sol' (B), **yo-che-la K'IN-ni**, *yochel k'in*: захід

OK, *ok*: койот/ члт. *oquil* 'lobo'(B)

OK, **OK-ko**, **OK-ki**, **yo-ko**, **yo-OK**, *'ook*: (1) нога/ члт. *ok* 'pie, pata', чрт. *ok* 'stalk, upright stick or pole, small limb, large twig, handle, appendage, deadfall trap, instrument, leg (also loosely, the foot), leg of garment, hing leg of animal, paw', ч. *ok* 'foot', юк. *ok* 'pie de hombre y animales brutos' (B), (2)

довгий та вузький предмет, стовп/ члт. *ocon* 'pilar, poste', **wa-la-ja K'UH-OK-ki CHAK-CHEL**, *walaj k'uh(ul) ook Chak Chel*: здійнялася на священний стовп Велика Райдуга

-o-ka, *-o'k*: долина/ ч. *jok-töl* 'planada, valle', **a-SAK-o-ka**, *a(j) sak o'k*: людина з Білої Долини (LW2)

o-ki-b'i, *'okib'*: підніжжя, платформа, **yo-ko-b'i-li**, *yokb'il*: підніжжя такого-то (B)

OK-tsi, *'okits*: архітектурна споруда, платформа (?), **PET-ji-ya OK-tsi**, *petjiyu 'ookits'*: він покружляв на платформі (?)

OK-TE', *'ookte'*: (1) стовп, опора, підпора/ чрт. *uyok te* 'upright pole (as that on which maguey leaves are rasped)', **u-LAJU'N yo-OK-TE' a-ku-la i-chi-ya**, *'ulaju'n yookte' A[h]kuul 'Ichiyu*: десята підпора Черепашової Чаплі

OOL, **OOL-la**, **o²-la**, *ool*: вхід, двірний проріз/ юк. *ol* 'puerta por donde se entra y sale' (B)

O[h]L, **O[h]L-la**, **o-la**, *o[h]l*: серце, душа, (абсолютна форма: **O[h]L-la-si**, **o-O[h]L-si**, **o-la-si**, *o[h]lis*)/ юк. *ol* 'corazón formal y no material', *ool* 'voluntad, estado de ánimo, intento, energía moral', **ti-ma-ja-a-wo-la**, *ti[h]maj 'awo[h]l*: задоволено твоє серце, (3) середина, центр/ ч. *ojlil* 'la mitad', цоц. *yol* 'core, central section'(B, RHZS)

o-O[h]L-si-K'UH, **o-O[h]L-si-k'u-hu**, *O[h]lis K'uh*: Серединний Бог (букв. "Серце-Бог"), ім'я божества (B)

o-lo-mo, *o[h]lom*: кров, кровне споріднення, рід (?)/ юк. *olom* 'sangre', 'linaje, por sangre o consanguinidad' (B)

-o-ma, *o'm*: піна/ члт. *ohm* 'espuma', чрт. *ohom* 'froth, foam, suds', **yo-ma**, *yo'm*: піна такого-то (B)

o-mo-tzi, *'omots/omits*: ритуальний предмет, жезл, до якого прикріплено пір'я (B)

o-na, *'o'n*: багато/ члт. *on* 'mucho', ч. *on* 'bastante', юк. *on* 'muchos, mucho', **o-na-T'UL**, *'o'n t'ul*: багато кролів (B)

OON-ni, *'oon*: предок, пращур/ юк. *onel* 'progenitor', члт. *on-i* 'antiguamente', чрт. *oni'*

'before, earlier, previous', *onyan winikob* 'ancient people, ancestors' **B'OLON-CHAN-na-yo-OON-ni WAKLAJU'N-OON-ni**, *b'olon chan yoon waxaklaju'n 'oon*: у дев'яти небесах його пращури, шістнадцять пращурів (B)

o-po, *'op*: папуга/ юк. *op* 'una variedad de loro' (Ю. Полухович)

-o-to-che, *'otoch*: дім, житло, оселя (юкатанський діалектний варіант)/ юк. *otoch* 'casa señalando propietario' (B)

OTOT, **OTOT-ti**, **yo-TOT**, **yo-to-ti**, **o-to-ti**, *'otoot*: дім, житло, оселя/ члт. *otot* 'casa', чрт. *otot* 'house, shed, thatch, covering, nest', **yo-OTOOT KAB'-b'a**, *yotoot kab'*: вулик (B)

OTOT-NAAH-ja, *'otootnaahaj*: заселяти дім (HK)

o-xo, *'ox*: три (юкатанський діалектний варіант)/ юк. *ox* 'tres' (B)

Р

PA', **PA'-a**, *pa'*: тріщина, розколина/ юк. *pa'a* 'quebrar o deshacer cosas, romper pared' (RHZS)

pa, *pa'*: стіна, мур/ юк. *pa'a* 'muralla, fortaleza, cerca de pared' (B)

pa, **pa-ja**, *paj*: кислий/ члт. *pa* 'agrio', чрт. *pah* 'sour, sourness', юк. *pah* 'cosa agria, aceda', **pa u-lu**, *pa(j) 'ul*: невідсолоджений атоле/ чрт. *pahpah sa'* 'unsweetened atol' (Д.Беляев, А.Сафронов, А.Давлетшин) або *pa'*: їжа/ чрт. *pa'* 'tortilla, food in general' (B)

PA'-CHAN-na, *Pa'chan*: "Небесна Розколина", стародавня назва Йашчілана, **K'UH-PA'-CHAN-na-AJAW**, *k'uh(ul) Pa'chan 'ajaw*: священний Пачанський владар, титул правителів Йашчілана

PA'-CHAN-na-ja-yi, *pachan jaay*: "Пачанський келих", назва певного типу розписної кераміки (B)

pa-chi (I), *paach*: (1) обирати/ юк. *pach* 'escoger o elegir apropiándose', (2) володіти/ юк. *pach* 'tomar posesión, poseer', **u-pa-chi u-KAB'-b'a**, *'upach 'ukab'*: володіє своїм медом (B)

pa-chi (II), *paach*: пір'я, плюмаж/ юк. *pach* 'color de las plumas de las aves', *u pach ch'ich* "plumaje" (RHZS)

pa-ka-, *pak-*: перевертати, вміщувати долилиць/ члт. *pacbu* 'hecharse de bruses', чрт. *pakbu* 'force down or over, level, flatten, turn upside down', *pakwan* 'bend over or down, throw oneself down at full length', **pa-ka-la-ja**, *paklaj*: його вміщено долилиць, **pa-ka-xa**, *pakxa(j)*: (1) перевертати; (2) повертатися, **pa-ka-xi**, *pakxi*: він повернувся (B)

pa-ka-b'a, *pakab'*: одвірок (букв. "те, що вміщено долилиць")/ члт. *pacab-te* 'tirantes de casa' (B)

pa-ka-b'a-TUN-ni, **pa-ka-b'u-TUN-ni**, *pakab' tuun*: одвірок з каменю, **u-pa-ka-b'a-TUN-ni-li**, *upakab' tuunil*: кам'яний одвірок такого-то (B)

pa-ka-b'u-la, **pa-ka-b'u**, *Pakb'u'l*: Пакбууль, стародавня назва Помона (B, LW1)

PAKAL, **PAKAL-la**, **pa-ka-la**, *pakal*: щит/ юк. *pakal* 'escudo, amparo de cuerpo', **u-pa-ka-la-EL-K'INICH**, *'Upakal 'El K'inich*: Упакаль Ель К'ініч, "Щит Палючого Сонця", ім'я правителя Комалькалько, **u-PAKAL-la-K'INICH ja-na-b'i-pa-ka-la**, *'Upakal K'inich Janaa[h]b' Pakal*: Упакаль К'ініч Ханааб Пакаль, "Щит К'ініч Ханааб Пакаля", ім'я правителя Паленке; **a-pa-ka-la-TA[h]N-na**, *'Upakal Ta[h]n*: Упакаль Тан, "Щит Місцевості", ім'я персонажа в Комалькалько (B)

pa-k'a, *pak'*: (1) саджати (городину)/ члт. *paca* 'plantar', чрт. *pak'i* 'plant' *pac-bil* 'cosa que se siembra', юк. *pak'* 'sembrar' (2) фарбувати/ члт. *pac-bil* 'pintado', **pa-k'a-TUUN**, *pak' tuun*: фарбування стели, (3) створювати, надавати форму/ чрт. *pak'i* 'shape (with hands), mold, arrange things in proper order', юк. *pak'* 'edificar, hacer pared, labrar y hacer otro edificio', (B) (4) засіяти вулик/ юк. *pak'* 'poblar colmenas y enjambra y labrar la miel las abejas', **u-pa-k'a u-KAB'-b'a cha-ki**, *'upak' 'ukab' Chaa[h]k*: засіяє своїх бджол у вулик Чаак/ пор. юк. *pak'ah u kab* 'asentó sus colmenas'

pa-k'a-, *pak'*: кам'яна споруда, стіна/ юк. *pak'* 'pared que uno ha hecho o hace', *pak'al* pared y edificio', **u-je-le-wa u-pa-k'a-li K'UK'-BA[h]LAM to-ko-TA[h]N-AJAW**, *'ujelew 'upak'il K'uk' Ba[h]lam Tokta[h]n 'ajaw*: він

оновив споруду К'ук' Балама, Токтанського владаря

pa-a-la, *pa'al*: багатоводна місцевість, затока, лагуна/ ч. *pa'* 'arroyo', чнт. *pa'* 'arroyo, laguna, rojal, lago', **a-pa-a-la**, *aj pa'al*: людина із багатоводної місцевості (B)

pa-li-ku-na, *palku'n*: омолоджувати, оновлювати/ юк. *palkuntah* "rejuvenecer", "remozar, volver joven a alguno"; **u-pa-li-ku-na u-si-li ta K'UH-ya-xa-HAAL-cha-ki**, *'upaalku'n 'usil ta k'uh Yaxhaal Chaa[h]k*: він оновив дари богам Йашхаль Чааку

pa-ma, *pam*: поверхня/ ч. *pam* 'frente (de la cara)', **OK-TE SAK xa-ya tu-pa-ma CHAN-na**, *'Okte' Sak Xay tu Pam Chan*: Стовп у Білому Перехрестя на Поверхні Небес (назва архітектурної споруди в Копані)

PA[h]N?-na, *pa[h]n(?)*: піраміда, платформа, земляний насип/ члт. *pahn* 'terraplén', чнт. *pan, tu pan* 'encima (de)' (A. Давлетшин)

pa-na-, *pan-*: копати, викопувати/ члт. *panni* 'cabar', чрт. *pahni* 'dig, dig up or out, hollow out', юк. *pan* 'cavar y lo así cavado', **pa-na-wa-ni**, *panwaan*: його викопано (B)

pa-ni-la, *Paniil*: Панііль, назва місцевості; **a-pa-ni-la**, *aj-paniil*: людина з Панііля (LW1)

pa-pa-ma-li-li, *Papamalil*: Папамаліль, ім'я персонажа немайяського походження (B)

pa-sa, *pas-*: відкривати, виймати, являти/ чрт. *pas* 'abrir, destapar', чрт. *pasi* 'open or open up, break open, make an opening, induce a flow, make the body excrete', юк. *pa'as* 'sacar o escarbar tierra con las manos', **u-pa-sa-wa**, *'upasaw*: він відкрив його, **pa-sa-ja-u-B'AAK-u-JOL**, *pa[h]saj 'ub'aak 'ujol*: вийнято її кістки та її череп (B)

pa-si, *pas*: отвір, вхід, **u-pa-si-li**, *'upaasil*: вхід такого-то (B)

PAS, **PAS-sa-ja**, **pa-sa-ja**, *pa[h]saj*: світанок, ранок/члт. *pas-cael* 'amanecer', ч. *pas* 'salir (el sol)' (B)

PAT-(I), **PAT-ta**, **pa-ta**, *pat-*: створювати (матеріальну річ), надавати форму, будувати/ члт. *pat-ia* 'formasion', **u-pa-ta-wa**, *'upataw*: він створив його, **PAT-la-ja-yo-OTOT-ti**, *patlaj yotot*:

збудовано будинок такого-то, **PAT-ta-wa-ni-ye-b'u**, *patwaan ye[h]b'*: збудовано сходи такого-то, **u-pa-ti-ji**, *'upatjii(y)*: він збудував його (B, LW1)

PAT-(II), *pat-*: спливати проміжкам часу/ члт. *pati* 'dejar', чрт. *patir* 'atrás', **PAT-ja HO'LAJU'N WINAL-HAAB' B'OLON-HAAB' CHAN-WINIK-ki CHAN-K'IN-ni**, *pa[h]taj ho'ljaju'n winal haab' b'olon haab' chan winik chan k'in*: спливли п'ятнадцять двадцятиріч, дев'ять років, чотири двадцятки та чотири дні

pa-ta, pa-ta-na, *pata(n)*: данина, одиниця данини, робота, служба/ члт. *patan* 'tributo', **WAXAKLAJU'N-pa-ta**, *waxaklaju'n pata(n)*: вісімнадцять одиниць данини (B, RHZS)

pa-ta, pa-ta-ha, *pataah*: гуайява/ чрт. *patah* 'guava (small cultivated native fruit tree)' (B)

PAAT (I), **pa-ti**, *paat*: (1) спина/ члт. *pat* 'espaldas', чрт. *pat* 'back of the body or of an object, back or other side of, under side, the outside, a side or exposed surface', (2) поверхня/ чрт. *pat* 'pod, shell, peel, husk, any natural covering', **PAAT-CHAN-na**, *paat chan*: поверхня небес, небозвід, (3) позаду, назад, після/ чрт. *pat* 'espalda, atrás', ч. *patir* 'behind, outside', **tu-u-pa-ti**, *tu'paat*: після (B, RHZS)

PAAT (II), *paat*: проголошувати/ юк. *pat* 'declarar', *pathal* 'declararse algún negocio, darse a entender', **u-B'AAH-ti-PAAT mu-ti HUX-WINAL-HAAB'-AJAW ya-YAXUUN-B'A[h]LAM**, *'ub'aah ti'paat muut hux winalhaab' 'ajaw Yaxuun B'a[h]lam*: ось під час проголошення віщування тридцятирічний владар Йашуун Балам

pa-ti pi-ku, *paat pi'k*: прикраса з пір'я, яку носили на спині (букв. „задній одяг”), **u-b'a-hi ti-pa-ti pi-ku**, *'ub'aah ti paat pi'k*: зображення з прикрасою на спині

PAT-ta-b'u-, *patb'u-*: створювати, **u-PAT-ta-b'u-ji**, *'upatb'uij*: він створив його (B)

PAX-xa, pa-xa, pa-xi, *Pax*: Паш, 16 місяць року майя/ юк. *Paax* (букв. "барабан", мопан *pax* 'marimba', юк. *pax* 'atabal, tambor') (B)

pa-ya, *pay-*: кликати, вести/ ч. *pöye* 'llamar', юк. *pay* 'llamar incitar', *pay be* 'guiar, incitar guiando', **a-pa-ya-li-ju-ku-b'i**, *aj payil jukuub'*: провідник

каное, **pa-ya-ti a-chi wi-WINIK-ki CHAM-la**, *pa[h]ya(j) ti' ajchi(j) winik chamal*: приведено до мисливця чоловіка-вбивцю (B)

pa-ya-LAKAM-CHAA[h]K, *Pay Lakam Chaa[h]k*: Пай Лакам Чаак, ім'я правителя Санта-Елена (B)

pa-ya-li, *payil*: начальник, провідник/ члт. *ah-pai* 'conuidador', **a-pa-ya-li-ju-ku-b'i**, *aj payil jukuub'*: провідник каное (B)

pa-yi-ku-na, *paaykun*: викликати заклинаннями/ юк. *paykunah* 'llamar con hechizos o encantos, evocar, la evocación o atracción por encantos' (MathBiro)

pe²-TUN-ni, pe-e-TUN-ni, *Peptuun*: Пептуун, стародавня назва Ла-Мар

pe, pe': несення/ юк. *pe'* 'llevar, traer o tener en el mano', **NAL u-TA[h]N-na u-pe JUUN-AJAW**, *nal 'uta[h]n 'upe' Juun 'Ajaw*: північ – місце несення Хуун Ахава (SchGr)

pe-che, pech: кліш/ члт. *pech* 'garrapata', юк. *pech* 'garrapata en general', **ya-YAX-pe-che-ka-na-AJAW**, *Yayah Pech Kan 'Ajaw*: "Яскраво-Зелений Кліш – Небесний Владар, ім'я божества в Чічен-Іца"

pe-ka-ja, *pe[h]kaj*: кликати, викликати/ чрт. *pehka* 'call or shout to, call one's name, speak to', **pe-ka-ja tu-chi-chi CHAK-B'A[h]LAM yu-tsi-li WE'EL**, *pe[h]kaj tu'chich Chak B'a[h]lam*: викликано для його провіщення Великого Ягуара

PET-te (I), *pet*: коло/ ч. *petekñal* 'redondo', юк. *pet* 'cosa redonda, círculo', (RHZS)

PET-(II), *pet-*: кружляти, **PET-ta-ja**, *pe[h]taj*: перебував у кружлянні, **PET-hi-ya**, *pe[h]tjiiyu*: він покружляв (B)

-PET (III), *-pet*: класифікаційний суфікс для рахунку круглих об'єктів (B)

PET-ne, PET-ni, *pet(e)n*: острів, область/ юк. *peten* 'isla, comarca, región' (B, RHZS)

pi-b'i-NAAH, *pib'naah*: підземний вівтар вогню/ юк. 'horno hecho en tierra a modo de foso para coser carne o pan', **u-pi-b'i-NAAH** *'upib'naah*: підземний вівтар вогню такого-то, **u-pi-b'i-NAH-**

li, 'upib'naahil: підземний вівтар вогню такого-то божества (В)

pi-chi, *pich*: протикати/ юк. *pich* 'horadar', чрт. *pichi* 'espinar para sacar, puyar para sacar' (В), **u-B'AAH ti-pi-chi**, 'ub'aah ti' *pich*: ось його зображення протикаючим (плоть під час кровопускання)

pi-ja, *piij*, **pi-ni**, *pin*: відполірований, блискучий (MatBiro)

PIK (I), **PIK-ki**, **pi-ki**, *pik*: (1) вісім тисяч, **JUUN-PIK CHAN-na-NAL K'UH**, *juun pik chanal k'uh*: вісім тисяч небесних богів, (2) період у 144 000 днів

PIK-ki (II), **pi-ki**, *pik*: спідниця, одяг/ члт. *pic* 'enaguas, nagua', чрт. *pi'k* 'woman's skirt (enagua)' (В)

pi-ki (III), *-pik*: класифікаційний суфікс рахунку по вісім тисяч (В)

pi², **pi pip**: хижий птах/ юк. (*ah*) *pip* 'ave de garriña', 'agullillas' (В)

pi²-a, **pi-a**, *Pipha*: Піпха, стародавня назва частини царства Помона (В)

pi-si-ya, *pisiyy*: непокритий, розкритий, явлений /чрт. *pis* 'exposure, nakedness', **a-pi-si-ya JUUN-IXIM**, 'aj *pisiyy Juun 'Ixim*: явлена Перша Кукурудзина

pi-si, *pi[h]s*: класифікаційний суфікс для рахунку періодів часу/юк. *-pis* 'cuenta para días, años y reales' (RHZS), **u-JUUN-pi-si-TUN-ni**, 'ujuunp[h]is tuun: один рік, **CHAN-pi-si-CHAK-SIHO'M**, *chanpi[h]s Chak Siho'm*: четверте число місяця Кех (В)

PIIT-ta, *piit*: ноші (для ідолів богів)

pi-tsi, *pitzi*: гра в м'яч/ юк. *pits* 'jugar a la pelota' (В)

pi-tsa-ja, *pitzej*: грати в м'яч (В)

pi-tsi-ji, *pitzih*: бути гравцем у м'яч (В)

pi-tsi-la, *pitzal*: гравець у м'яч (В)

pi-tsi-la-OL, *pitzal ol*: гравець у м'яч (В)

pi-tsi-li (I), *pitzil*: гра у м'яч (В)

pi-tsi-li (II), *pitzil*: гарний, ошатний, гарно прикрашений (В)

pi-xo-la, *pixo'l*: шолом/ ч. *pixol* 'sombbrero' (RHZS)

pi-xo-ma, *pixo'm*: головний убір, шолом/ імовірно від ч. *pix* 'envolver', юк. *piix* 'vaina, cobertura, funda', іца *piix* 'cubrir, tapar' (В)

po-ko, *pok*: мити/ члт. *poco* 'labar (generico)', чрт. *poki* 'wash, rinse, douche' (В)

po-ko-lo, *pokol*: посудина для миття, промивання, **po-ko-lo-che-e-b'u**, *pokol cheeb'*: посудина для промивання пензлів (В)

po-k'o-, *pok'-*: сидіти на землі/ чрт. *pok'wan* 'sentarse en el suelo', **a-po-k'o chi-hi**, *A(j) Pok'o(l) Chih*: „Олень, який сидить на землі”, ім'я персонажа (A.Lacadena)

po-lo, *pol*: (1) рубати дерево, вирізьблювати з дерева/ юк. *pol* 'labrar o alisar madera o carpintear y labrar piedra y esculpir en ella cualquier figura y lo así labrado', члт. *pal-i* 'labrar tablas i palos', (2) скульптура, статуя, **YAX-TE' u-po-lo ITSAMNA**, *yahte' 'upol 'Itsamna*: із сейби статуя Іцамни (В)

POL, **po-POL**, **POL-lo**, *pol*: скульптор (В)

POLAW-wa, *polaw*: море, океан, повінь/ члт. *polau* 'mar' (E.Velásquez García)

po-mo, *room*: духмяна смола для куринь, копал/ члт. *rom* 'coral', юк. *rom* 'coral', 'incienso de Las Indias' (В, RHZS)

po-mo-yo, *Pomoy*: Помой, царство, згадане в написах з Тоніна (В)

po, **po-po-o**, **po-o**, *Popo'*: Попо, стародавня назва Тоніна (В)

po-o-a, *Popo' Ha'*: Попо Ха, стародавня назва ріки Окосінго (В)

po-o-NAL, *Popo'nal*: Попональ, стародавня назва району Тоніна (В)

po-po (I), *po[h]p*: циновка/ чрт. *pojip* 'petate, tule', ч. *pojip* 'petate', юк. *pop* 'petate y el junco de que se hace', **a-po-po**, *aj po[h]p*: правитель (букв.

"господар циновки")/ юк. *pop* 'asiento de los reyes y señores', кіче *ajpop* 'el rey' (B, RHZS)

po-po (II), *Po[h]p*: Поп, перший місяць року майя/ юк. *Pop* (B)

po²-lo-cha-ya, po-po-lo-cha-ya, po[h]pol chay: назва риби, скат чи камбала (букв. "риба-циновка") (B)

PO[h]P-TUN-ni, po[h]ptuun: кам'яний вітвар/ чрт. *pojptun* 'roca, laja'

po-po-TUN-ni, Po[h]p Tuun: Поптуун, назва місцевості, згадана в Калакмулі (B)

po-ts-, pots-: обгортати, покривати одягом/ цоц. *potzi* 'be wrapped', цлт. *potsil* 'lo que sirve de envolver', **po-tsa-ja u-pa-ti, pohtsaj 'upaat**: покрито плащем його спину (D. Stuart)

po-tsi, poots: плащ, покрив/ цоц. *potz* 'fold', цлт. *potsil ghol* 'paño de cabeza', *pots* 'envolver al niño', **u-po-tsi K'UH cha-ki TS'AK-AJAW-wa, 'upoots k'uh Chaa[h]k ts'ak 'ajaw'**: покрив божественного Чаака, владаря за порядком

pu (I), *pu(h)*: тростина, камиш/ юк. *puj* 'highland plant', *Scirpus valides* (B)

pu (II), *Pu(h)*: назва держави, можливо, переклад назви тольтекської столиці Tollan, "Місце Тростин", **K'UH-pu-AJAW, k'uh(ul) Pu' 'ajaw**: священний владар Місця Тростин

pu-chi, puch: кишки/ юк. *puch* 'cámaras de humor que da grandes dolores' (B)

pu-chi-li, Puchil: Пучіль, ім'я божества (B)

PUK, PUK-k, puuk: розподіляти, поширювати (щодо вогню, приску)/ чрт. *puku* 'repartir, distribuir', ч. *puk* 'distribuir' (HK)

PUL-, pu-lu-, pul-: палити, спалювати/ члт. *pulu* 'quemar', чрт. *bur* 'a burning, a charring, a heating up', **PUL-yi, pu-lu-yi, puluuy**: було спалено (B)

pu-la-, pu-lu-, puul-: розкидати, розприскувати, обприскувати / чрт. *purur* 'dripping', юк. *pul* 'arrojar', **pu-lu-ji-ya, puljiy**: його було обприскано (B)

pu-lu, pul: схиляти, нахилити/ чрт. *pur* 'a dipping, a moving up and down', **pu-lu a-JOL, pulu' 'ajol**: нахили свою голову

pu-ts'i, pu[h]ts: голка/ члт. *putz bac* 'abuja de hueso', юк. *puutz'* 'aguja', **pu-ts'i-b'a-ki, pu[h]tz' b'aak**: кістяна голка (B, RHZS)

pu-wa (I), *pu'w*: видувна трубка, сарбакан/ кіче *pub* 'blowgun', цут. *pujb'* 'cerbatana', **JUUN-pu-wa, Juun Pu'w**: єдиний (стрілець) з видувної трубки (LW2)

pu-wa (II), *pu'w*: прикраса, оздоба, оздоблення (?)/ кіче *qanapuaq* 'oro, tesoro', *ru yal xit puwak* 'el resplendor', **yu-xu-lu-ji K'AN-na-TUUN-ni u-pu-wa u-XXX-la-wo-jo, uxuluji k'antuun 'upu'w 'uk'uh(ul) ...l woj**: він вирізьбив кам'яну панель, її оздоблення (?), її священні ... знаки

pu-yi, puuy: равлик/ ч. *puu* 'caracol de río' (B, RHZS)

S

sa, sa': атоле/ чрт. *sa'* 'atol', юк. *sa'* 'atol, que son gachas, puches de masa de maíz', цлт. *sa* 'dulce' (B)

SA', SA'-li, Saal: Саль, стародавня назва Наранхо, **K'UH-SA'-li-AJAW, k'uhul Saal 'ajaw**: священний Саахський владар, титул правителів Наранхо (B)

sa-b'a, , sab'-: вистежувати (під час полювання)/ юк. *sab* 'espíar', **chi-K'IN-ni u-sa-b'a u-TE-e, chik'in 'usab' 'ute**, здійсмається на заході (грозова) темрява Чаака, **no-NOH sa-b'a ma-ta-na, noh(ol) sab' matan**, на півдні вистежування мисливської здобичі

sa-b'a-ka, sa-b'a-ki, sab'ak: (1) кіптява, чорна фарба, чорнила/ юк. *sabak* 'tinta negra de humo de cierta árbol, antes y después de desleída y tal humo' (B), (2) темрява, **wa-la-ja chi-K'IN-ni u-sa-b'a-ki cha-ki, walaj chik'in 'usab'ak Chaa[h]k**: здійсмається на заході (грозова) темрява Чаака

sa-b'a-ka, Sab'ak: Сабак, назва місцевості в регіоні Чічен-Іца, **b'a-sa-b'a-ka-AJAW-wa, b'a Sab'ak 'ajaw**: головний Сабакський владар (B)

sa-b'i, SA[h]B'IN, SA[h]B'IN-na, sa[h]b'in: ласиця, *Mustela frenata frenata*/ ч. *sajbin*

'comadreja', чрт. *sajb'in* 'comadreja', юк. *sabin* 'comadreja o hurón del país' (MathBiro)

sa-ja-la, *sajal*: сахаль, титул правителя підпорядкованого столиці поселення/ можливо, із *saj-*, 'росо, pedazo', тобто „менший” (за правителя) (B)

sa-ja-la-li, *sajalil*: ранг сахалія, сахальство (B)

SAK, **SAK-ka**, **SAAK-ki**, *sak*: білий, блискучий, чистий/ члт. *sac* 'blanco', ч. *sök* 'limpio', юк. *sak* 'blanco, cosa blanca' (B)

SAK-B'AAH-WITS-li, *Sak B'aah Witsil*: Сак Бах Віціль, "Біла Туса Гір", докоронаційне ім'я правителя Караколя (B)

SAK-b'a-ka-na-ha-cha-pa-ta, **SAK-B'AAK-NAAH-CHAPA[h]T**, *Sak B'aak Naah Chapa[h]t*: Сак Баак Наах Чапат, "Білокісткова Перша Сколопендра", дух-покровитель правителів Паленке (B)

SAK-CHAK-CHAM, *sak chak cham*: назва хвороби, букв. „оманлива велика смерть” / пор. юк. *sak kimil* 'parasismo, gota coral o mal de corazón', **SAK-CHAK-CHAM u-ku-chu UH-IXIK**, *sak chak cham 'ukuch 'Uh 'Ixik*: оманлива велика смерть – вантаж Місячної Жінки

SAK-chi-hi-li-WAAJ, **SAK-ki-CHIH-hi-li-WAAJ-ji**, *sak chihil waaj*: вид хліба, "білий оленячий хліб" (B)

SAK-HA', *sakha'*: атоле/ члт. *zaca* 'bebida buena (chocolate de cacao, mais i achiote)' (B)

SAK-HA', *Sak Ha'*: Сакха, назва місцевості в регіоні Наранхо (B)

SAK-HA'-WITS-NAL, *Sakha' Witsnal*: Сакха Віцналь, назва місцевості

SAK-HUX-OK, *Sak Hux 'Ok*: Сак Хуш Ок, "Білий з Трьох Койотів", ім'я духа-покровителя (B)

SAK-IXIK, **SAK-IXIK-ki**, *Sak 'Ixik*: Біла Жінка, ім'я божества (B)

SAK-ja-la, *sakjal*: такий, що білішає, стає білим, **SAK-ja-la-SUTS'**, *Sakhal Suts'*: "Кажан, який Побілішав" (B)

SAK-KAB'-b'a, *sak kab'*: біла глина/ члт. *zah-cab* 'tierra blanca con que ilan, tambien la comen', юк. *sahkab* 'tierra blanca que mezclan con la cal' (B)

SAK-ka-ya, *Sak Kay*: Сак Кай, назва місцевості в регіоні Сакпетена (B)

SAK-K'UK', *Sak K'uk'*: Сак К'ук', "Біла Кецаль", ім'я цариці Паленке (B)

SAK-la, *sakal*: білуватий(B)

SAK-LAK, *saklak*: курільниця (керамічна) (B)

SAK-LAK-TUN, **SAK-la-ka-TUN-ni**, *saklaktun*: курільниця (B)

SAK-NICH-TE', *Sak Nichte'*: Сак Нікте', стародавня назва Ла-Корона (B)

SAK-nu-ku-NAAH, *Sak Nuk Naah*: "Білошатий Будинок", назва будівлі у Палаці Паленке (B)

SAK-SIHO'M-ma, **SAK-SIHO-mo**, *Sak Siho'm*: Сак Сіхом, 11 місяць року майя/ ч., юк., покомам, к'ек'чі *Sak* (B)

SAK-TS'T', **SAK-ts'i-'i**, *Sak Ts'i'*: Сак Ц'і, назва царства в Чіапасі (B)

sa-ku, **sa-ku-na**, *saku(n)*: старший брат/ члт. *zacun* 'hermano mayor', чрт. *sakun* 'hermano(a) mayor, suñado(a) mayor', **sa-ku-wi-WINIK-ki**, *saku(n)winik*: старший брат, **yi-chi-NAL u-sa-ku-na**, *yichnal 'usaku'n*: перед його старшим братом (B)

SAK-u-NAL, *Sakunal*: Сакуналь, місцевість у регіоні Ошк'інтока (B)

sa-mi-ya, **sa-a-mi-ya**, *sa'miy*: днем раніше, вчора/ чрт. *sahmi* 'today', ч. *sajmōx* 'desde hoy', **sa-mi-ya-HUL-li-ya**, *sa'miy huliyy*: вчора він прийшов (B)

sa-sa, *sas*: тиньк, ліпнина/ юк. *sas* 'la mezcla para allanar pared' (B)

sa-ta-, *sat-*: нищити; губити/ члт. *zat-pael* 'perder', чрт. *sa'ti* 'kill, destroy', ч. *sajtel* 'perderse,' юк. *sat* 'perder algo o gastarlo', *sa'atal* 'desaparecerse', 'morirse, perderse, destruirse, acabarse', **sa-ta-yi**, *sataay*: його було знищено/ загублено, **sa-ta-wi WIN(?)-CHUWEN HUX-HAAB'-li**, *sataawi'*

WIN(?)-*Chuwen hux haab'il*: Сяючий(?))-Чувен – той, хто загубився у третьому році (В)

sa-ya, *say*: оболонка (зокрема, поховального згортка)/ юк. *say* 'la corteza blanca de las tortillas'; **ka-cha-ja u-sa-ya HU'N**, *ka[h]chaj 'usay hu'n*: була обв'язана оболонка з паперу *інший переклад* рослина, з якої виготовляли плетені речі/ кекчі *say* 'осока' (*Cyperus* sp.) або папір, виготовлений з кори дикого тутового дерева (Houston)

sa-yu(I), *sa'y*: мураха/ юк. (*ah*) *say* 'hormigas grandes' (В)

sa-yu (II), *Sa'y*: Сай, назва місцевості (В)

se-ka, *Sek*: Сек, юкатанська назва 5 місяця року майя (В)

se-wa, *Sew*: варіант назви 5 місяця року майя (В)

si, **si-hi**, *sih*: дар, дарунок (абсолютна форма **si-hi-ja**, *sihaj*)/ члт. *sii* 'dadino, don, oferta' (В), **u-si-li**, *'usii(h)iil*: офіра такого-то (RHZS)

si, *Sip*: Сіп(?), назва 3 місяця року майя (В)

SIHO'M, **SIHO'M-ma**, **SIHOM-mo**, *sijo'm*: назва рослини/ *sijom* 'tornamilpa (se siembra después de la cosecha de la milpa del año. No se quema)', *siho* 'amole, Sapindus saponaria' (В)

si-k'a-b'a, *sik'ab'*: тростина/ ч. *sic'äb'* 'саña', чрт. *sik'ab* 'any sweet cane', юк. *sak'ab* 'саña de maíz', **a-si-k'a-b'a**, *aj sik'ab'*: "господар тростини", титул у Паленке (RHZS)

si-li, *sil-*: ламати, розколювати, руйнувати/ ч. *sil* 'rajar', **si-li-ji K'UH ja-ye-li u-MUK-ka**, *silij k'uh jayel utuuk*: зруйновано бога, стихийне лихо – його віщування

si-na, *sin-*: натягувати, розтягувати (під час ткання)/ юк. *sin* 'extender paños y cueros', **si-na-ja-u-chu-chu SAK-IXIK**, *si[h]naj 'uchuch Sak 'Ixik*: натягнуто прядиво Діви (В)

si-na-na, *siina'n*: скорпіон/ члт. *zinam* 'alacran', чрт. *sinam* 'scorpion, any long spider', ч. *siñam* 'alacrán, escorpión', юк. *siina'an* 'alacrán, escorpión' (В, RHZS)

si-pu, *sip*: лісовий дух/ "Y con su devocion invocavan los caçadores a los dioses de la caça Ac anum, Zuhuy Zip i Tabay" (Landa) (В)

si-ts'i, **SITS'-ts'i**, *sits'*: бажання, жадоба; жадібний, спраглий/ юк. *sits'* 'deseo, antojo vehemente de haber algo' (В)

SI[h]Y, **-si-ya**, *si[h]y*: народження/ юк. *si[h]yan* 'nacimiento y el día del nacimiento', **aj-si-ya i-chi**, *aj siiy 'ich*: народжений з обличчя (епітет Бога Кукурудзи, якого зображують таким, що народжується з голови божества землі)

SI[h]Y-ja, **SI[h]Y-ya-ja**, **si-ya-ja**, *si[h]yaj*: народжувати/ юк. *sih, sihil* 'nacer', **SI[h]Y-ja-ji-ya**, *si[h]yajjiy*: було народжено (В) (інше читання: **SIH**)

SI[h]Y-AJ-CHAN-K'AWIIL, *Si[h]yaj Chan K'awiil*: Сійах Чан К'авііль, "Народження Небесного К'авііля", ім'я правителів Тікаля (В)

SI[h]Y-ja-TUN, *Si[h]yaj Tuun*: Сійах Туун, назва місцевості в районі Небаха (В)

SI[h]Y-ya-ja-K'A[h]K', *Si[h]yaj K'a[h]k'*: Сійах К'ак', ім'я полководця (В)

so?-ti, *sot*: (1) звук, (2) брязкало (В)

so-ko, *sok*: равлик (різновид) / юк. *sok* torcer fuertamente el hilo o seda muy torcido', **so-ko AJAW-wa**, *sok 'ajaw*: Равлик-Владар (Ю.Полухович)

so-no, *son*: горбань (букв. „кручений, перекручений”), карлик-горбань / юк. *son* torcer fuertamente el hilo o seda muy torcido', **AJ-u-li ch'a-ti so-no**, *'aj ul ch`aat son*: прибулець карлик-горбань; **so-no EK'**, *son ek'*: Зоря-Горбань, **IX-so-no**, *ix-son*: горбата (Ю.Полухович)

so-to, *sot*: звук, музика/ юк. *sot* 'sonaja de esta tierra', 'sonar o tañer los juguetes', **aj-so-to**, *'aj sot*: музика, **u-tsi-li so-to**, *'Utsil Sot*: „Вправний Музика” (ім'я персонажа) (Ю.Полухович)

so-ts'i, *soots'*: кажан (діалектний варіант)/ юк., кіче *sots'* 'murcielago', **ya-xi-ma so-ts'i**, *Yaxiim Soots'*: Йашиім Сооц' (ім'я персонажа)

su-hu-yu, *suuhu'y*: чистий, цнотливий/ юк. *suujuu* 'virgen, impoluto, sin experiencias sexuales', **su-hu-**

yu-AJAW-wa, *suhu'y 'ajaw*: чистий владар (B, RHZS)

su-ku, **su-ku-na**, *suku'n*: старший брат/ юк. *suku'un* 'hermano mayor', іца *suku'un* 'older brother' (B, RHZS)

su-ku-ku, *sukuk*: грубий хліб/ юк. *sucuc wah* 'pan moreno o bazo, pan sin condimento' (B)

su-K'IN, **su-K'IN-ni**, *suk'in*: піст, доба дотримання певних ритуальних заборон/ юк. *suk'in* 'ayuno, abstinencia'

su-lu, *sul*: такий, що залежить/ юк. *sulik* 'el que depende de otro', **a-su-lu**, *aj sul*: "той, від якого залежать", титул у Паленке (B)

su-sa-, *sus-*: вишкребати, очищати/ чрт. *susi* 'peel off, smooth down (by shaving or paring), cut, trim', юк. *sus* 'ahusar, raer, raspar', 'limpiar con trapo', **su-sa-ja-b'a-ki**, *su[h]saj b'aak*: очищено кістки (B)

SUUTS', **su-SUUTS'(I)**, **SUUTS'-ts'i**, **su-ts'i**, *suuts'*: кажан/ чрт. *sutz'* 'bat', ч. *sutz'* 'murciélago' (RHZS)

SUTS'(II), **SUTS'-ts'i**, **su-ts'i**, *Suuts*: Сууц', назва 4 місяця року майя/ ч. *Sutz'* (B)

-su-ts'i-, *suuts'*: витягнутий у довжину предмет (лезо, підвіска або шип-протикачка для кровопускань) / ч. *söts'* 'estirarlo', **u-su-ts'i-li a-pa-ka-la-TA[h]N-na**, *'usuuts'il 'Aj Pakal Ta[h]n*: „підвіска бога Ах Пакаль Чана” (напис на кістяній підвісці з Комалькалько)

T

ta (I), *ta*: у, в, на, **a-A[h]N-na ta-wi-tsa cha-ki**, *'a[h]n ta' wits Chaa[h]k*: йде на пагорб Бог Дощу (B)

ta-b'a, *tab'*: мотузка/ юк. *tab* 'atadura, cuerda', ч. *tajb* 'mesapal', **SAK-ta-b'a u-mu-ka**, *sak tab' 'umuuk*: біла мотузка – його пророцтво

ta-b'i, *taab'*: назва птаха (Penelope purpurascens purpurascens)/ юк. *ah tab faisán*, que por otro nombre se llama *cox'*, **CHA'LAHU'N-u-b'a-hi ta-b'i**, *Cha'lahu'n 'Ub'aah Taab'*: „Дванадцять тіл птаха Таб”, назва споруди в Тоніна

TAJ, **ta-ji**, *taj*: сосна, смолоскип з гілок сосни/ члт. *tah* 'tea, ocote', чрт. *tah te'* 'pine tree (generic), any forest tree, pine torch' (B, RHZS)

TAJ, **ta-ja-la**, **TAJ-ja**, *tajal*: такий, що має форму смолоскипа (B)

ta-ja, *taj*: господин, власник/ юк. *tah* 'el dueño y señor de alguna cosa' (B)

ta-ji, *taaj*: обсидіановий ніж, лезо/ юк. *ta* 'lanceta o navaja de pedernal' (MathBiro)

ta-ja-NAL, *tajnal*: внутрішній дворик (?) (B)

TAJ-MO'-o, **TAJ-ja-MO'-o**, **ta-ja-la-MO'**, **ta-ja-MO'-o**, *Tajal Mo'*: Тахаль Мо', "Папуга-Смолоскип", позначення бранців у ієрогліфічних написах (B)

ta-j-, *taj-*: бити, розбивати, трощити/ юк. *tah* 'rajat madera', цоц. *t'aj* 'split, crack' (B)

ta-jo-ma, *tajo'm*: той, хто розбиває

ta-jo-ma-u-k'a-b'a-TUN-ni, *Tajo'm 'Uk'ab' Tuun*: Тахом Ук'аб Туун, "Кам'яна рука, що розбиває", ім'я правителя Теотіуакана, згадане на панелі 2 з П'єдрас-Неграс та дерев'яній скриньці з Табаско (B)

ta-jo-ma-u-K'AB'-K'A[h]K', *Tajo'm 'Uk'ab' K'a[h]k'*: Тахом Ук'аб К'ак', "Вогняна Рука, що розбиває", ім'я правителя Каанульського царства (B, LW1)

ta-k'a, *tak'-*: тинькувати/ чрт. *ta'kbu* 'glue', юк. *tak'* 'pegar papel, yeso y cosa así a la pared', члт. *tacun* 'pegar', **u-ta-k'a**, *'utak'*: він тинькує (B)

ta-li-, *tal-*: приходити, перебувати/ члт. *talel* 'venir así aca', чрт. *tarih* 'come', юк. *tal*, *talel* 'ir, venir', **ta-li-ya**, *taliy*: він прибув (B)

TAAL-KAB', **TAAL-ka-b'a**, *taal kab'* : народжуватися, букв. "торкатися землі"/ ч. *töl kab* 'birth', **u-TAAL-ka-b'a ma-MAT-wi-la**, *'utaal kab' Matwiil*: він торкнувся землі (=народився) в Матвіїлі (D.Stuart)

TAL-lo, *Talo(l)*: Талоль, стародавня назва царства Ек' Балам (B)

ta-ma-li, *tamiil*: лисиця (букв. „та, яка живе у норі, норна”)/ члт. *tam* 'hondo', чрт. *tamar* 'depth', юк. *tamil* 'honduras, profundidad'

TA[h]N-na (I), **ta-na**, *ta[h]n*: (1) перед, передня частина / чрт. *tajn* 'inner side or surface of, center, interior, concave side', юк. *tan* 'delantera', 'delante', 'presencia', , **u-TA[h]N-na-yo-to-ti**, *uta[h]n yotoot*: фасад будинку, (2) середина, простір/ юк. *tan* 'el medio de alguna cosa', 'en medio' (RHZS)

TA[h]N, **TA[h]N-na** (II), *ta[h]n*: серед, посеред, у просторі/ юк. *tan* 'en medio' (B)

TA[h]N-la, *ta[h]nal*: груди, живіт (B)

TA[h]N-na-LAM, **TA[h]N-na-LAM-wa**, *ta[h]n lamaw*: середина, є тим, що минуло (позначення середини "двадцятиріччя") (B)

ta-pa- (I), *tap*: прикрашати, оздоблювати/ юк. *tap* 'adornar, aderezar, ataviar', **yu-xu-lu-ji K'AN-TUN-ni u-ta-pa-wa**, *uxuluuj k'antuun utaraw*: він вирізьбив кам'яну панель, він оздобив її

ta-pa- (II), *tap-*: гасити/ члт. *tapal u chiquin* 'sordo', юк. *tup k'ak* 'apagamiento del fuego'/ **ta-pa-la-u-K'A[h]K'**, *tapal 'uk'a[h]k'*, **ta-pa-li-ki k'a-K'A[h]K'**, *tapalik k'a[h]k'*: погашено вогонь (B)

ta-ta, *tat*: густий, масний/ члт. *tat* 'espeso, grueso, gordo', чрт. *tat* 'thick, thickness (as of a liquid), dense' юк. *tat* 'cosa espesa' (B, RHZS)

ta², **ta**, *tat*: батько (?)/чрт. *tata* 'father, of male sex', ч. *tat* 'padre', юк. *tat* 'padre' (B)

ta-wi-si-ka-la, *Tawiskal*: Тавіскаль, ім'я іноземного божества у Дрезденському рукопису (імовірно відповідає центрально мексиканському *Tlahuiscalpantecuhtli*) (B)

ta-YAL-CHAN-na K'INICH, **ta-YEL?-CHAN K'INICH**, **ta-ye-le-CHAN-K'INICH-ni** *Tayal Chan K'inich*: Тайаль/Тайель Чан К'ініч, ім'я правителя Ік'а (Мотуль-де-Сан-Хосе)

TE', **TE'-e**, **te-e**, **TE'-e-le**, **TE'-le**, **TE'-li**, *te*: (1) дерево, деревина/ члт. *te* 'madero, palo', чрт. *te'* 'any kind of plant, tree (especially wild tree), stick, pole, club, splint; wood, made of wood' ч. *te'* 'árbol, palo, madera' (2) ліс/ чрт. *te'eh* 'trees, grove, forest' (B RHZS)

TE', **TE'-e**, *-te'*: класифікаційний суфікс рахунку періодів часу, **CHAN-TE'-ma-AK**, *chan-te'* Мак: четвертий день місяця Мак (B)

TE'-b'a, *te'b'a'*: дерев'яна річ (B)

te-k'a, *tek'*: крокувати, обходити пішки/ члт. *teque* 'pisar', чрт. *tek'e* 'patear', ч. *tec* 'pisar', здійсватися сходами/ ч. *tec'onib* 'escalera' **u-te-k'a-ja naah**, *ute'k'aj naah*: він здійснює сходами у будинок

TE'-k'a-b'a-cha-ki, *Te' K'ab' Chaa[h]k*: Чаак з Дерев'яною Рукою, ім'я правителя Караколя (B)

TE'-le, **TE'-e-le**, *te'el*: лісовий, дикий (B)

TE'-li, *te'il*: лісовий (B)

TE'-ku-yu, *te(l) kuy*: Лісовий Пугач, титул правителів у Йашчілані (B)

te-ma (рання форма), **te-mu** (середня форма), **te-me** (пізня форма), *teem*: лава, трон/ члт. *tem* 'banco', ч. *tem* 'banco' (RHZS)

TE'-ni-b'i, *te'nib'*: місце, укрите деревами (B)

ti, *ti'*: у, в, на/ члт. *ti* 'en', юк. *ti* 'a, en, con'

TI', **ti-TI'**, **TI'-i**, **ti-TI'-i**, **ti-i**, *ti'*: (1) отвір, рот, (2) край, межа, берег/ члт. *ti* 'orilla, boca', чрт. *ti'* 'mouth, opening, passage, language', ч. *ti'* 'orilla' (B, RHZS)

TI'-HU'N, *ti'hu'n*: (1) титул, (2) назва категорії божеств – господарів дев'ятидобового циклу, **a-ja-TI'-HUN-na**, *'aj-ti'juun*: „читач книжки”, титул в Паленке (згадується на „Сімоховелівській мушлі”)

TI'-pa-a, *ti'paa'*: берег ріки (LW2)

ti-i-li, *ti'il*: приналежний/ юк. *ti'a'l* 'propio de cada uno, que es suyo, y su hacienda' (B)

ti-jo, **ti-jo-i**, *Tijo'*: Тіхо', стародавня назва Ц'ібільчальтуна (B)

ti-ki-li, *-tikil*: класифікаційний суфікс для рахунку людських істот/ ч. *-ticl'el* 'sufijo numérico para contra personas con números ordinales', **CHAN-ti-ki-li-ch'o-ko-TAK-ki**, *chantikil ch'oktak*: чотири юнаки (B)

ТИЛ-, **ti-li**, *til-*: підпалювати, руйнувати, нищити/ цоц. *til* 'burnt', цлт. *til* 'alumbrar, encender, hacer llama', ч. *tijlel* 'deshilacharse', чрт. *tijrun* descomponer, desbaratar, desarreglar', **К'А[h]К' ТИЛ-wi**, **К'А[h]К' ti-li-wi**, *k'a[h]k' tiliw*: вогонь є тим, що руйнує, запалювати (В), *інший переклад*: розв'язувати, відв'язувати/ ч. *til* 'de la manera de desatar' (MathBiro)

ТИЛ-В'ААК, *tilb'ak*: кістка для видобування вогню (В)

ТИ[h]L-la, **ti-li**, **ti-la**, *ti[h]l*: тапір (Tapyrus bairdii)/ члт. *tiil* 'danta' (В)

ti-lo-ma, *tilo'm*: палій (MathBiro)

ti-ma, *tim-*: натягувати, закріплювати/ юк. *tinkabal* 'cosa que está extendida y tiesa como rama de árbol, pierna' (В)

ti-mi, *tim*: задовольняти/ юк. *tem* 'satisfacer, aplacar, aliviar el dolor o la enfermedad', **u-ti-mi-wa**, *'utimi'w*: він задовольнив його (LW1), **u-ti-ma-ja**, **u-ti-mi-ja**, *'uti[h]maj*: він задоволений

TINAM-ma, *tinam*: бавовна/ члт. *tinam* 'algodon', **НО-TINAM-ma WITZ**, *Ho Tinam Witz*: П'ять Бавовняних Гір', майяська назва Теотіуакана (В)

ТИ'-САК-HU'N, *ti' sak hu'n*: титул, відомий в Паленке, П'єдрас-Неграс, Помона і Тоніна

ti-si, *tiis*: рідина чи газ, що виходять із тіла/ члт. *ah tiz* 'pedorro', чрт. *tis* 'intestinal gas' (В, RHZS)

ti-wo, **TIWOL**, **TIWOL-la**, *tiwol*: отруйний павук/ див. *chiwoh* (В)

TIWOL-CHAN-na-MAT, **ti-wo-CHAN-na-ma-MAT**, *Tiwol Chan Mat*: Тівох Чан Мат, "Павук – Небесний Корморан", ім'я царевича в Паленке (В)

-ti-xa-ha, *-tixah*: рівнинна місцевість, див. **-xa-ha**; **a-ti-xa-ha**, *aj-tixah*: людина з рівнинної місцевості

to, **to-ho**, *toh*: міцний, прямий/ юк. *toh* 'derecho, recto, sin trocar', 'directo', ч. *toj* 'recto', члт. *to* 'verdad' (В)

to-ho-ma-B'A[h]LAM-ma, *Tohom B'a[h]lam*: Тохом Балам, можливе докоронаційне ім'я йашчіланського правителя Іцамна-Кокаах Балама II (В)

to-jo-, *toj*: плата, відплата, подяка/ члт. *toho* 'paga', ч. *tojol* 'precio, valor, paga', юк. *tohah* 'pagar, pagar deudas', *toh* 'venganza', **u-to-jo-li**, *utojool*: (it is) відплата такого-то (В, RHZS)

ТОК?-ко, **to-ko** (I) *tok-*: палити, запалювати/ юк. *took* 'quemar' (В)

to-ko (II), *tok*: хмарний (В)

to-ka-la, *tokal*: хмара/ чрт. *tokar* 'cloud, fog, vapor', ч. *tocal* 'nube' (В)

to-ko-ТА[h]N, *Tokta[h]n*: Токтан, назва стародавньої столиці Баакульського царства, **К'УН-to(-ко)-ТА[h]N-AJAW**, *k'uhul Tokta[h]n 'ajaw*: священний Токтанський владар, **to-ko-ТА[h]N-WINIK-ki**, *Tokta[h]n winik*: людина з Токтан *tok tan* person (В)

ТО'К', **to-ТО'К'**, **to-k'a**, **ТО'К'-k'o**, **to-k'o**, *tok'*: (1) кремій/ члт. *tok* 'pedernal', чрт. *tok'tun* 'pedernal', ч. *tok'* 'piedra eslabón', юк. *took'* 'pedernal', (2) кременеве лезо, ніж, наконечник списа/ чрт. *tok'* 'any thing used for striking off, flint stone', **ТО'К'-b'a**, *to'k'b'ah*: шматок кременю (В)

ТО'К'-ni-b'i, *utok'nib*: місце кременю (В)

ТО'К'-PAKAL, **to-k'a-pa-ka-la**, *tok' pakal*: зброя, букв. "спис та щит", **u-ТОК'-u-PAKAL-la**, **u-to-k'a-u-pa-ka-la**, **u-ТОК'-PAKAL**, *'uto'k' 'upakal*: зброя такого-то (В)

ТО[h]LOOK (?), **to-lo-ki**, *to[h]look*: василіск (ящірка), *Basiliscus* sp. /чрт. *tohro'k* 'basilisco, cutete, cuatete', ч. *toloque* 'basilisco, pasarríos, reptil', чнт. *ah-t'olok* 'toloque, pasarríos', цлт. *j-t'olok* 'salamanqueza', **chu-lu-ku-ТО[h]LOK (?)**, *Chuluk To[h]lok (?)*: 'Зморшкуватий Василіск' (юнацьке ім'я правителя Паленке), **AJ-YAX to-lo-ki**, *'Aj Yax To[h]look*: 'Зелений Василіск-Самець', ім'я персонажа (А. Давлетшин)

ТОТ, *to[h]t*: дрізд або жайворонок/ ч. *tojt* 'calandria (pájaro)', (В)

to-to-, *tot*: велика кількість, скупчення, натовп, зібрання людей/ юк. *totba* 'amontonarse o juntarse',

AJ-JUUN-to-to-B'AAK, 'aj juun tot b'aak: господар великої кількості бранців

tu, tu-'u, -tu': річ/ члт. *tuca* 'cosa, cualquiera cosa', **K'AN-na-tu**, *k'antu'*: коштовна річ, коштовність, **ya-k'u-tu-u**, *yak'tu'*: річ-дарунок, офіра, жертва (В)

tu-b'a-la, tu-b'a, *Tub'al*: назва міста між Наранхо та Тікалем (В)

tu-ku, *-tuk*: класифікаційний суфікс для рахунку скупчень (В)

tu-ku-la, *tukul*: скупчення, множина (MathBiro)

tu-chi, *tuuch*: офіра, дарунок/ юк. *tuchi'* 'envío, regalo, mandado', **CH'AK-B'AAH u-tu-chi JUUN-AJAW**, *ch'akb'aah utuuch Juun 'Ajaw*: обезгловлювання – дарунок Хуун Ахава

tu-ku-nu-wi-WITS, *Tukun Wits*: Тукун Віц, назва гори в околицях Копана (імовірно з *t-ukun*, "місце горлінки") (В, LW2)

tu-mu, *tum*: (1) думати міркувати, обмірковувати/ члт. *tumu* 'considerar', *atum* 'pensatibo', юк. *tum* 'considerar, probar, experimentar, arbitrar, deliberar', ч. *tumbin* 'aconsejar', **u-tu-mu u-chi-chi**, *'utum 'uchich*: він обмірковує своє провіщення, (2) мудрий, мудрець, **tu-mu-yo-OL-K'IN-chi**, *Tum Yol K'inich*: Тум Йоль К'ініч, "Мудре Серце Бога Сонця", ім'я правителя Караколя

TUN, TUN-ni, tu-TUN, tu-TUN-ni, tu-ni, tu-nu, *tun*: (1) камінь/члт. *tun* 'piedra', чрт. *tun* 'stone, made of or resembling a stone', ч. *tun* 'piedra', юк. *tunich* 'piedra', (2) стела, (3) рік у 360 днів (наприкінці якого споруджувалася стела) (В)

TUN-ni-chi, *tuunich*: камінь/ юк. *tunich* 'piedra' (В)

TUUP, tu-TUUP, tu-pa, tu-pi, *tuup*: серга (абсолютна форма **tu-pa-ja**, *tupaj*)/ юк. *tuup* 'arete' (В)

tu-ta, **tu²**, *tu't*: відвідувати, **tu-tu-yi**, *tutuuy*: відвідано; **tu-ta-ja**, *tu[h]taj*: його відвідано, **tu²-ji-ya**, *tu[h]tjiy*: його було відвідано (В) (інший переклад: "covered, filled; renewed" A.Lacadena)

tu-ta, *tut*: від жертвовного дарунка, стеблини (?)/ чрт. *tuhtur* 'stem, twig', *u tuhtur unichir* 'flower

stem, *u tuhtur uyutir* 'fruit twig', чи прикраси (MathBiro) **ya-k'a-wa-u-tu-ta-li**, *yak'aw 'ututal*: він дав свій жертвний дарунок, **ma-a-ya-k'a-wa-u-tu-ta-li**, *ma' yak'aw 'ututal*: він не дав свій жертвний дарунок (В)

tu-tu-K'IN-ni-CHAA[h]K-ki, *Tutu(l) K'in Chaa[h]k*: Тутуль К'ін Чаак, "Стеблина (?) - Сонячний Чаак" (В)

tu-tu-ma, *tutum*: дуже мудрий (?)/ члт. *ah-tum tum* 'pensatibo', **tu-tu-ma-yo-OL-K'INICH**, *Tutum Yol K'inich*: Тугум Йоль К'ініч, "Дуже мудре Серце Бога Сонця", ім'я засновника династії в Кірігуа (В)

T'

T'AB'-, T'AB'-b'i-, t'a-T'AB'-, t'a-b'a-, t'ab'-: (1) здійсмати, являти/ члт. *tabse* 'subir', чрт. *t'ab* 'ascent, swelling, climbing, going up', *t'abaih* 'go up, climb up, rising', цлт. *tabin* 'tomar algo por principio o motivo', **T'AB'-yi**, *t'ab'aay*: явлено, з'явився, **LOK'-yi-ya B'AJ-CHAN-K'AWIIL-la K'UH-MUT-AJAW-T'AB'-yi K'INICH-pa-a-WITS**, *lok'oyiy B'aj(laj) Chan K'awiil k'uh(ul) Mut(ul) 'ajaw t'ab'aay K'inich Pa' Wits*: було вигнано Бахлах Чан К'авііля, священного Мутульського владаря, і він з'явився в К'ініч Па Віц (Агвателі) або ж присвячувати (НК)

T'AN-ni, *t'aan*: слово, мова/ ч. *t'an* 'palabra', *t'an* 'palabra; lengua, plática' (S. Gronemeyer)

T'AN, *t'an*: великий, широкий/ юк. *t'an* 'anchura de algo', 'grande y bronco' *t'anlik* 'cosas gruesas', , **T'AN-PIK**, *t'an pik*: "велика множина", назва періоду у 2 880 000 днів

t'o-lo-, *t'ol-*: ставати один на одного, виконувати акробатичні вправи/ чрт. *t'ori*, 'класть друг на друга', *t'oror*, 'расположившийся над другим', **u-B'AAH ti-a-A[h]K' ti-t'o-lo BA[h]LAM-ma**, *'ub'aah ti'a[h]k'(at) ti t'ol(ol) ba[h]lam*: його зображення у танці з ягуаром, який виконує акробатичні вправи (Беляев, Сафронов)

t'o-xa-, *t'ox-*: наділяти, давати частину чогось/ ч. *t'ox*, 'dividir', юк. *t'ox*, 'repartir, distribuir', **t'o-xa-ja a-pa-ka-la TA[h]N-na a-pa-ka-la-TA[h]N-na ti-BAAK-k'e-la**, *t'o[h]xaj 'Aj Pakal Ta[h]n ti baak k'el*: наділено Ах Пакаль Тана кістяним лезом

T'UL, t'u-lu, t'ul: кріль (*Sylvilagus floridanus*)/ члт. *tuul* 'conejo', чрт. *t'ur* 'rabbit (generic)', ч. *t'ul* 'conejo', юк. *t'u'ul* 'conejo'

TS

TSAK-, TSAK-ka-, tsa-ku, tsak: (1) брати в руки, схоплювати, *'utsakaw:* він узяв його в руки, (2) заклинати/ чрт. *tzak* 'urging, persuasion', *tazkre* 'goad, order or command, drive in animal, frighten', *tzakren* 'mandar, arrear', юк. *tsak* 'conjurar nublados', 'conjurar temporales', 'una especie de conjuro, major se dirá por idolatría', **u-TSAK-wa,** *'utsakaw:* він здійснив його заклинання (LW1), **TSAK-ka-ja,** **TSAK-ka-ji,** *tsa[h]kaj:* його взято в руки (B)

tsi-hi-li, tsi-hi, tsihil: свіжий, новий/ чрт. *tzih* 'rawness, crudeness, newness', *tzihtzih* 'raw, crude, new, uncooked' **yu-UCH'-ta-tsi-hi-TE'-le-ka-ka-wa,** *yuch' ta tsihil te'el kakaw:* його келих для свіжого лісового какао/ члт. *tziben* 'nuevo' (B)

tsi-ka, tsiik: рахунок, рахункова одиниця/ чрт. *tzik* 'a count, a number', ч. *tsic* 'contar', юк. *tsik* 'contar', **tsi-ka-НААБ'**, *tsiik haab':* місяць (у вступній формулі дат "Довгого рахунку"/) ч. *tsic* 'mes'

TSI[h]K?-la, tsi[h]kil?: шановна, поважна/ юк. *tzik* 'honrar, reverenciar respetar', **TSI[h]K?-la IX-K'UH,** *tsi[h]kil? 'ix k'uh:* шановна жриця (букв. „шановна жінка, що має відношення до священного”); **TSI[h]K? b'a IX-K'UH,** *tsiik(il) b'a' ix k'uh:* шановна старша жриця (S.Martin, інше читання – **B'AB'**, D.Stuart)

tsi-ma-ji, tsimaj: посудина з гарбуза/ ч., члт. *tzima'* 'jícara', **ti-tsi-ma-ji, ti tsimaaj:** у посудині з гарбуза

TSIN(?)-ni, tsin (?): юка (істівна рослина)/ члт. *tzin* 'yuca', **u-pa-k'a-ja TSIN(?)-ni,** *'upak'aj tsin (?):* він висадив юку

TSUH, tsu, tsu': гарбуз, посудина з гарбуза/ члт. *tsuh* 'calabaza', цоц. *tzu* 'gourd' (B, RHZS)

tsu-ku, tsuk: частина, підрозділ, плем'я, область/ юк. *tsuk* 'cuenta para pueblos, para partes y montones', *tsukub* 'parcialidad, parte de un pueblo, provincia, municipio', **HUK-tsu-ku, Huk Tsuk:** Сім Підрозділів (стародавня назва держави Наранхо),

HUXLAHUN-tsu-ku, Huxlahun Tsuk: Тринадцять Підрозділів (стародавня назва регіону Тікаля) (B)

tsu-lu, tsul: собака/ юк. *tsul* 'perro doméstico' (B)

TSUTS-, TSUTS-tsa-, tsu-tsa-, tsu²-, tsu-, tsuts: закінчувати, завершувати/ цоц. *tzutz,* 'end (term of office)', члт. *tsuts* 'acabarse', **u-TSUTS-wa,** *'utsutsu'w:* він закінчив його, **tsu-tsa-ja, tsu²-ja,** *tsu[h]tsaj:* **TSUTS-yi,** *tsu[h]tsuuy:* його було завершено, **TSUTS-jo-ma,** *tsutsjom:* буде завершено (B)

TS'

ts'a, ts'a': давати, вміщувати у певне місце/ юк. *ts'a* 'poner en algún lugar', 'dar, entregar' (B)

TS'AK (I), ts'ak: довговічний, довготривалий/ юк. *tsak* 'para siempre', *ts'akab* 'cosa sin fin', *ts'akan* 'cosa entera que aún vive y permanence y no se ha tocado a ella, ni consumido, ni hastado, ni recibido detrimento', **TS'AK-AJAW,** *ts'ak 'ajaw:* довговічний владар

TS'AK- (II), ts'ak: (1) розташовувати в порядку одне за одним/ чрт. *tz'a'akse* 'regulate, arrange, put in order', (2) приєднувати, додавати, з'єднувати, збирати (за порядком)/ члт. *tzakatael* 'ajustado', чрт. *tz'aki* 'join together, splice, do up in bundles, lay out end to end', юк. *ts'ak* 'aumentar, añadir', **TS'AK-ya-ja, ts'akuj:** зібрано за порядком

-TS'AK, -TS'AK-ka, TS'AK-a', -ts'a-ka, -ts'ak, -ts'aka': слідування за порядком, послідовність, **u-TS'AK-a', 'uts'aka':** послідовність таких-то, **u-WAK-TS'AK-ka-la-tu-TUN-ni,** *'uwak ts'akal tuun:* послідовність шести каменів (років) (B)

ts'a-ka-b'a-ja, ts'akb'aj: рахувати/ юк. *ts'ak* 'contar' (Cosimo Donatello)

TS'AK-b'u-ji, ts'akb'uuji, TS'AK-b'u, ts'akb'u(j): слідувати за порядком за кимсь, чимсь, бути наступником когось

TS'AK-ka-b'u, TS'AK-b'u, ts'akb'u(l): те (той), що (хто) слідує за порядком, наступник, наступна генерація/ юк. *ts'akab* 'linaje o generación', 'descendiente así en linaje, orden de generación', **u-HO'LAJU'N-WINIK-TS'AK-b'u,** *'uholaju'nwinik ts'akb'u(l):* тридцять п'ятий наступник (чи тридцять п'яте покоління),

HUXLAHUN-ts'a-ka-b'u-li, *waxaklaju'n ts'akb'u'l*: вісімнадцятий наступник (покоління)

TS'AM-ma, **ts'a-ma**, *ts'am*: трон/ юк. *ts'am* 'estrado, asiento de reyes y señores', 'trono' (B)

ts'a-nu, *ts'an*: руйнувати/ юк. *ts'aanal* 'caer, sumirse, allanarse', *ts'ankuntah* 'arruinar edificios', *ts'anakbal* 'arruinado' (B)

ts'a-pa-, *ts'ap*: (1) ставити/ юк. *ts'ap* 'poner una cosa sobre otra', ч. *ts'öp* 'sembrar (poste)', **u-ts'a-pa-wa TUN-ni**, *'uts'apaw tuun*: він поставив камінь (стелу), (2) складати/ юк. *ts'aap* 'cosas dispuestas en capas', 'estibar, sobreponer', іца *tz'apöl* 'pile', **ts'a-pa-ja**, **ts'a-pa-ja**, *ts'a[h]paj*: поставлено (B); **ts'a-pa-ja u-pa-ta-na HUX-LAKAM-ma yi-chi-NAL ta-ye-le CHAN-K'INICH K'UH-IK'-AJAW**, *ts'a[h]paj 'upatan hux lakam yichnal Tayel Chan K'inich k'uh(ul) Ik'(a) 'ajaw*: складено данину трьох лакамів перед Тайель Чан К'інічем, священним владарем Ік'а

ts'a-ta, *ts'at*: див. *its'at*

ts'a², *ts'ats'*: вологе місце, bagno, дрягва/ юк. 'aguada, laguneta', tierra en medio de cuevas donde hay agua', мопан *ts'ats'* 'pantano', **ts'a²-NAAH-hi**, *Ts'ats' Naah*: «Дім Вологої Землі», міфологічна місцевість, згадана в Паленке

ts'a-ya, *ts'ay-*: скидати, перемагати(?)/ юк. *ts'oy* 'rendir en la guerra' (B)

TS'I TS'I-i, **ts'i-i**, *ts'i'*: собака/ члт. *tzi* 'perro', чрт. *tz'i'* 'dog', ч. *ts'i'* 'perro' (B, RHZS)

TS'I[h]B'-b'a, **ts'i-b'i**, *ts'i[h]b'*: письмо, напис, малюнок/ чрт. *tz'ihb* 'a painting or decorating, color, paint', ч. *tz'ijb* 'letra, escritura', юк. *tz'iib* 'escritura, escribir, redactar' (B, RHZS)

ts'i-b'a, *ts'i[h]b'a*: писати, малювати (B)

ts'i-b'a, **ts'i-b'a-la**, *ts'i[h]b'a(l)*: розписний, **ts'i-b'a-CHAA[h]K-ki**, *Ts'i[h]b'a(l) Chaa[h]k*: Розписний Чаак, ім'я в Йашчілані (B)

ts'i-b'a-NAAH, *Ts'i[h]b'a(l) Naah*: "Розписний Дім", назва будинку, **ts'i-b'a-NAAH-yo-OTOT-b'a-ka-b'a**, *Ts'i[h]b' Naah yotoot b'akab*: "Розписний Дім – будинок бакаба" (B)

ts'i-b'a-li, *ts'i[h]b'aal*: розпис, малюнок

ts'i-b'a-ma-TUN-ni, *Ts'i[h]b'am Tuun*: Цібам Туун, "Той, хто розписує камені", ім'я правителя Ек' Балама (B)

ts'i-ku, *tz'i[h]k*: глина, кераміка/ чрт. *tz'ihk* 'clay, made of clay, general name for pottery objects (barro)'

TS'EH?, *ts'eh?*: лівий/ ч. *ts'ej* 'mano izquierda', **u-TS'EH?-K'AB'-K'INICH**, *'Uts'eh K'ab' K'inich*: "Ліва рука Сонцеликого" (титул чи ім'я) (D.Stuart) (інше читання – *TS'IK'* члт. *tzic-cab* 'mano izquierda', юк. *ts'ik* 'lado izquierdo')

ts'o-b'o-no, *ts'ob'on*: вид квітки/ чрт. *tz'oban* 'rosey globe, mallow: highland tree', **ts'o-b'o-no witsi**, *Ts'ob'on Wits*: „Пагорби квіток ц'обон”, назва місцевості, згадана в Наранхо (D/Dütting, R.Johnson)

TS'UL, **ts'u-TS'UL**, **ts'u-lu**, *ts'ul*: чужинець/ юк. *ts'ul* 'extranjero, forastero' (імовірно, первісно означало "голий, нагий, без одягу", тобто, "варвар", пор. ч. *ts'ul* 'desnudo'), **ts'u-lu chi-K'IN-ni**, *ts'ul chik'in*: чужинці на заході

ts'u-nu, *ts'un*: початок/ юк. *ts'unul* 'comenzarse, comenzarse algo', **ts'u-nu u-chi-chi ITSAMNA-na**, *ts'un 'uchich 'Itsamna'*: початок віщування Іцамни

ts'u-nu-na, **ts'u-nu²**, **ts'u-nu**, *ts'unu'n*: колібри/ чрт. *tz'unun* 'hummingbird (chipe gorriñ, guiche gorriñ)', ч. *ts'uñun* 'colibrí, chupaflor', юк. *tz'unu'un* 'colibrí, chupaflor' (B), **IX-CHAN-na-ts'u-nu²**, *'Ix Chan Ts'unun*: Іш Чан Ц'унун, "Пані Небесна Колібри", ім'я жінки.

ts'u-ts'i, *ts'u[h]ts'*, **ts'u-ts'i-hi**, *ts'uu[h]ts'ih*: коаті (Nasua narica)/ ч. *ts'uts'ub'* 'coatí', члт. *ts'uhts'um chab'* 'oso hormiguero, chupamiel' (B, RHZS)

U

u, *u-*: він, його (преконсонантальний ергативно-посесивний займенник третьої особи однини), **u-ku-chu**, *'ukuch*: її вантаж (B)

-u-b'i, *'ub'*: слухати, чути/ члт. *ubi* 'oir', ч., чрт. *ub'in* 'oir, escuchar', юк. *ub* 'oir, entender', **yu-b'i**, *yub'i'*: він слухав його (НК),

u-b'u, 'ub': перепілка, *Dactylortyx thoracicus*/ цоц. *ub 'la codorniz, la godorniz'*, юк. *ub 'codorniz hembra'*, *інший переклад*: сербатана/ кіче *ub 'cerbatana'* (Grube)

u-chu, 'uch': опосум, *Didelphis marsupialis*/ ч. *uch 'tlacuache'*

u-CHAN-ni, 'UH-CHAN-na, u-cha-ni, 'U[h]chan: Учан, назва місцевості в регіоні Калакмуля (B)

-u-ch'a, -uch': воша/ ч. *uch 'piojo'*, **yu-ch'a**, *yuch'*: його воша (B)

UCH', 'uch': пити/ члт. *uch-tez 'dar de beber'*, чрт. *uch'i 'drink'*, ч. *uch'el 'el acto de beber'*; **UCH'-ni**, 'uch'ni: він став пити (B)

u-ch'i-b'i, 'uch'ib': посудина для пиття, келих **yu-ch'i-b'i**, **yu-UCH'-b'a**, *yuch'ib'*: келих такого-то (B)

UH (I), **u-ha**, 'Uh: (1) Місяць/ члт. *u 'luna, mes'*, чрт. *kat u' 'moon, moon deity'* (з *kat 'supernatural being'* та *u*), ч. *uw 'Luna'*, юк. *u 'luna'*, (2) місячний (B)

UH (II), 'uh: намисто (абсолютна форма **u-ha-ja**, 'uhaj)/ чрт. *yuh 'necklace, anything worn or wrapped around in necklace fashion'*, ч. *ujöl 'collar, gargantilla'*, юк. *ú 'collar de cuentas o sartal'*, **yu-UH-li**, *yuhil*: намисто такого-то (B)

UH-CHAPA[h]T, 'Uh Chapa[h]t: Ух Чапат, "Місячна Сколопендра", ім'я правителя Тоніна (B)

UH-IXIK, **UH-IXIK-ki**, 'Uh 'Ixik: Місячна Жінка, ім'я богині (B)

UH-ti, **u-ti**, 'u[h]ti: ставатися, відбуватися/ ч. *ujtel 'terminarse'*, юк. *uchul 'acontecer, suceder y haserse algo o alguna cosa'*, **UH-ti-ya**, *u[h]tiiy*: сталося, відбулося, **u-to-ma**, **u-to-mo**, 'u[h]to'm: станеться, відбудеться (B)

-u-ku-, **-u-ku-la**, **UK?-la**, 'ukul: достаток (MathBiro)

u-K'IN, 'Uk'in: Ук'ін, назва міста та держави на захід від Бонампака, **u-K'IN-ni-AJAW**, 'Uk'in 'ajaw: Ук'інський владар (B)

u-ku-la, **u-ku**, 'Ukul: Укуль, назва місцевості в регіоні Йашчілана, **a-u-ku-la**, **a-u-ku**, *aj' ukul*: людина з Укуля (B)

u-ku-ma, 'ukum: голуб, горлиця (*Columba cayennensis*)/ юк. *ukum 'paloma'*, **YAX-u-ku-ma**, *uax 'ukum*: блакитна горлиця (B)

-u-k'e-b'a, 'uk'b'a(h) див. **-u-k'e-sa**; **yu-k'e-b'a IX-K'AB'-B'EL IX-KAN-AJAW**, *yuk'eb Ix K'ab'el Ix Kanul'ajaw*: музичний інструмент Іш К'абель, Канульської владарки

-u-k'e-sa, 'uk'es: музичний інструмент із мушлі чи черепащачого панциря, букв. "співак; такий, що змушує співати" / див. ч. *uc'um 'cántaro'*, **yu-k'e-sa**, *yuk'es*: музичний інструмент такого-то

u-lu, 'ul: атоле (каша з кукурудзяного борошна)/ ч. *ul 'atole'*, юк. *ul 'atole dulce hecho de maíz nuevo y fresco y puches o gachas'*, **ka-ka-wa-la u-lu**, *kakawal 'ul*: шоколадне атоле (атоле з домішкам какао) (B), **ch'a-ja u-lu**, *ch'aj 'ul*: "гірке атоле", піноле (каша з обсмаженого кукурудзяного борошна) (RHZS)

u-li, 'uli: приходити, прибувати/ юк. *u'l 'llegar'*, *u'lel 'venir'*, див. *huli*, **u-li-ya**, 'uliiy: він прибув (B)

u-lu-mu, 'ulum: індик (хатній)/ юк. *úulum 'ravo'* (B)

u-ma-na, 'Uman: Уман, назва місцевості в районі Ель-Перу, **u-ma-na-AJAW-wa**, 'Uman 'ajaw: Уманський владар (B)

UN, **UN-ni**, **u-ni**, *un*: авокадо/ члт. *vn 'aguacate'* (B)

UNEN, **UNEN-ne**, **u-UNEN-ne**, **u-ne²**, *unen*: дитина щодо батька/ ч. *uñe' 'criatura chiquita que lloga'*, чрт. *unen 'son (of male speaker)'*, **yu-ne²**, *yunen*: дитина такого-то (B)

UN-wa, **UN-wi**, **UN-ni-wa**, **u-ni-wa**, 'Uniiw: Уніів, назва 14 місяця року майя/ ч., покомам *Uniw* (B)

u-si-ja, 'usij: гриф (можливо, *Sarcoramphus para*)/ чрт. *usih 'vulture, carrion bird'*, моп. *usi 'zopilote rey'* (B, RHZS)

u-USIJ-WITS, 'Usij Wits: Усіх Віц, стародавня назва Бонампака

u-su див. **u-si-ja**

-u-ta-, *ut*: плід (твердий і округлої форми, біб)/члт. *ut* 'fruta (propiamente u ut te)', чрт. *ut* 'little thing, any round fruit (especially seed, nut or berry)', **yu-ch'i-b'i-ta-yu-ta-la ka-ka-wa**, *yuch'ib' ta yutal kakaw*: келих для какао-бобів (B)

u-ti (I), *ut*: обличчя, поверхня/ члт. *ut* 'ojos, cara', чрт. *ut* 'eye, opening of body' , **u-u-ti**, 'u'ut: обличчя того-то, див. *hut* (B)

u-ti (II) див. **UH-ti**

u-tsi, 'uuts': гарний, добрий/ члт. *utz* 'bueno', ч. *uts* 'bueno', юк. *uts* 'cosa buena', **u-tsi K'UH-B'AAK-la-AJAW**, *ch'ok 'uuts k'uhul B'aakul 'ajaw*, добрий священний Баакульський владар (RHZS)

-u-tsi-li, *-utsil*: добро, доброта/ члт. *utz-il* 'bondad abstracto y todos se hasen asi', **yu-tsi-li**, *yutsil*: його доброта (RHZS)

u-ts'u, 'uts': нюхати/ члт. *utzi* 'oscular, oler', юк. *uts* 'oler, respirar'

u-xu-lu-, **yu-xu-lu**, 'uxul-': вирізьблювати, гравірувати, створювати рельєф/ члт. *ux* 'raspar como ladrillos', **u-xu-lu-ja**, 'uxu[h]laj': вирізьблено, **u-xu-lu-na-ja-ki**, 'uxulnajak': він вирізьблений (B)

u-xu-lu, 'uxul': різьблення, гравірування, рельєф, **yu-xu-lu-li**, *uxulil*: різьблення такого-то (B)

u-yu-b'u, 'uyub': слухач/ юк. *u'y* 'oír, escuchar' (B)

W

wa, *wa'*: у цей час, зараз/ пор. ч. *wa'* 'luego', частка, що утворює форми дієслів сучасного прогресивного часу, **wa-ya-k'a-wa**, *wa' yak'aw*: у цей час він обдаровує (B)

WA'-, *wa-*: здіймати, вміщувати вгори/ члт. *vabun* 'lebantar', чрт. *wa'ar* 'standing, stood up, erect or erected', *wa'wan* 'stand, rise up', ч. *wa'tal* 'pararse', *wa'tilel* 'altura', юк. *wakunah* 'poner en pie, parar', *watal* 'enhestarse, ponerse en pie' **WA'-la-ja**, **wa-WA'-la-ja**, *walaj*, **WA'-a-wa-ni**, *wawaan*: здійматися, ставати на чомусь чи над чимось, **wa-la-ja K'UH-OK-ki IK`-cha-ki**, *walaj k`uh(ul) 'ok ik` Chaa[h]k*: здійнявся на священний стовп Чорний Чаак

wa-a-A[h]N, *waa[h]n*: (1) знаходиться, перебувати/чрт. *wa'an* 'rising, standing, straight, be standing or straight', юк. *waan be, wan ti' be* 'estar de camino', ч. *wa'wa'ña*, 'paseando tranquilamente', **'wa-a-A[h]N ta b'i-hi cha-ki**, *waa[h]n ta b'ih Chaa[h]k*: знаходиться у дорозі Бог Дощу, (2) місцеперебування, **u-wa-A[h]N cha-ki yo-OTOOT**, 'uwaa[h]n Chaa[h]k yotoot, місцеперебування Чаака – його оселя

wa-i-ja, *wa'ij*: буде, імовірно буде/ юк. *waih* 'si fuera, si hubiera', **wa'-i-ja K'IN-TUUN-ni wa-i-ja WI'-na-li tu HUXLAJU'N-TUUN-ni**, *wa'ij k'intuun wa'ij wi'naal tu huxlaju'n tuun*: буде посуха, буде голод у тринадцятому році (A.Lacadena)

WAAJ, **WAAJ-hi**, **wa-WAAJ-ji**, **wa-ji**, *waaaj*: хліб, кукурудзяний корж/ ч. *waj* 'tortilla', юк. *waaaj* 'tortilla de maíz, pan en general' (B, RHZS)

WAK (I), *wak*: шість/ чрт. *wakte'* 'seis' (B)

WAK (II), *wak*: такий, що виступає, видається, виходить з чогось/ юк. *wak* 'cosa enhiesta, de pie delante de otra como los palos que salen de la pared, cosa salida'

WAK-AJAW-NAAH, *Wak 'Ajaw Naah*: Вак Ахав Наах, назва споруди в Калакмулі (B)

WAK-CHAN-na-MUYAL-ya-la-WITS, *Wak Chan Muyal Wits*: Хмарна Гора Шостого Неба, назва міфологічної місцевості (B)

wa-k'a-, *wak'-*: розриватися, тріскатися, лускати; розкриватися пуп'янкові/ юк. *wak'al* 'reventar, estallar, abrirse como pared, madera', **wa-k'a NICH-TE'**, *wak'a(j) nichte'*: розкрився пуп'янок плюмерії

wa-k'a-b'i, *Wak'ab'*: Вак'аб, стародавня назва Санта-Елена чи регіону Санта-Елена, **a-wa-k'a-b'i**, 'aj *wak'ab'*: людина з Вак'абу, вак'абець, **wa-k'a-b'i-AJAW**, *Wak'ab' 'ajaw*: Вак'абський владар(B)

WAL, **WAL-la-**, **ti-WAL-la**, *wal*: зараз, у цей час/ чрт. *war* 'está (presente progresivo)', юк. *wal* 'hoy', *walak* 'ahora' (MathBiro)

WAKLAJU'N, *waklaju'n*: шістнадцять (B)

wa-ma-wa-K'AWIIL, *Wamaw K'awiil*: Вамав К'авііль, ім'я правителя Калакмуля

wa-t'u-lu-cha-te-le, *Wat'ul Chatel*: Ваг'уль Чатель, ім'я правителя Сейбаля (В)

wa-O-o-ma, *wa'om*: такий, що ставить, вміщує щось угорі, **wa-O-o-m u-CH'AB' TZIKIN**, *Wa'om Uch'ab' Tzikin*, 'Той, що вміщує вгорі створіння Орла', ім'я правителя Ель-Перу

WAXAK, **wa-xa-ka**, *waxak*: вісім/ члт. *waxikte'*, чрт. *vacxikte 'ocho'* (В)

WAXAKLAJU'N, **WAXAKLAJU'N-na**, *waxaklaju'n*: вісімнадцять (В)

WAXAKLAJU'N-'u-B'AAH-CHAN-na-K'AWIIL, **WAXAKLALU'N-'u-B'AAH-hi CHAN-na K'AWIIL**, *Waxaklaju'n 'Ub'aah Chan K'awiil*: Вашаклахун Убаах Чан К'авііль, "Вісімнадцятиголовий Змій – К'авііль", ім'я божества (В)

WAXAKLAJU'N-'u-B'AAH-K'AWIIL, **WAXAKLAJU'N-na-u-B'AAH-K'AWIIL**, *Waxaklaju'n 'Ub'aah K'awiil*: Вашаклахун Убаах К'авііль, ім'я правителя Копана (В)

WAW-wa?, *waw?*: вид черепахи/ ч. *waw 'guaa (tres lomas) (reptil)*', юк. *waw 'unos galápagos o tortugas de agua dulce'* **K'INICH-WAW?-wa**, *K'inich Waw?*: Кініч Вав (?), "Сонцелика Черепаха", ім'я правителя Тікаля

WAY(I), **WAY-ya**, **wa-WAY-ya**, *way*: водяна поверхня (В)

WAY(II), *way*: закрите приміщення, кімната, ритуальна схованка (?)/ юк. *way 'celda, aposento'* (В)

wa-ya(III), *way*: тут/ члт. *vai 'aquí'*, юк. *way 'acá, de aquí, por aquí'*, ч. *wö' "aquí"* (В); **WA-ya-ni**, **way yaani**: тут вона побувала

WAY-НАВ', *Wayhab'*: Вайхааб, назва п'ятиденного періоду наприкінці року майя/ юк. *Wayab'* (В)

WA[h]Y, **WA[h]Y-ya**, **WA[h]Y-wa-ya**, **wa-WA[h]Y-ya**, **wa-ya**, **wa-yi** (пізн.) *wa[h]y*: (1) сон, сновидіння/ члт. *vaiac sueño, sonar'*, чрт. *way 'sleep, sying, wilting, analgesic, soporific, narcotic'*,

ч. *wöyel 'dormir'*, юк. *way 'ver visiones como entre sueños, wayak' 'sueño, visión entre sueños'*, (2) дух-супутник, нагуаль (абсолютна форма **WA[h]Y-ya-si**, **WA[h]Y-si**, *wa[h]yis*)/ ч. *wöy 'compañero (un espíritu)*', юк. *way 'brujo, hechicero'*, *wayinah 'hacerse brujo, o tomar figura fantástica de otro'*, **CHAK-wa-WA[h]Y-ya**, *Chak Wa[h]y*: Червоний Дух-супутник, **IK'-wa-WAY-ya**, *Ik' Wa[h]y*: Чорний дух-супутник, **nu-pu-la B'A[h]LAM-ma u-WA[h]Y-ya K'UH-MUT-la-AJAW**, *Nupu'l B'a[h]lam 'uwa[h]y k'uh(ul) Mut(uul) 'ajaw*: Близній Ягуар – дух-супутник священного Мутуульського владаря, **CH'AK-ka-b'a AKAN-na u-WA[h]Y-ya K'UH-cha-TA[h]N-WINIK**, *Ch'akab' 'Akan 'uwa[h]y k'uh(ul) Chata[h]n winik*: Рубай Акан – дух-супутник священного Чатанського чоловіка (В, RHZS)

wa-ya-b'a, *wa[h]yab'*: оселя, приміщення, де сплять (В)

wa-WA[h]Y-b'i, **WA[h]Y-b'i**, *wayib'*: "спальня", вид святилища (В)

wa-yi-ja *wa[h]yij*: провіщання (пізн.) / юк. *wayak' 'pronóstico o palabras adivinos o de sueños'*, **TS'AK-AJAW-wa ke-KELEM NAM-K'IN HUX-la-ka ti-TS'AK-AJAW wa-yi-ja**, *ts'ak 'ajaw Kelem namk'in hux lak ti' ts'ak 'ajaw wa[h]yij*: владар за порядком – Юнак, затемнення Сонця, три таці (офір) для владаря за порядком; (це) провіщання

WE', *we'*: їсти/ члт. *veel 'comer tortillas o pan'*, **u-WE'-ji-ya**, *'uwejiy*: він з'їв їх (В)

we-be na-li, *we'b'naal*: вид вівтаря, букв. "місце для їжі" (Беляев, Давлетшин)

WE'-la, *we'l*: їжа/ члт. *veel 'comida'*, чрт. *we'r 'carne'*, *vianda'*, ч. *we'el 'carne, alimento'*

WE'-i-b'i, *we'ib'*: посудина для їжі, букв. "годівниця", **u-WE'-i-b'i**, *'uwe'ib'*: його посудина для їжі (В)

WE'-ma, *we'em*: вид посуду для їжі (В)

wi-ja, *wi'ij*: влаштовувати різанину, **wi-ja-u-ТОК'-РАКАЛ**, *wih'aj 'utok'pakal*: влаштовано різанину зброєю такого-то (В)

wi, *wi'*: корінь, основа/ юк. *wi' 'raíz'*, чрт. *wi'r 'raíz, cimienta'*

WI'L(I), *wi'l*: їжа, **HUX-WI'L**, *hux wi'l*: достаток, добробут (B)

WI'L (II), **wi-WI'L**, **wi**, **wi-i-li**, *wi'il*: останній/ ч. *wi'il* 'atrás, después', (3) після, потім (B)

WIN?, *win?*: (1) обличчя, вигляд (запозичення з міше-соке), **WIN?-AJAN**, *Win(?)*-*Ajan*: Обличчя(?) - Качан, ім'я бога кукурудзи, **WIN?-B'AAK**, *Win(?)*-*B'aak*: Обличчя(?) - Кістяк, ім'я бога смерті; (2) поверхня: **WIN?-CHAN-na-WIN?-KAB**, *win(?) chan win(?) kab*: на поверхні (?) небес, на поверхні (?) землі (Mora-Marin)

wi-na-k-, *winaak*: (1) людина, (2) служник/ ч. *winik* 'empleado', **a-wi-na-ki**, *'awinaak*: я твоя людина (служник) (B)

WINAL-la, **wi-WINAL-la**, *winal*: двадцять днів/ юк. *winal* 'mes antiguo de 20 días' (B)

WINAL-HAAB', **wi-WINAL-HAAB'**, *winalhaab'*: двадцятиріччя (пізній *k'atun*) (інше читання – **WINAK-HAAB'**) (B)

WI-na-li, **WI'-NAL**, *wi'naal*: голод/ чрт. *winaar* 'hunger' (M.Zender)

WIN?-b'a-hi, **wi-ni-b'a-hi**, *winb'aah*: зображення/ юк. *winba* 'imagen, figura y retrato en general' (B)

WINIK(I), **WINIK-ki**, **wi-WINIK-ki**, **wi-ni-ki**, *winik*: людина, чоловік /члт. *uinic* 'hombre', чрт. *winik* 'man, of male sex, person', юк. *wíinik* 'hombre, individuo' (B)

WINIK(II), **WINIK-ki**, *winik*: двадцять/ пор. юк. *winik* 'medida de veinte k'aanes' (B)

wi-WINIK(III), **wi-WINIK-ki**, **WINIK-ki**, **wi-ni-ki**, *winik*: двадцятиденка (B)

WINIK-li, *winikil*: двадцятиденка (лише в Тіла) (B)

wi-WIN-TE'-NAAH, **wi-(ni)-TE'-NAAH**, *Win'te'naah*: Вінтенаах, майяська назва Теотіуакана чи певної споруди в ньому (B)

wi-(ni)-ti-ki, *Wintik*: Вінтік, стародавня назва регіону Копана, **K'UH-wi-ti-ki-AJAW**, *k'uhul Wintik 'ajaw*: священний Вінтікський владар (B)

wi-sa, *wiis*: слідкувати, вистежувати/ чрт. *wisi* 'tend or see to, look after', *wis* 'attention, guardian', **wi-sa k'u-chi CHAM-la**, *wiis k'uuch chamal*: вистежування грифом-стерв'ятником

WITS (I), **wi-WITS**, **wi-tsi**, *wits*: гора, пагорб/ члт. *vitzil* 'serro', чрт. *witz* 'hill, mountain, peak', юк. *wiits* 'cerro, montaña, sierra, serranía' (B)

WITS- (II), *wits-*: нагромаджувати, утворювати купу, пагорб, **wi-tsi-ja-u-B'AAK-li-u-JOL-li**, *wi[h]tsaj 'ub'aakil 'ujolil*: нагромаджено гори кісток та черепів (B)

WITS-NAL, *witsnal*: гірська місцевість, нагір'я (B)

WITS', **WITS'-ts'i**, *wits'*: водоспад/ чрт. *witz'* 'waterfall' (D.Stuart)

wo-chi-li KAN-nu-la, *Wochiil Ka'nu'l*: Вочііль Кануль, ім'я духа-супутника, **wo-chi-la KAN-nu-la u-WA[h]Y-ya K'UH-ka-KAN-AJAW**, *Wochii Ka'nu'l 'uwa[h]y k'uh(ul) Kan(uul) 'ajaw*: Вочііль Кануль – дух-супутник священного Кануульського владаря (правителя Калакмуля)

wo-hi, *Wooh*: Воох, варіант назви 2 місяця року майя/ юк. *Wo* (B)

wo-o-ja, **wo-ja**, **wo-jo**, *wo'j*: знак пісменності, напис/ юк. *wooh* 'carácter o letra', **u-wo-jo-li**, *'uwojil*, **u-wo-jo-le**, *'uwojlel*: напис такого-то (B)

wo-'i, *Wo'*: Во', варіант назви 2 місяця року майя (Чічен-Іца) (B)

WOL, **-wo-lo**, **WOL-la**, **wo-WOL-le**, *wol*: 1) куля, кульоподібна річ/ члт. *volol* 'redondo', юк. *wol* 'cosa redonda' (B); 2) м'яч для гри/ юк. *ol* 'pelota', 'bodoque de cerbatana, de ballesta', **ya-AL-ja-u-CHA'-WOL-b'a-hi**, *yalaj 'ucha' wolb'aah*: він кинув свій другий м'яч, **tu-CH'AM-CHA'-WOL-la-b'a-hi**, *tu'ch'am cha' wool b'aah*: отримуючи свій другий м'яч (B)

wo-lo-, *wol-*: оточити, обгортати, **wo-lo-yi**, *wolooy*: його було обгорнуто (B)

X

xa, *xa*: ще, ще раз/ члт. *xa* 'mas', *hunte xa* 'otra vez', **xa-hu-li-ya**, *xa' huliuy*: він ще раз прийшов, (B) **i-**

JUB'-xa-AJ-HUX-te-K'UH, 'ijub' xa' aj' Huxte'
K'uh: і ще вражено людей з Хуште' К'ух (RHZS)

-xa-ha-,: саванна, степ; рівнина / чрт. *xah* 'plain
(llano), grassy area (sabana), open country'

xa-ju-li, *xahul*: саванновий, степовий, **xa-ju-li
ma-ta-na**, *xahul matan*: степова мисливська
здобич

xa-k'u, *xak'*: топтати/ юк. *xak'* 'pasar sobre otro' (B)

xa-MAN-na, **xa-ma-MAN-na**, *xaman*: північ/ юк.
xaman 'norte, boreal' (B)

xa-ya, *xay*: перехрестя/ юк. *xay* 'encrucijada', *xay
te* 'horqueta', **OK-TE SAK xa-ya tu-pa-ma
CHAN-na**, 'Okte' Sak Xay tu Pam Chan: Стовп у
Білого Перехрестя на Поверхні Небес (назва
архітектурної споруди в Копані)

XIB', **xi-b'i**, *xib'*: чоловік/ члт. *noh-xib* 'viejo', юк.
xib 'varón, hombre, macho'(B)

xi-b'i-hi, *xib'ih*: чаклун, чарівник (пізн.)/ ч. *xiba*
'brujo', *xiböj-le* 'brujería', **NOJ xi-b'i-hi a-cha-cha-
mo**, *noj(ol) xib'ih aj chach mo'*: на півдні чаклун,
подібний (?) папузі

xi-k'a-b'a, *xik'ab'*: назва предмета, ритуальна
булава

xi-ki-b'a-le, **xi-ki-b'a-le-le**, *xikb'alel*: вид
обладунку, що складається з багатьох дрібних
платівок, або шолом з таких платівок/ юк. *xikb'il*
'deshasiéndose en pedazos'

xi-wa, *xiiw*: жахливий, страхітливий/ члт. *xiw*,
к'ек'чі *xiw* 'fear', **xi-wa-TUN-ni**, *Xiiw Tuun*: Шіів
Туун, "Страхітливий Камінь" чи "Страхіття-
Камінь", ім'я божеств владарів підземного світу/
члт. *xibalba* ' ynfierno', ч. *xiba* 'diablo', юк.
xibalbail 'cosa infernal' (B)

xi², *xix*: алебастр/ юк. *çac xix* 'alabastro', члт.
xiximton, 'cascajo'; **'i-T'AB[yi] u-xi² ja-yi**, 'i-t'ab-y-
i u-xix-jaay: ось з'явився алебастровий келих
(Houston)

xo, *xo(l)*: циліндричний, **xo-TE'**, *xo(l)te'*: жезл,
берло/ члт. *xolte* 'baculo' (B)

xo-ko, *xok*: рахунок/ юк. *xok* 'cuenta, numeración'
(B)

xo-ko-TUN-ni, *xoktun*: лічильний камінь (B)

XOOK-ki, *xook*: акула/ юк. *xok* 'tiburón' (B)

xu, *xu'*: вид комахи, мураха-листогриз (?)/ пор.
юк. *xulab* 'hormiga que ataca las colmenas'

xu-ku, *xuk*: (1) ріка(?)/ чрт. *xukur* 'río'; (2) Шук,
варіант назви Копанського царства, **K'UH-xu-
ku-'AHAW-wa**, *k'uhul Xuk 'ajaw*: священний
Шукський владар (B) (інше читання – **SIP**)

XULUB', **XULUB'-b'a**, *xulub'*: ріг/ юк. *xulub*
'cuerno de venado o de otro animal', ч. *xulub*
'cuerno', доц. *xulub*, 'horn', **XULUB-JOL**, *Xulub
Jol*: „Рогатий Череп”, ім'я правителя Йашчілана

xu-ku-b'u – див. **xu-ku-pi**

xu-ku-pi, *xu-ku-b'u*, *xukuiup*: назва жезла для
ритуального танцю, **u-B'AAH-hi-ti-a-AK'-ta-ti-
xu-ku-pi**, 'ub'aah ti 'ak'tah t'i xukuiup: особа того,
який танцює з шукуупом, **a-AK'-ta-ja-ti-xu-ku-
pi**, a[h]k'taj ti' xukuiup: він танцював із шукуупом
(B) (інше читання – **SIP-pi**)

xu-ku-pi, **xu-ku-pu**, *Xukuiup*: Шукууп, назва
Копанського царства, **K'UH-xu-ku-pi-AHAW-
wa**, *k'uhul Xukuiup 'ajaw*: священний
Шукуупський владар, **K'UH-xu-ku-pu-NAAH**,
k'uhul Xukup naah: священна Шукуупська
Будівля, **xu-ku-pu-AHAW**, *Xukup 'ahaw*:
Шукуупський владар (B) (інше читання – **SIP-pi**,
SIP-pu)

XUL-WITZ, **xu-lu-WITZ**, *Xul Witz*: Шуль Віц,
назва місцевості поблизу Шультуна (B)

-xu-pi-, **-xu-pu-** *-xup-*: вичерпуватися,
витрачатися / юк. *xupul* 'acabarse lo que se gasta',
'gastarse, acabarse, consumirse', іца *xup* 'gastar', **ka-
xu-pi-ya**, *ka' xupiüy*: і тоді він вичерпався, **ma-xu-
pu CHAN-na-ch'a-ja a-wi-chi-NAL**, *ma' xup chan
ch'aj 'awichnal*: невичерпне піноле перед тобою

Y

y-, **y-**: -: він, його (превокальний ергативно-
посесивний займенник третьої особи однини)
(B), **ya-AL IX-a-ku pa-ta-ha**, *yal 'Ix 'A'[h]k Patah*:
син Іш Ак Патах
ya, *ya'*: там/ ч. *ya'* 'allá' (MathBiro)

YAH, *yah*: лихо, страждання/ юк. *ya 'cosa dañina, mal, dolor'*, члт. *ya-lez 'atormentar'*, чрт. *yah 'sore, sore spot, soreness, poison, poisoning, complaint, disease'*, **YAH-KAB'-CH'E'N**, *yah kab' ch'en*: лихо у нижньому поселенні

ya-ji, **YAH**, *yaaj*: у той саме час (MathBiro)

ya-AJAW, *yajaw*: великий, значний/ юк. *yahaw 'cosa grande en calidad y cantidad'*, **JUUN-ya-ja-wa-la-WINIK-ki**, *juun yajawal winik*: єдиний великий чоловік (титул) (B)

ya-AJAW-CHAN-MUWA[h]N(-ni), *Yajaw Chan Muwaa[h]n*: Йахав Чан Муваан, "великий Небесний Яструб", ім'я правителя Бонампака (B)

ya-AJAW-K'A[h]K', **ya-ja-wa-K'A[h]K'**, **ya-ja-K'A[h]K'**, **ya-ja-wa-k'a-k'a**, *yajaw k'a[h]k'*: "великий вогонь", придворний титул, зокрема, у Паленке та Тоніна (B)

ya-AJAW-TE', *yajaw te'*: "велике дерево", царський рід (B)

ya-AJAW-TE'-pi-tsi-la, *yajawte' pitsal*: "гравець із царського роду", титул в Тоніна (B)

ya-ni, *yaani*: був, знаходився/ ч. *yajñel 'quedarse, morar'*, юк. *yan 'ser o estar en el mundo'*, **AHIIN WA'-ya-ni CHAK-EK' la-K'IN-ni**, *'Ahiin wa' yaani Chak Ek' lak'in*: там у Каймана побувала Велика Зоря на сході

YAX (I), **ya-YAX**, **ya-xa**, **ya-xo**, *ya-x*: зелений, синій, блакитний/ члт. *ya-x 'asul, color berde'*, ч. *ya-x 'verde'*, юк. *ya'x 'verde, azul'* (B)

YAX (II), *ya-x*: перший/ юк. *ya-x 'cosa primera, la primera vez'*, ч. *yöx'alöl 'primer hijo o hija'* (B)

YAX (III), *Yax*: Йаш, назва держави, згадана в Караколі, **K'UH-YAX-'AJAW-wa**, *k'uhul Yax 'ajaw*: священний Йашський владар (B)

YAX-a, *Yaxha'*: Йашха, назва місцевості та міста в регіоні Петешбатуну (B)

YAX-a-ku-la-NA', *Yax 'A[h]kuul Na'*: Йаш Акууль Ха, назва місцевості в районі Ель-Кайо (B)

YAX-B'A[h]LAM, *Yax B'a[h]lam*: Йаш Балам, ім'я божества (молодший з богів-близнят) (B) (інше читання – **YAX B'A[h]LAMKEN**)

YAX-CHIT, **YAX-CHIT-ta**, *Yax Chiit*: Перший Рівний чи Перший супутник, назва категорії божеств, **YAX-CHIT-ta-PAT-ta-IK'-ta-NAAH-K'UH**, *Yax Chiit Pat Ik' ta Naah K'uh*: Перший Рівний – творець вітру в оселі богів

YAX-EB'-XOOK, *Yax 'Eb' Hook*: Йаш Еб Шоок, "Перші Сходи – Акула", ім'я засновника Мугульського царства в Тікалі (B)

YAX-HA'-CHAA[h]K, **YAX-HA'-CHAA[h]K-ki**, **ya-YAX-HAL-la-cha-ki**, *Yaxhal Chaa[h]k*: Йашхаль Чаак, "Чаак Першого Дощу", ім'я одного з богів дощу, **SIH-ya-ja-YAX-HA'-la-CHAA[h]K-ki**, *sihyaj Yaxhal Chaa[h]k*: народжено Йашхаль Чаака (позначення початку сезону дощів) (B)

YAX-ha-la-wi-tsi-na-la, *Yaxhal Witsnal*: Йашхаль Віцналь, назва міфологічної місцевості, що згадується в Паленке (B)

YAX-ITSAM-AAT, *Yax 'Itsamat*: Йаш Іцамаат, титул у Паленке (B)

YAX-KALOM-TE', *ya-x kalo'mte'*: перший калоомте, титул (B)

YAX-k'a-ma-la-ya, *ya-x k'amlay*: титул у Копані, "першоотримувач" (?) (B)

YAX-K'IN, **YAX-K'IN-ni**, *Yaxk'in*: Йашк'ін, назва 7 місяця року майя/ чрт., ч., юк. *Yaxk'in* (B)

YAX-ma-yu-CHAN-CHAA[h]K-ki, **YAX-ma-yu-yu-CHAN-na-CHAA[h]K**, **YAX-ma-yu-CHAN-na-CHAA[h]K**, *Yax Mayuy Chan Chaa[h]k*: Йаш Майуй Чан Чаак, "Зелений/Перший Туман – Небесний Чаак", ім'я правителя Наранхо (B)

YAX-MUT, *Yax Mutal*: Йаш Муталь, стародавня назва центральної частини Тікаля (B)

YAX-NAAH-hi-ITSAMNA-KOKAAJ-ji, **YAX-NAAH-ITSAMNA-KOKAAJ-ji**, *Yax Naah 'Itsamna Kokaaj*: Йаш Наах Іцамна Кокаах, ім'я божества

YAX-ni-la, *Yaxniil*: Йашнііль, стародавня назва Ель-Кайо (B, LW1)

YAX-NU'N-AHIIN, *Yax Nu'n Ahiin*: Йаш Нуун Ахіін, "Перший Віщун - Крокодил", ім'я правителів Тікаля (В)

YAX-PA[h]S-CHAN-na YO'AAT, **YAX PA[h]S-sa-ja-CHAN-na YO'AAT**, **YAX-pa-sa-ja-CHAN-na yo-AAT-ta**, **YAX-pa-sa-CHAN-na yo-a-AAT-ta**, *Yax Pa[h]saj Chan Yo'aat*: Йаш Пасах Чан Йоаат, "Перший Ранок Небесного Йоаата", ім'я правителя Копана (В)

YAX-SIHO'M-ma, *Yax Siho'm*: Йаш Сіхом, назва 10 місяця року майя/ч., юк., к'ек'чі, покомам *Yax* (В)

YAX-TE', **YAX-te-e**, *yaxte'*: сейба/ члт. *yax-te* 'seiba', *yöxte'* 'seyba (un árbol grande)' (В)

YAXUUN, **ya-YAXUUN**, **ya-xu-ni**, **ya-xu-nu**, *Yaxuun*: котінга, птах/ юк. *yaxum* 'pájaro verde', лак. (*äh*) *yaaxoom* 'lovely cotinga/ azulejo real', юк. *raxon* 'pajaritos verdes o sus plumas' (В)

YAXUUN-B'A[h]LAM, **ya-YAXUUN-B'A[h]LAM**, **ya-xu-ni-B'A[h]LAM**, *Yaxuun B'a[h]lam*: Йашуун Балам, "Котінга - Ягуар", ім'я правителів в Йашчілані та Іштуц

ya-YAX, *ya yax*: яскраво-зелений, **ya-YAX k'u-K'UK'UM K'AWIIL**, *ya yax 'uk'uk'um K'awiil*: яскраво-зелене пір'я К'авііля

ye-te, *yet*: прикраса, інсигнія/ члт. *yetal* "divisa, insignia", **u-CH'AM-wa ni-ye-te**, *'uch'amaw ni yet*: він узяв мої прикраси (Д.Беляєв, А.Давлетшин)

YO'AAT, **YO'AAT-ti**, **yo-AAT-ta**, **yo-a-AT-ta**, *Yo'aat*: Йоаат, ім'я божества, букв. "Його напружена чоловіча сила"/ юк. *oatlil* 'erección'

yo-AT-ti-B'A[h]LAM, *Yo'aat B'a[h]lam*: Йоаат Балам, "Напружена чоловіча сила Ягуара", ім'я засновника царства Пачанських владарів (В)

yo-chi-ni, *Yochin*: Йочін, назва місцевості у Східному Петені, **yo-chi-ni-AJAW**, *Yochin 'ajaw*: сочінський владар (В)

yo-ke, *Yoke'*: Йоке', стародавня назва Агуакаталая, **K'UH-yo-ke-AJAW**, *k'uh(ul) Yoke' 'ajaw*: священний владар Йоке' (В)

YOKET, *yoket*: вогнище / члт. *yoquet* 'las piedras sobre q(ue) asienta la olla al fuego', ч. *yokeht*,

'tenamaste', *y-ok-et*, 'three-stone hearth', цоц. *yoket*, 'hearthstone' (D. Stuart), **YAX-YOKET-NAL**, *Yax Yoketnal*: Місце Першого Вогнища, міфологічна місцевість.

yo-ki-b'i, *Yokib'*: (1) ущелина, каньйон/ див *o'k* (2) назва царства П'єдрас-Неграс, **K'UH-yo-ki-b'i-AJAW-wa**, *k'uh(ul) Yokib' 'ajaw*: священний Йокібський владар (В)

yo-K'IN-ni, **yo-OK-K'IN-ni**, *yok'in*: "стовп Сонця" чи "слід Сонця", титул правителів (В)

yo-ko-MAN-na (I), *yokman*: стовп, колонна, див. *ook* (В)

yo-ko-MAN-na (II), *Yokman*: Йокман, назва царства в регіоні Тікаля, **yo-ko-MAN-na-AJAW**, *Yokman 'ajaw*: Йокманська владарка (В)

yo-mo-po, **yo-mo-pi**, *Yomop*: Йомоп, назва місцевості та державного утворення в Чіапасі (В)

yo-OL-la-a-ku, *Yol A'[h]k*: Йоль Ак, назва міфологічної місцевості (В)

YOP, *yop*: лист, листя/ чрт. *yopor* 'hoja, leaf', ч. *yopol* 'hoja', **JUUN YOP IXIIM**, *Juun Yop Ixiim*: "Перший Лист – Маїс", ім'я юного божества маїсу, з яким ототожнювався К'ініч Ханааб Пакаль – підліток (Wagner); **HUX YOP HUUN**, *Hux Yop Huun*: "Налобна Пов'язка з Трьома Листами", ім'я легендарного правителя

yo-YOOTS-tsi, **YOOTS-tsi**, **yo-tsi**, *Yoots*: Йооц, назва місцевості в районі Наранхо (В)

YOOTS-tsi-KAN-PET, *Yoots Kanpet*: Йооц Канпет, ім'я божества (В)

yo-b'u-TE', *yub'te'*: тканина, що слугувала даниною/ юк. *yubte'* 'manta de tributo o pierna de estas mantas' (В)

yo-ch'a-ma-xi, *Yuch' Maax*: Йу'ч' Мааш, ім'я духа-супутника (В)

yo-ku, *yuk*: з'єднувати, об'єднувати/чрт. *yuk* 'a joining, union', *yuki* 'join things, unite' (В)

yo-ku-la, *yu[h]kul*: струс, потрясіння/ члт. *yuclu* 'batir, como quien bate quebos', чрт. *yuki* 'shake a thing', юк. *yukba* 'temblar la tierra, y temblor o terremoto', чрт. *yuki* 'to shake something', *yuhk*

'shaking or trembling, spasm, convulsion', **yu-ku-la-KAB'-CH'EN**, *yu[h]kul kab' ch'e'n*: потрясіння у нижньому поселенні, **yu-ku-la-ja KAB'-nu**, *yu[h]klaj kab'an*: дуже трясє землетрус (D. Stuart)

yu-ku-no-ma CH'E'N-na, **yu-ku-CH'E'N-na**, *Yukno'm Ch'e'n*: Йукном Ч'еен, тронне ім'я правителів Канульського царства

yu-ku-(no)-yi-ICH'AK-K'A[h]K', *Yukno'm Yich'aak K'a[h]k'*: Йукноом Йіч'аак К'аак', "З'єднувач – Вогняний Пазур", ім'я правителя (B)

yu-ku-no-ma, *yukno'm*: "з'єднувач", титул верховного правителя царства Каанууль, **yu-ku-no-ma-ka-KAN-AJAW**, *yuknom Kaan(uul) 'ajaw*: з'єднувач - Каануульський владар (B, LW1)

yu-lu, *yul-*: полірувати, шліфувати, фарбувати/члт. *yul-i 'vntar'*, *yul-yul 'alisar'*, юк. *yul 'bruñir lo encalado'* (B)

yu-lu, **yu-la**, *yul*: відполірована річ, **u-yu-la**, *'uyul*: його відполірована річ, **u-yu-lu-li**, *'uyulil*: відполірована річ такого-то, **u-B'AAH-u-yu-lu**, *'ub'aah 'uyul*: зображення відполірованої речі такого-то (B)

yu-mu, **yu-ma**, *yum*: батько, пан/члт. *yum 'amo, dueño, señor'*, чрт. *yum, ah yum 'master, owner, controller, deity'*, ч. *yum 'dueño'*, юк. *yuum 'padre, señor, amo'* (B)

yu²-ma, *yuyum*: іволга, *Icterus* /ч. *yujyum 'bolsero espalda amarilla (Icterus chysater)'*, юк. *yuyum 'un ave parecida al oropendula'*, **AJ-K'AN-na yu²-ma**, *'Aj K'an Yuyuum*: Ах К'ан Йуйуум, "Жовта Іволга", ім'я персонажа в Бонампаку (D. Stuart)

Лексикографічні джерела колоніальних і сучасних мов майя:

Ца:

Hofling, Ch.A., Tesucún, F.F. Itzaj Maya-Spanish-English Dictionary. Salt Lake City, 1997

Канхобаль:

Diego Antonio, D. de, Francisco Pascual, Nicolas Pedro, N. de, Gonzales, C.F., Juan Matías, S. Diccionario del idioma q'anjob'al. La Antigua, Guatemala, 1996

К'ек'чі:

Sedat, E.R.V. de. Tusq'orik poqomchii'-kaxlan q'orik. Guatemala, 2001

Кіче-какчікель-цутухіль:

Tirado F.J. Vocabulario de lengua quiche. 1787/ Manuscript in Peabody Museum of Archaeology and Ethnology
Vico, D. de. Diccionario de la lengua cakchiquel, con advertencia de las lenguas quiché y tzutuhil / Manuscrit en
Bibliothèque Nationale de Paris

Лакандон:

Lacandon Dictionary of Bothanics and Zoology // www.web.uvic.ca/lacandon/lexicons

Мопан:

Ulrich, E.M., Dixon de Ulrich, R. Diccionario maya mopán-español, español maya-mopán. Guatemala, 1976

Цельталь:

Ara, D. de. Vocabulario de lengua tzeltal según el orden de Copanabastla. México, 1986

Цоціль:

Laughlin, R.M. The Great Tzotzil Dictionary of San Lorenzo Zinacantán. // Smithsonian Contributions to Anthropology. No 19. Washington, D.C., 1975

Чонталь:

Keller, K., Luciano G., P. Diccionario chontal de Tabasco (mayense). Tucson, 1997

Ч'оль:

Schumann, O.G. La lengua Chol, de Tila (Chiapas). México, 1973
Aulie, H. W., Aulie E. W. Diccionario Ch'ol. Vocabularios indigenas 21. México, 1978
Josserand, J.K., Hopkins, N. Chol (Mayan) Dictionary Database. Pt.2-3. Austin, 1988 (manuscript in possession of the
autors)

Ч'ольті:

Moran, F. Arte y diccionario en lengua choltí. // The Maya Society Publications No 9. Baltimore, 1935

Ч'орти:

Wisdom, Ch. Ch'orti Dictionary. Transcribed and transliterated by B. Stross, University of Texas at Austin. 1950
Pérez Martínez, V., García, F., Martínez, F., López, J. Diccionario ch'orti', Jocotán, Chiquimula, Ch'orti-español. La
Antigua, Guatemala, 1996

Юкатекська:

Martínez Hernández, J. (editor). Diccionario de Motul, maya-español. Mérida, Yucatán, 1929
Swadesh M., Álvarez M. C., Bastarrachea J. R. Diccionario de elementos de Maya Yucateco colonial. México 1970
Barrera Vásquez, A. Diccionario maya Cordemex. Maya-Español, español-maya. Mérida, Yucatán, 1980
Álvares M. C. Diccionario etnolingüístico del idioma maya yucateco colonial. Vol. I: Mundo físico. México 1980
Álvares M. C. Diccionario etnolingüístico del idioma maya yucateco colonial. Vol. II: Aprovechamiento de los recursos
naturales. Lo que el hombre utiliza de naturaleza para vivir. México 1984

Цитована література

1. Landa D. de. *Relación de las cosas de Yucatán* // *Collection de documents dans les langues indeennes pour servir à l'étude de l'histoire et de la philologie de l'Amérique Ancienne*. Volume Troisième. Paris, 1864.
2. *Relaciones de Yucatán*. // *Collección de documentos inéditos, relativos al descubrimiento, conquista y organización de los antiguos posesiones españoles de Ultramar*. 2 seria. Tomo XI. Madrid, 1898.
3. www.muse.jhu.edu/journals/ethnohistory/v049/49.3restall.html.
4. *Yucatan Before and After the Conquest*, by Diego de Landa, tr. William Gates. Washington, D.C., 1937.
5. *Popol-Vuh. Libro del común de los Quiches*. Traducción y notas A. Recinos. Habana, 1975.
6. G. Zimmermann. *La escritura jeroglífica y el calendario como indicadores de tendencias en la historia cultural de los Mayas* // *Desarrollo cultural de los Mayas*. México, 1964.
7. Kelley D.H. *Deciphering the Maya Script*. Austin, 1976.
8. Fox J.A., Justeson J.S. *Polyvalence in Mayan Hieroglyphic Writing*// Justeson, J.S., Campbell L. (eds). *Phoneticism in Mayan Hieroglyphic Writing*. Albany, N.Y., 1984. Pp. 17-76.
9. Lounsbury, F.G. *Glyphic substitution; Homophonic and synonymic*// Justeson, J.S., Campbell L. Op. cit.. Pp. 167 – 184.
10. Mathews, P.L., Justeson, J.S. *Patterns of sign substitution in Mayan hieroglyphic writing: "The affix cluster"* // Justeson, J.S., Campbell L. Op. cit. Pp. 185-231.
11. Mathews, P.L. *A Maya Hieroglyphic Syllabary* // Justeson, J.S., Campbell L. Op. cit. Pp. 311-314.
12. Stuart, D. *Ten Phonetic Syllables* // *Research Reports on Ancient Maya Writing* 14. Washington, D.C. 1987. Pp. 1-51.
13. Stuart, D. *The decipherment of "directional count glyphs" in Maya inscriptions* // *Ancient Mesoamerica*, 1990, 1(2). Pp. 213-224.
14. Stuart, D. *Kinship terms in Maya inscriptions* // Macri, M.J., Ford A. (eds). *The Language of Maya Hieroglyphs*. San Francisco. Pp. 1-11.
15. Stuart, D., Houston, S. *Classic Maya Place Names* // *Studies in Pre-Columbian Art and Archaeology* 33. Washington, D.C., 1994.
16. Houston, S., Stuart, D. *Of gods, glyphs and kings: Divinity and rulership among the Classic Maya* // *Antiquity*, 1996, 70. Pp. 289-312.

17. Stuart, D. "The fire enters his house": Architecture and ritual in Classic Maya texts // Houston, S.D. (ed.) *Function and Meaning in Classic Maya Architecture*. Washington, D.C., 1998. Pp.373-425.
18. Houston, S., Robertson, J., Stuart, D. *Disharmony in Maya Hieroglyphic Writing; Linguistic Change and Continuity in Classic Society // Anatomía de una civilización: Apromaxiones interdisciplinarias a la cultura maya*. 1998. Pág.275-296.
19. Houston, S., Robertson, J., Stuart, D. *Quality and quantity in glyphic nouns and adjectives // Research Reports on Ancient Maya Writing 47*. Washington, D.C. 2001.
20. Houston, S., Robertson, J., Stuart, D. *The Language of Classic Maya Inscriptions // Current Anthropology*. Vol.41, No.3. 2000. Pp. 321-356.
21. Кнорозов Ю.В. *Неизвестные тексты // Забытые системы письма*. М., 1982. С.3-10.
22. Кнорозов Ю.В. *Письменность индейцев майя*. М.-Л., 1963.
23. Knorozov Y. *Aplicación de las matemáticas al estudio lingüístico // Estudios de Cultura Maya*. Vol. VIII. México, 1963.
24. Schellhas, P. *Representations of deities of the Maya manuscripts // Paper of the Peabody Museum of American Archaeology and Ethnology, Harvard University*. Cambridge, Mass., IV, №1. 1904.
25. Schele, L., Grube, N. *Tlaloc-Venus Warfare. Part II. The Peten Wars*. 8.17.0.0-9.15.13.0.0. // *Notebook for the XVIIIth Maya Hieroglyphic Workshop at Texas*, Austin, 1994
26. *A Preliminary Classic-Maya – English / English – Classic-Maya Vocabulary of Hieroglyphic Readings / Compiled by Eric Boot (Leiden University, Netherlands), 2002* <www.mesoweb.com>
27. Stuart, D. *The Workings of the Script // Sourcebook for the 30th Maya Meetings*. March 14-19, 2006.
28. Schele, L., Grube, N. *Phonetic Examples // Notebook for the XVIIIth Maya Hieroglyphic Workshop at Texas*, Austin, 1994.
29. *Copan Archaeology and History. New Finds and New Research / Sourcebook for the 32 Maya Meetings*. February 25 – March 2, 2008. Austin, Texas (2008).
30. Prager, Ch. M. *Is T326 a Logograph for NA:M "hide, to go out of sight" ?// Notes on Ancient Maya Writing*, Bonn, 30 December 2006.
31. Пробст М.А. *Исследование неизвестных текстов // Забытые системы письма*. М., 1982. С.11-22.
32. Kettunen, H., Helmke, Ch. *Introduction to Maya Hieroglyphs*. Leiden University, 2005.

33. Collier, M., Manley B. How to Read Egyptian Hieroglyphs. London, 2004.
34. Липин Л.А. Аккадский (вавилонно-ассирийский) язык. Л., 1958.
35. Mahadevan J. The Indus Script // Memoirs of the Archaeological Survey of India. №77. New Delhi, 1977.
- 35а. Кнорозов Ю.В. Иероглифические рукописи майя. Л., 1975.
36. Zender, M.U. Diacritical Marks and Underspelling in the Classic Maya Script: Implications for Decipherment / M.A. thesis. Calgary, 1999.
37. Mora-Marín, D.F. Full Phonetic Complementation, Semantic Classifiers, and Semantic Determinatives in Ancient Mayan Hieroglyphic Writing // Electronic document, 2006.
38. Stuart, D. On the Paired Variants of TZ AK. 2003 // www.mesoweb.com.
- 38а Whittaker, G. The Mexican names of three Venus gods in the Dresden Codex // Mexican, 1986. №8(3). P.56-60.
39. Lacadena, A., Wichmann, S. Harmony Rules and the Suffix Domain: A Study of Maya Scribal Conventions // [email.eva.mpg.de/~wichmann/harm-rul-suf-dom7.pdf](mailto:eva.mpg.de/~wichmann/harm-rul-suf-dom7.pdf).
40. Lacadena, A., Wichmann, S. On the Representation of the Glottal stop in Maya Writing // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. Salt Lake City, 2004. P.103-162.
41. Houston, S., Stuart, D., Robertson, J. Disharmony in Maya Hieroglyphic Writing // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. P.83-101.
42. Robertson, J., Houston, S., Zender, M., Stuart, D. Universals and the Logic on the Material Implication: A Case Study from Maya Hieroglyphic Spelling. 2005 // www.mesoweb.com/articles/ClassicMayaSpelling.pdf.
43. Stuart, D. Mayan Languages and the Basics of Grammar // Sourcebook for the 30th Maya Meetings. March 14-19, 2006.
44. Wald, R.F. The Languages of Dresden Codex. Legacy of the Classic Maya // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. Salt Lake City, 2004. P.27-58.
45. Hruby, Z.X., Child, M.B. Chontal Linguistic Influence in Ancient Maya Writing. Intransitive Positional Verbal Affixation // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. P.13-26.
46. Aulie, H.W., Aulie, E.W. Diccionario Ch'ol-Español, Español-Ch'ol. México, 1978.
47. Grube, N. The Orthographic Distinction between Velar and Glottal Spirants in Maya Hieroglyphic Writing // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. P.61-81
48. Schumann G., O. La lengua Chol de Tila (Chiapas). México, 1973.

49. Tozzer, A. A Maya Grammar with Bibliography and appraisement of the works noted // Papers of the Peabody Museum of American Anthropology and Ethnology, Harvard University. Cambridge, Mass. 1921.
- 49a. MacLeod, B. A World in a Grain of Sand. Transitive Perfect Verbs in the Classic Maya Script // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. P.291-324.
50. Zender M. On the Morphology of Intimate Possession in Mayan Languages and Classic Mayan Glyphic Nouns // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. Salt Lake City, 2004. P.195-209.
51. Stuart, D., Houston, S., Robertson, J. Classic Mayan Language // The XXIIIrd Linda Shele Forum On Maya Hieroglyphic Writing. Austin, 1999. P.II-2 – II-78.
- 52 Lacadena, A. Passive Voice in Classic Mayan Texts. CV-h-C-aj and -n-aj Constructions // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. P.165-194.
- 53 Bricker, V. A Grammar of Mayan Hieroglyphs. New Orleans, 1986.
- 54 Zender, M. An Introduction to Verbs and Verbal Morphology // Unpublished electronic document.
55. Houston, S.D., Stuart, D. The ancient Maya self: Personhood and portraiture in the Classic Period // RES, 1998, 33. P.73-101.
56. Gramática del idioma Ch'orti/ Vitalino Pérez Martínez y otros. Guatemala, 1994
57. Wichmann, S. A Ch'orti' Morphological Sketch. Copenhagen, 1999
- 57a. Kettunen H., Helmke, Chr. Introduction to Maya Hieroglyphs. Workshop Handbook, 2008
58. Stuart D., Houston S., Robertson, J. Recovering the Past: Classic Maya Language and Classic Maya Gods // Notebook for the XXIIIrd Maya Hieroglyphic Forum at Texas. Austin, 1999.
59. Förstemann, E.W. Zur Maya-Chronologie // Zeitschrift für Ethnologie. 23. Berlin, 1891.
60. Förstemann, E.W. Die Zeitperioden der Maya. Globus, 63. Brunswick, 1893.
61. Beyer, H. Mayan Hieroglyphs: the variable element on the introducing glyphs as month indicator // Anthropos. XXVI. 1-2. Wien-Freiburg, 1931.
62. Кнорозов Ю.В. Заметки о календаре майя. Общий обзор. II // Советская этнография. М., 1971, №3.
63. Thompson, J.E.S. Maya Chronology: Glyph G of the Lunar Series // American Anthropologist, 31. Berkley, Menasha, 1929.

63a. Gronemeyer S. Glyphs G and F: identified as aspects of the Maize God // Wayeb Notes. No.22, 2006 // www.wayeb.org/waybnotes/archive.php

64. Teeple, J.E. Maya inscriptions: Glyphs C, D, and E of the Supplementary Series // American Anthropologist, 27. Berkley, Menasha, 1925. P.108-115.

65. Teeple, J.E. Maya inscriptions: further notes on the Supplementary Series // American Anthropologist, 27. Berkley, Menasha, 1925. P.544-549.

66. Teeple, J.E. Maya inscriptions. The lunar calendar and its relation to Maya history // American Anthropologist, 30. Berkley, Menasha, 1928.

67. Thompson, J.E.S. Maya Hieroglyphic Writing. Norman, 1960.

68. Thompson, J.E.S. Maya Epigraphy: a cycle of 819 days // Carnegie Institution of Washington. Division of Historical Research. Notes on Middle American Archaeology and Ethnology, #22. Washington, D.C. 1943.

69. The Maya Chronicles. Edited by Daniel G. Brinton. New York, 1882.

70. Sosa, J. Cosmological, Symbolic and Cultural Complexity among the Contemporary Maya of Yucatan //World Archaeoastronomy. Cambridge, Mass. 1989.

71. Martin, S. Wives and Daughters on the Dallas Altar. 2008 // [www.mesoweb.com. articles /martin/ Wives&Daughters.pdf](http://www.mesoweb.com/articles/martin/Wives&Daughters.pdf).

72. Smailius, O. El maya-chontal de Acalan: Análisis lingüístico de un documento de años 1610-13 // Centro de estudios Mayas Cuaderno no 9. México, 1975.

73. Grube, N. El origen de la dinastía de Kaan // Los Cautivos de Dzibanché. Ed. by E.Nalda. México, 2004. P.117-131.

74. Historia de Yucatán compuesta por el M.R.P.Fr. Diego López Cogolludo, Lector Jubilado, y Padre Perpetuo de dicha provincia. Madrid, 1688.

75. Vogt, E.. Zinacantan: A Maya Community in the Highlands of Chiapas. Cambridge Mass.,1969.

76. Guiteras-Holmes, C. Perils of the soul: The world view of Tzotzil Indian. New York, 1961.

77. Coe, M. D. The Maya Scribe and his World. New York, 1973.

78. Coe, M. D. Lords of Underworld. Princeton 1978.

79. Coe, M. D. Old Gods and Young Heroes. Jerusalem Spring, 1982.

80. Ершова Г. Г.Заупокойные надписи майя // Древние системы письма. Этническая семиотика, М., 1986. С.152-181.

81. Кнорозов Ю.В., Ершова Г.Г. Надписи майя на керамических сосудах // Древние системы письма. Этническая семиотика, М., 1986. С.114-151.
82. Grube, N. An Investigation of the Primary Standard Sequence on Classic Maya Ceramics // Paper presented at the Sexta Mesa Redonda de Palenque, June, 1986. Palenque Round Table Series, 1986.
83. Mac Leod, B. Deciphering the Primary Standard Sequence / Diss. For the Degree of Doctor of Philosophy. Austin, 1990.
84. Schele, L., Grube, N. The Dresden Codex. // The Proceedings of the Maya Hieroglyphic Workshop. March 8-9, 1997 Notebook for the XVIIIth Maya Hieroglyphic Workshop at Texas. Austin, 1994. Transcribed and edited by Phil Waniierka. (Austin), 1997.
85. Zender, M. Baj “Hammer” and Related Affective Verbs in Classic Mayan // The PARI Journal, 2010, 11(2):1-16.
86. Sattler M. Ch’olti. An Analysis of the ‘Arte de la lengua Ch’olti’ by Fray Francisco Moran // Wichmann, S. (ed.) The Linguistic of Maya Writing. Salt Lake City, 2004. P.365-405.
87. Macri, Martha J. and Matthew GeorgeLooper. The New Catalog of Maya Hieroglyphs. The civilization of the American Indian series. 1: The Classic period inscriptions. Norman, Oklahoma, US: University of Oklahoma Press, 2003
88. Thompson, J. Eric. Maya Chronology: Glyph G of the Lunar Series // American Anthropologist 31, 1929.
89. Morley, Sylvanus Griswold. The Supplementary Series in the Maya Inscriptions // Anthropological Essays. Holmes Anniversary Volume. Washington, D.C.: J.W. Brian Press, 1916. Pp.366-398.
90. Yasugi, Yoshiho and Kenji Saito. Glyph Y of the Maya Supplementary Series // Research Reports on Ancient Maya Writing 34: Washington, D.C: Center for Maya Research, 1991. Pp.1-12.
91. Schele, Linda, and Nikolai Grube, and Federico Fahsen. The Lunar Series in Classic Maya Inscriptions: New Observations and Interpretations // Texas Notes on Precolumbian Art, Writing, and Culture. №29. October, 1992.
92. Linden, John H. Glyph X of the Maya Lunar Series: An Eighteen-Month Lunar Synodic Calendar. American Antiquity: 1986, 51(1). Pp.122–136.
93. Linden, John H. The Deity Head Variants of Glyph C. // Eighth Palenque Round Table, 1993, edited by Martha J. Macri and Jan McHargue. Palenque Round Table Series 10. San Francisco: Pre-Columbian Art Research Institute, CA, 1996. Pp. 343–356.
94. Grube, Nikolai. The Forms of Glyph X of the Lunar Series // Textdatenbank und Wörterbuch des Klassischen Maya. Research Note 9. Published 12 Mar 2018. DOI: 10.20376/IDIOM-23665556.18.rn009.en